

Norges miljø- og
biovitenskapelige
universitet

Masteroppgave 2018 30 stp.

Fakultet for miljøvitenskap og naturforvaltning

Besøkende sitt syn på tilrettelegging langs Fossestien - en brukerundersøkelse langs Nasjonal turistveg over Gaularfjellet.

Visitor's attitude towards facilitation along the
Fossestien trail - a user survey along the Norwegian
Scenic Route across Gaularfjellet.

Thomas Haavik

Naturbasert Reiseliv

Forord

Denne masteroppgaven fullbyrder mitt 2-årige mastergradsstudium i naturbasert reiseliv ved fakultet for miljøvitenskap og naturforvaltning (MINA) ved Norges miljø- og biovitenskapelige universitet (NMBU). Jeg vil gjerne takke min veileder Stian Stensland for god hjelp og tilbakemelding gjennom hele prosessen, samt mine kontakter i Nasjonal turistveg i form av biveileder Therese Ruud, og Trine Kanter Zerwekh som gjennom sitt foredrag gjorde meg interessert i Nasjonal turistveg prosjektet og satte meg på sporet av oppgaven. Jeg vil også rette en stor takk til Ottar Hov med familie for gode tilbakemeldinger gjennom hele prosjektperioden, fantastisk hjelp med feltarbeidet i løpet av sommeren og godt vertskap i Viksdalen. Tusen takk til Vigdís Bjarnadóttir for hjelp under feltarbeidet og det øvrige arbeidet med oppgaven, og Michael Andersson for uvurderlig hjelp i startfasen av prosjektet. Oppgaven ville heller ikke vært mulig å gjennomføre uten mine respondenter og informanter, så stor takk til dere alle.

Statens vegvesen støtter arbeidet med denne oppgaven økonomisk i form av et stipend på 15.000,- som utbetales etter at oppgaven er levert, forsvart og bestått.

Sammendrag

Etter åpningen av det nye utkikkspunktet "Utsikten" ved Nasjonal turistveg Gaularfjellet sommeren 2016 har strekningen økt i popularitet. Statens vegvesen ønsker derfor å vite mer om brukerne av turistvegen og Fossestien, en 21 kilometer lang sti som ligger langs Gaularvassdraget parallelt med turistvegen. Sommeren 2018 ble det gjennomført en brukerundersøkelse langs Fossestien i Sogn og Fjordane for å kartlegge brukerne og deres tilfredshet med dagens tilrettelegging og holdning til ny tilrettelegging. Metodene som ble brukt var svarkasseundersøkelse, intervju og statistisk analyse. Det ble registrert 769 svarskjemaer fra to svarkasser og gjennomført ti intervjuer i undersøkelsen. Det ble identifisert fire nasjonalitetsgrupper: Norge, Nederland, Tyskland og øvrige land. Disse ble analysert ved hjelp av ANOVA og kjikvadrat. For å se hvilke faktorer som påvirket brukernes holdning til ny tilrettelegging ble det brukt multipl regrejsjonsanalyse. Den gjennomsnittlige turgåeren langs Fossestien sommeren 2018 var del av et utenlandsk par i 45-års alderen, som besøkte området for første gang, på en privat reise. Turen deres langs Fossestien var en dagstur til fots som varte i vel tre timer, der hovedformålet var å se på naturen og landskapet langs Fossestien. De var veldig fornøyd med dagens tilrettelegging langs Fossestien, men ønsket seg likevel flere informasjons- og utkikkspunkt, samt mer detaljert merking av stien. Fossestien hadde de funnet informasjon om enten via internett, sosiale medier, turkart eller turistinformasjonen og én av to hadde planlagt turen på Nasjonal turistveg Gaularfjellet og Fossestien på forhånd. Resultatet fra undersøkelsen indikerer at forvaltningen i området må kunne tilby de besøkende både tilrettelagte og urørte områder for å tilfredsstille deres ulike behov. Gruppen som i størst grad var positive til både eksisterende og ny tilrettelegging var nordmenn. Utenlandske respondenter, særlig fra Nederland og Tyskland, var minst positive til ny tilrettelegging. Alder påvirket synet på tilrettelegging i størst grad og yngre respondenter var mest positive til ny tilrettelegging. Blant de potensielt nye tilretteleggingstiltakene var respondentene mest positive til lettere inngrep som informasjons- og utkikkspunkter. De tyngrene inngrepene som leirplasser, toaletter og serveringssteder var mindre ønsket.

Abstract

After opening their new viewpoint “Utsikten” on the National scenic route at Gaularfjellet, the Norwegian Public Roads Administration (Statens vegvesen) saw an increase in traffic along the route and therefore wanted to conduct a survey among its users. The use of the Fossestien trail, a 21 kilometres long hiking trail that runs along the Gaular river and parallel to the scenic route, was of special interest. In the summer of 2018 there was conducted a user survey along the Fossestien trail in the Sogn og Fjordane county in Western Norway. The purpose of the survey was to find out more about its users, as well as their satisfaction with current facilities and attitude towards new facilitation. The methods that were used were self-registration-boxes, interviews and statistical analysis. In total 769 registration forms were collected from the two registration-boxes and ten interviews were conducted. In order to identify user groups and analyse their mean scores, one-way ANOVA and chi-square were used. In order to see which factors influenced the attitude towards potentially new facilitation among the respondents, multiple regression analysis was used. The average hiker along the Fossestien trail in the summer of 2018 was part of a non-Norwegian couple around 45 years old, who were visiting the area for the first time on a private trip. Their hike along the Fossestien trail was a short daytrip that lasted around three hours and the main purpose was to watch the nature and landscape surrounding the trail. They were very happy with the facilities along the trail, but still wish there were more information- and viewpoints, as well as more detailed signage along the trail. They found information about the Fossestien trail on either the internet, social media, maps or the tourist information, and one out of two had planned their visit to the national scenic route over Gaularfjellet and the Fossestien trail in advance. Results from the survey indicate that the management in the area need to offer their guests both facilitated and untouched areas in order to satisfy their different needs. The group that was most satisfied with both current as well as new facilitation were Norwegian visitors. Foreign respondents, especially Dutch and German, displayed the least positive attitude towards new facilitation. Age had the biggest effect on the attitude towards facilitation and younger respondents were the most positive towards new facilitation. Among the potential, new facilitation options the respondents were most positive towards the simpler versions, such as information- and viewpoints. The more prominent options, such as camp sites, toilets and dining areas were the least wanted.

Forord	1
1 Innledning	6
1.1 Problemstilling	8
2 Teori	9
2.1 Nasjonale turistveger	9
2.2 Holdning til tilrettelegging	10
2.3 Attraksjonsverdi og reiselivsprodukt	12
2.4 Vern og bruk av naturområder	13
3 Metode	14
3.1 Studieområdet	14
3.2 Metodevalg	17
3.3 Svarkasseundersøkelsen	17
3.4 Utforming av spørreskjema	19
3.5 Dataanalyse	21
3.6 Enveis variansanalyse	22
3.7 Multipel regresjonsanalyse og faktoranalyse	22
3.8 Intervjuet	24
3.9 Informantoversikt	25
3.10 Begrensninger og feilkilder i studien	26
4 Resultater	28
4.1 Kjennetegn ved respondentene	28
4.2 Bruksmønster	28
4.3 Hovedformål og informasjonsinnhenting	29
4.4 Tilfredshets med dagens tilrettelegging	33
4.5 Tanker om fremtidig tilrettelegging	34
4.6 Faktorer som påvirker synet på tilrettelegging	40
5 Diskusjon	44
5.1 Turtype og varighet	44
5.2 Hovedformål	46
5.3 Bakgrunn og utviklingstrekk	46
5.4 Informasjonsinnhenting og attraksjonsverdi	47
5.5 Tilfredshet med tilretteleggingstiltak	49
5.6 Tilretteleggingscore	50
5.7 Hva påvirker synet på tilrettelegging?	52
5.8 Reiselivsproduktet Fossestien	53

6	Konklusjon	57
6.1	<i>Konsekvenser for forvaltning og næringsutvikling .....</i>	<i>57</i>
6.2	<i>Videre studier .....</i>	<i>59</i>
7	Litteratur	60
8	Vedlegg	68

1 Innledning

Antallet internasjonale turistankomster økte med 6% i 2018, og veksten er forventet å fortsette i 2019 og årene fremover (UNWTO, 2019). Naturbasert reiseliv internasjonalt er blitt beskrevet som ”et av de raskest voksende markedene innen reiselivsnæringen, med en årlig vekstrate på 10 – 12 prosent” (Klima- og miljødepartementet, 2016, s. 21). Samlet turistkonsum i Norge utgjorde i 2016 170 milliarder kroner, hvorav utenlandske gjester stod for 30% av konsumet – en økning på 36% siden 2007. Reiselivsnæringen i Norge i 2016 utgjorde totalt 4,2% av brutto nasjonalprodukt og sysselsatte over 162 000 personer (Innovasjon Norge, 2017). Samtidig som reiselivet i Norge fortsetter å vokse øker også andelen turister som ønsker å oppleve og være aktive i naturen på sine reiser (Innovasjon Norge, 2017; Klima- og miljødepartementet 2016; Nærings- og fiskeridepartementet, 2017; Oklevik et al., 2019).

Informasjon om de besøkende i et naturområde er nødvendig for forvaltningen av området, for å kunne tilrettelegge for gode opplevelser, for å unngå rekreasjonskonflikter blant brukergrupper, og for å beskytte natur og kultur på en best mulig og kostnadseffektiv måte (Gundersen, Mehmetoglu, Vistad, & Andersen, 2015; Kajala, et al., 2007; Manning, 2011; Fredman, Romlid, Emmelin, & Yuan, 2009; Sæpórsdóttir, 2010). Mer turisttrafikk i lett tilgjengelige naturområder kan gi verdiskapning i lokalsamfunnet, men også et økt press på naturen. For å sikre at veksten i reiselivet skjer på en bærekraftig måte og som samtidig sikrer at turistene får gode opplevelser er det viktig å vite hvem turistene er, hvor de kommer fra og hva de ønsker å oppleve. For naturbaserte reiselivsbedrifter er dette særlig viktig da det de selger er opplevelser i naturen og om dette ikke skjer på en bærekraftig måte kan de ende opp med å ødelegge sitt eget levebrød (Lundberg & Fredman, 2012). Samtidig er naturbaserte reiselivsbedrifter avhengige av tilgang til naturområder og er derfor ikke nødvendigvis positive til strenge vernetiltak (Lundmark & Stjernström, 2009). En blanding av både menneskeskapte (eks. tilrettelagte stier) og naturlige (eks. fossefall) dimensjoner er viktige for å skape en optimal setting for en naturbasert reiselivsbedrift (Margaryan, 2016).

Regjeringen har vedtatt at det skal utarbeides besøksstrategier for alle norske nasjonalparker innen 2020 (Klima- og miljødepartementet, 2016). Målet med strategien er å sikre ”at opplevelsen for de besøkende og den lokale verdiskapningen skal bli størst mulig, samtidig som forståelsen for vernet økes og verneverdiene ivaretas” (Miljødirektoratet, 2015b, s. 5). Grunnlagsdata for disse strategiene er selvregistreringsskjema og påfølgende analyse, samt med

supplerende metoder som oppfølgingsskjema via e-post, m.m.. Ved å være tidlig ute med kartleggingen av behov i området kan forvaltningen sette i gang tiltak før turiststrømmen er skadelig for destinasjonen. Man kan da unngå eller dempe negative sosiale, miljømessige og økonomiske konsekvenser som har rammet andre reisemål hvor turismen har kommet mer eller mindre uforvarende på lokalsamfunnet. Noen steder gjør dette seg gjeldende i form av at stier blir overbelastet og ødelagt, og at turistene selv lager nye stier i terrenget som ødelegger sårbar natur. Vegetasjonstype, helning, nedbør og bruksmåte er eksempler på faktorer som avgjør hvor utsatt et område er for slitasje (Eide et al., 2015). Det finnes eksempler på slik slitasje både i Norge og andre land hvor naturbasert reiseliv står sterkt, eksempelvis på Island (Ólafsdóttir & Runnström, 2009; Sæþórsdóttir, 2010).

Tilreisende til et område kan plasseres langs en skala ut i fra deres forhåndskunnskap om området og hvor enkelt det er å lede og påvirke de (Gundersen, Andersen, Kaltenborn, Vistad & Wold, 2011). En turist uten mye kunnskap vil lettere kunne ledes i ønsket retning gjennom forvaltningstiltak i motsetning til en lokal tilreisende som vil kunne ha langt mere kunnskap og tiltakene vil derfor ha mindre effekt på denne personen. For å kunne legge til rette for ”gode opplevelser og for å finne ”smarte” løsninger på problematisk bruk” (Gundersen et al., 2011, s. 3) må man forstå hvordan brukerne av landskapet opplever og bruker det.

Etter at den Nasjonale turistvegstrekingen over Gaularfjellet ble fornyet med det karakteristiske utsiktspunktet ”Utsikten” som åpnet i juni 2016 har besøkstallene økt og Statens vegvesen vurderer nå å investere mer i infrastruktur og vedlikehold langs vegen. Det er tidligere funnet at reiselivsbedrifter langs de Nasjonale turistvegstrekingene Rondane og Varanger har hatt økt verdiskapning etter at det ble åpnet store attraksjoner langs strekningene (Menon Economics, 2017). For å oppnå høy tilfredshet og lojalitet blant turister på biltur er tilrettelegging av høy kvalitet langs turistvegstrekinger særlig viktig (Denstadli & Jacobsen, 2011). Undersøkelser som kartlegger hvordan turister bruker turistveger og stier, samt deres holdning til disse er viktige for forvaltningen (Hardy, 2003). Før Statens vegvesen tar en beslutning om tilrettelegging vil de vite mer om aktiviteten langs turistvegen, og særlig bruken av *Fossestien*, en 21 kilometer lang sti som ligger parallelt med Gaularvassdraget og starter drøyt 6 kilometer vest for ”Utsikten”. Stien er knyttet til flere av vegvesenets parkeringsplasser ved turistvegen over Gaularfjellet og deres karakteristiske bro over Likholefossen, som trolig er den mest brukte innfallsporten til Fossestien. Vandring og friluftsliv har blitt mer populært på flere av de Nasjonale turistvegstrekingene fra 2005 til 2015 (Jacobsen, 2016). Generelt sett

er det viktig å kunne tilby de vegfarende et godt friluftstilbud langs turistvegstrekingene. En brukerundersøkelse kan gi viktig informasjon om brukernes tilfredshet med Fossestien slik den fremstår i dag og deres holdning til ny tilrettelegging. Hvilke brukergrupper forvaltningen jobber mot må reflekteres i arbeidet som gjøres og hvordan ulike områder forvaltes. Eksempelvis kan det settes opp skjul for å speide etter fugl for fugletittere, bygges tilrettelagte fiskeplasser for fiskere eller utkikkspunkt for turgåere, alt etter hvilke brukergrupper som identifiseres og prioriteres av forvaltningen. Informasjon om brukerne av Fossestien er av interesse både for statens vegvesen som drifter de Nasjonale turistvegstrekingene i Norge og for lokale aktører. I tråd med at en stadig større andel av turistene i Norge ønsker å være aktive i naturen på sine reiser er det viktig å tilrettelegge for slik aktivitet, særlig i tilknytning til populære vegstrekinger. For mange av bilturistene som går korte turer i området de stopper i er det et ønske om stor grad av tilrettelegging (Gundersen, Nerhoel, Strand & Panzacchi, 2013). Et annet argument for tilrettelegging er at det hever tålegrensen til et område med stor trafikk. Fossestien sin nærhet til Nasjonal turistveg Gaularfjellet gjør funnene fra oppgaven interessante også for andre turistvegstrekinger og for andre, lignende stier som er lett tilgjengelige med bil. Området som denne oppgaven fokuserer på ligger verken i en nasjonalpark eller i et verneområde, men ligger i randsonen, noen få kilometer sør for Jostedalsbreen Nasjonalpark. Oppgaven sammenligner likevel funn fra studieområdet med ulike norske verneområder, da det er der det i nyere tid er gjennomført flest lignende undersøkelser.

1.1 Problemstilling

Det er formulert følgende problemstilling for denne oppgaven:

Hvilket syn har de besøkende på tilretteleggingstiltak langs Fossestien?

Med dette som utgangspunkt ble det utformet underspørsmål for å konkretisere problemstillingen ytterligere:

- ***Hvor tilfredse er de ulike turistgruppene med dagens tilrettelegging langs Fossestien?***
- ***Hvilken holdninger har de ulike turistgruppene til potensielt ny tilrettelegging langs Fossestien?***
- ***Hvilke faktorer påvirker holdningene til ny tilrettelegging?***

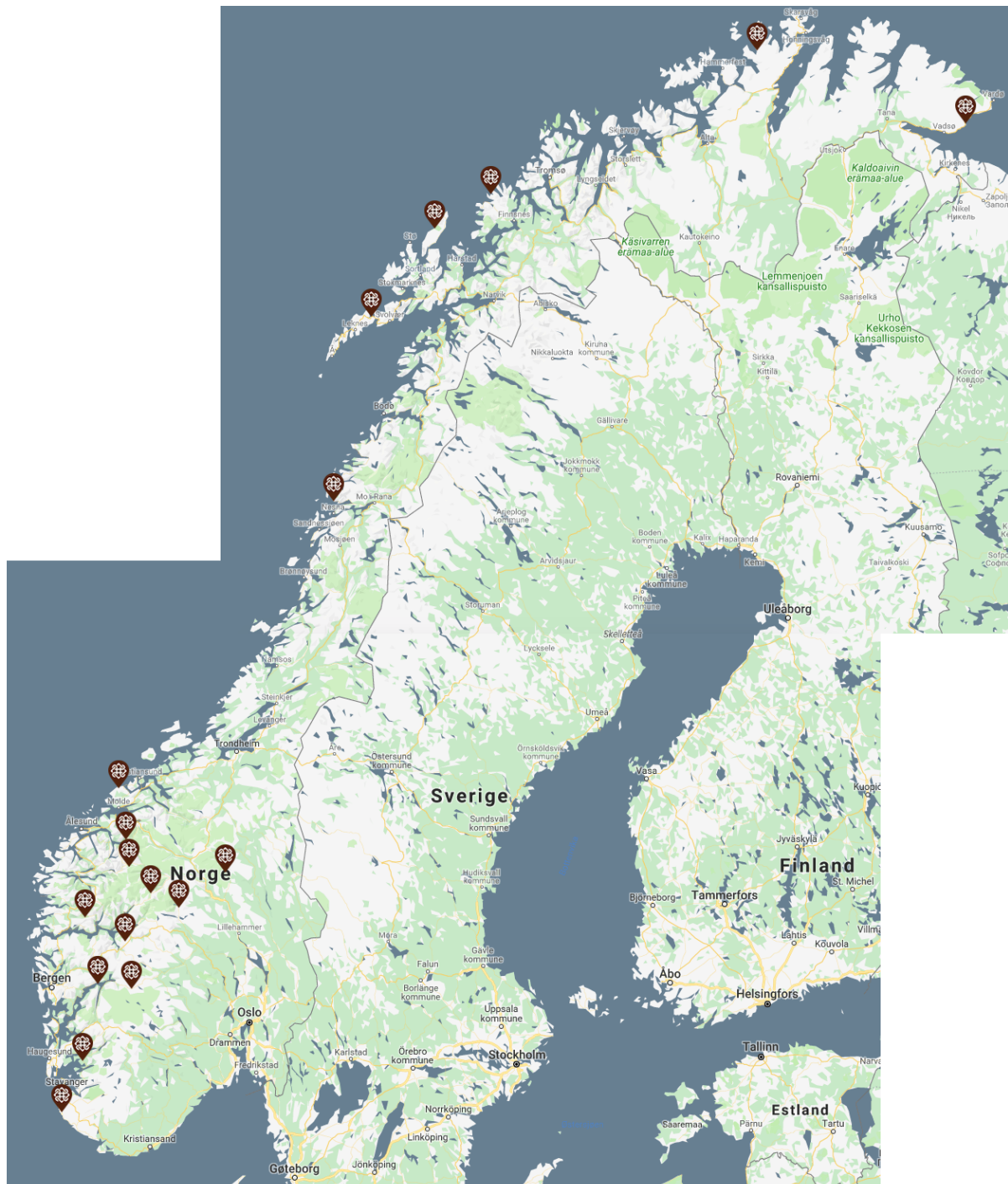
2 Teori

2.1 Nasjonale turistveger

Nasjonale turistveger beskrives gjerne som Norges største reiselivssatsing noensinne som følge av investeringer på omtrent tre og en halv milliarder kroner over en prosjektperiode på nesten 30 år. Etter planen skal turistvegene i 2023 strekke seg over 2000 kilometer og ha 200 rasteplasser og utkikkspunkt langs vegen. Målet med prosjektet er at ”vegfarende turister skal få opplevelser som frister til lengre opphold og flere besøk” og at ”Norge skal gjøres til et enda mer attraktivt reisemål som bidrar til å styrke næringslivet og bosettingen i distriktene” (Nasjonale turistveger u. å., b). Naturopplevelsen beskrives som ”selve hovedattraksjonen langs de Nasjonale turistvegene” (Menon Economics, 2017, s. 6). Prosjektet er regnet som en suksess og har fått mye oppmerksomhet både nasjonalt og internasjonalt. Mens arkitektur (Elton, 2006; Nasjonale turistveger u.å., c) og kjøreopplevelse hylles (The Guardian, 2006), møter prosjektet også motbør som følge av store inngrep i naturen (Bergaust, 2018) og bedre alternativ bruk av ressurser (Pedersen, 2016). Kamfjord (2015) trekker frem Nasjonale turistveger som eksempler på attraksjoner som er viktige elementer når turister planlegger rundreiser i Norge. Fin utsikt, interessante landskap og naturlige attraksjoner trekkes av turister frem som viktige grunner for å besøke turistveger i Norge (Denstadli & Jacobsen, 2011).

Statens vegvesen (2017, s. 2) beskriver prosjektet Nasjonale turistveger slik:

Nasjonale turistveger er 18 utvalgte kjøreturer [figur 1] gjennom norsk natur. Langs strekningene er det laget utsiktspunkt og rasteplasser med ny-skapende arkitektur og tankevekkende kunst. Hver av de 18 strekningene, fra Jæren i sør til Varanger i nord, har sitt særpreg av veg, natur og historie.

Figur 1: Oversikt over de 18 Nasjonale turistvegstrekningene i Norge. (Nasjonale turistveger, 2019).

2.2 Holdning til tilrettelegging

For å kartlegge holdninger og preferanser blant friluftsfolk ble purismeskalaen utviklet i USA på 1960- og 70-tallet (Hendee, Catton Jr, Marlow, & Frank Brockman, 1968; Stankey, 1973). Det har siden blitt utviklet en forenklet purismeskala som identifiserer tre hovedgrupper besøkende ut i fra deres holdning til tilrettelegging i naturen og tenkt idealområde: lav-,

mellom- og høypurist (Vistad & Vorkinn, 2012). Generelt sett kan vi si at en lavpurist er *for* tilrettelegging i naturområder, i motsetningen til en høypurist som er *imot* dette. Bruken av en slik skala gir forvaltningen mulighet til å kartlegge preferanser for tilrettelegging blant de besøkende, samt til å sammenligne brukerdata over tid, temaer og sted (Vistad & Vorkinn, 2012). Der urørte naturområder som appellerer til høypurister vil degraderes av infrastruktur, vil det i mer tilgjengelige områder som tiltrekker seg lavpurister kunne være fornuftig å investere i tilretteleggingstiltak (Sæþórsdóttir, 2010). Turistenes tidligere erfaring har mye å si for hvorvidt de fortsatt oppfatter et område som naturlig på tross av infrastruktur og tilretteleggingstiltak. Hva som oppfattes som naturlig og vilt vil således variere fra person til person (Hall, 2015). En høyere andel høypurister blant utlendinger enn blant nordmenn er et trekk som har gått igjen i tidligere brukerundersøkelser fra norske verneområder (Sørensen, 2019; Vistad, Gundersen & Wold, 2014; Vistad, Selvaag & Wold, 2018; Vorkinn, 2016; Wold og Selvaag, 2017a, b; Selvaag & Wold, 2018).

Hvordan besøkende får vite om Fossestien, hva som er deres formål med turen og hvor lenge de er i området kan ha betydning for det lokale næringslivet. En brukerundersøkelse kan bidra til å segmentere og indentifisere markeder, og si noe om hvilken strategi og produktplassering som skal til for å nå disse kundene (Haukeland, Grue & Veisten, 2010). I tillegg til purismeskalaen er og husholdningssammensetning et eksempel på en slik segmenteringsmetode (Tangeland & Aas, 2011). Turistene som besøker Fossestien kan kategoriseres som naturturister, som i stor grad reiser for å besøke et naturområde og for å delta på aktiviteter (Fredman & Tyrväinen, 2010). Ettersom stadig flere turister ønsker å oppleve naturen og være aktive på sine feriereiser i Norge (Innovasjon Norge, 2017) er det nyttig å analysere Fossestien som reiselivsprodukt.

For å kartlegge holdning til tilrettelegging har tidligere undersøkelser i norske verneområder stilt spørsmål om leirplasser med toalett, ved, bål plass og søppeldunker, merka stier, skilting, trestokker i våte partier, samt steder som tilbyr mat og overnatting (Sørensen, 2018; Sørensen 2019; Vistad, Gundersen & Wold, 2014; Wold et al., 2012; Wold og Selvaag, 2017a, b; Wold og Selvaag, 2018). Disse temaene er de mest aktuelle også langs Fossestien og blir brukt i denne oppgaven for å kartlegge holdning til nye tilretteleggingstiltak. Funn fra Fulufjellet Nasjonalpark i 2016 viste at god skilting ved stistart og stikryss, merkede stier og klopping i våte partier var de tre høyest rangerte preferansene for respondentenes idealområde (Wold og Selvaag, 2017b). Da disse tiltakene allerede var tilstede langs Fossestien var det naturlig å bruke disse

kategoriene i brukerundersøkelsen for å kartlegge tilfredsheten med dagens tilretteleggingstiltak langs Fossestien, i tillegg til en rangering av totalopplevelsen av disse tiltakene.

2.3 Attraksjonsverdi og reiselivsprodukt

Om den Nasjonale turistvegen over Gaularfjellet eller Fossestien er planlagt som en del av reiseruten på forhånd eller ei kan si noe om attraksjonsverdien og ”pull-faktoren” til destinasjonen. En pull-faktor kan forenklet beskrives som en grunn til å reise et sted (eksempelvis en attraksjon), mens en push-faktor simpelthen kan være personlige faktorer i hverdagen som gir deg friheten til og et ønske om å reise (Klenosky, 2002; Cohen, Prayag & Moital, 2014). Jacobsen (2011, s. 3) sier om Nasjonale turistveger at ”i visse tilfeller kan selve veganlegget også være en attraksjon”. Attraksjonsverdiene kan rangeres fra primær-, via sekundær- til tertiærattraksjoner der primærattraksjonen har den sterkeste tiltrekningskraften og er en reisegrunn i seg selv (Kamfjord, 2015). Det naturbaserte reiselivet er avhengig av å ha naturlige attraksjoner som i seg selv er pull-faktorer og trekker turister til et område, men det trenger også servicetilbud og infrastruktur for å få turistene til å legge igjen penger lokalt (Fredman & Tyrväinen, 2010). Ved å utvikle flere slike tilbud vil man kunne øke oppholdslengden til rundreiseturistene i Fjord Norge (Rogaland, Hordaland, Sogn og Fjordane og Møre og Romsdal) som i 2016 utgjorde 55 prosent av turistene i regionen (Innovasjon Norge, 2017). I tillegg til naturen er også kulturen knytta til Gaularfjellet en viktig attraksjon som må tas hensyn til når man arbeider med en besøksstrategi for et område (Miljødirektoratet, 2015b).

Fossestien som reiselivsprodukt er godt hjulpet av to fellesgoder i form av den Nasjonale turistvegen over Gaularfjellet som lar turister kjøre gjennom området, i tillegg til allemannsretten som lar de samme turistene ferdes fritt i norsk utmark (Friluftsløven, 1957, § 1). Likevel er det muligheter for ytterligere verdiskapning i det lokale næringslivet ved å tilby kjerneprodukter innen reiselivet, eksempelvis overnatting, servering og transport (Kamfjord, 2015). I det naturbaserte reiselivet er det nettopp i disse tradisjonelle virksomhetene at det meste av omsetningen genereres, ikke gjennom selve naturopplevelsen (Fredman & Tyrväinen, 2010). For å kunne utvikle Nasjonal turistveg Gaularfjellet og Fossestien som reiselivsprodukter må man derimot vite mer om brukerne; formålet med besøket, reisemønster, lengden på oppholdet, størrelsen på reisefølget og hvordan brukerne ønsker å oppleve produktet (Kamfjord, 2015). I

tillegg til dette vil det i opplevelsesøkonomien, som trekker frem merverdien av tjenester og opplevelser som salgsvare fremfor fysiske varer, være viktig med ny kunnskap og forståelse hentet fra den kreative industrien for å lykkes med produktutviklingen (Mossberg, 2007; Pine & Gilmore, 1999). Det er ventet at turismen i distriktene vil møte flere utfordringer i fremtiden gjennom økt konkurranse og et mer krevende, pengesterkt marked som vet hva de vil ha, og samarbeid lokalt, kombinert med et stort nettverk blir da en nøkkel til suksess (Engeset & Heggem, 2015; Fredman, Wall-Reinius & Grundén, 2012). Dette samarbeidet oppstår nødvendigvis ikke av seg selv og må planlegges for å sikre både lokale verdier og arbeidsplasser (McCool, 2009). Hvorvidt man lokalt ønsker en utvikling av reiselivet vil derimot bero på om man er økonomisk avhengig av denne utviklingen eller om den er noe man blir ”utsatt” for. De lokale er mer tilbøyelige til å støtte utvikling som skjer under tilsyn og ikke går utover deres rekreasjonsmuligheter (Harrill, 2004). På samme tid er det viktig at lokalt reiseliv tar ansvar i planlegging og forvaltning av reiselivet, samt at reiselivet og den lokale økonomien må være knyttet tett sammen slik at ikke omsetningen fra reiselivet havner andre steder, skaper dårlige konkurranseforhold for de lokale aktørene og igjen påvirker den totale omsetningen i området (Haukeland, 2011; Weaver & Lawton, 2014).

2.4 Vern og bruk av naturområder

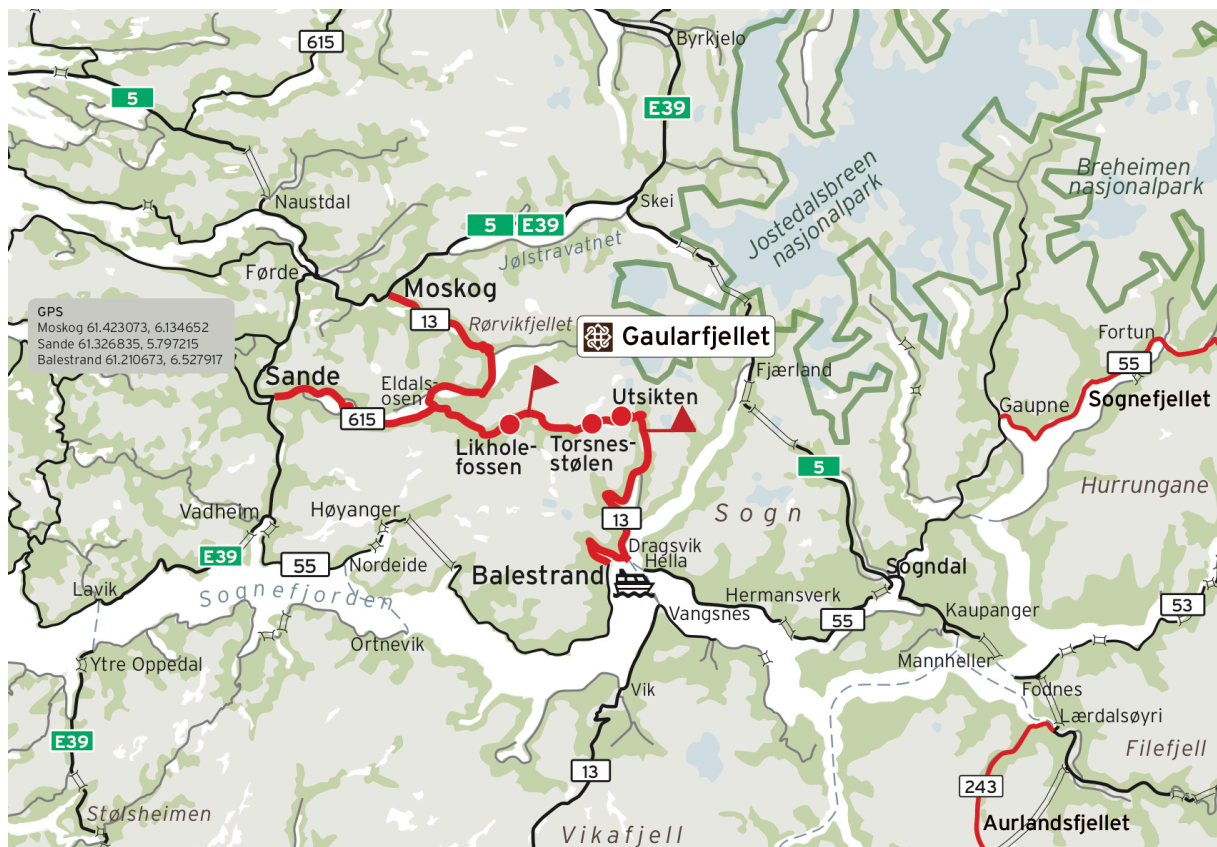
Fossestien går langs Gaularvassdraget som ble vernet mot kraftutbygging i 1993 og naturen i området er i stor grad urørt. De drøyt siste 20-30 årene har det i Norge og internasjonalt vokst frem en holdning om å i større grad *bruke* verneområder, i motsetning til tidligere hvor det var mer fokus på vern *mot* bruk (Finansdepartementet, 2003; Mose, 2007). En økt reiselivssatsing i naturområder må derfor tilfredsstillende et dobbeltmandat som både lar området bli brukt i henhold til allemannsretten og beskyttet på samme tid (Aas et al., 2003; Butzmann & Job, 2016; McCool, 2009). Dette behovet er tidligere adressert av regjeringen gjennom deres satsning på Nasjonale turiststier, som igjen er inspirert av det Nasjonale turistvegprosjektet (Nærings- og fiskeridepartementet, 2017). Målet med Nasjonale turiststier er å ”gjøre stiene attraktive for besøk og næringsvirksomhet, ved at bruken av stiene gjøres bærekraftig og mer tilgjengelig” (Nærings- og fiskeridepartementet, 2017, s. 7). Ved å gjennomføre tilretteleggingstiltak av høy kvalitet understreker man områdets status og viktighet (Miljødirektoratet, 2015c). Det naturbaserte reiselivet er ofte avhengige av unik og villmarkspreget natur og forvaltningen må bestemme hva som er innenfor grensen for akseptabel forandring, de må sette en tålegrense for naturen i området (Manning & Anderson, 2012; Stankey, McCool & Stokes, 1984;

Sæþórsdóttir, 2010). Noen naturområder tåler mer enn andre, og innad i områder vil igjen ulike deler tåle mer eller mindre enn andre. Tålegrensen beskriver først og fremst det fysiske, men kan også omfatte sosiale tålegrenser, som hvor mange andre personer man ønsker å møte i et øde naturområde (Manning, 2011). Om man opplever at tålegrensen er i fare for å bli overskredet kan man sette i gang ulike forvaltningsmessige strategier som regler og regulering, sonering og informasjon eller utvikling av infrastruktur for å øke denne tålegrensen (Manning & Anderson, 2012). I noen tilfeller kan verning av naturområder derimot oppfattes som å ta makten vekk fra regional styring og utvikling, men på samme tid er områdene kanskje av nasjonal verneverdi og må derfor beskyttes (Lundmark & Stjernström, 2009).

3 Metode

3.1 Studieområdet

Vegen over Gaularfjellet som ligger like nord for Sognefjorden i Sogn og Fjordane fylke har hatt status som Nasjonal turistveg siden sommeren 2012. Veggen er totalt 114 kilometer lang og strekker seg fra Balestrand i sør-øst, til Sande, Eldalsosen og Moskog i vest via fylkesveg 55 og 610, samt riksveg 13 (figur 2).

Figur 2. Kart over Gaularfjellet. (Nasjonale turistveger, u.å., a).

Ved denne vegstrekningen ligger *Fossestien* (figur 3), parallelt med Gaularvassdraget som renner vestover mot havet. Stien strekker seg fra høyfjellet i Balestrand kommune og ned i lavlandet i Gaular kommune, langs syv vann og 14 fosser. De mest brukte innfallsportene til stien er (fra øst mot vest) Torsnesstølen, Langestølen, Likholefossen og Eldalen. hvor det er tilrettelagte parkeringsplasser med kart og skilting. Med innfallsport menes i denne oppgaven der man setter fra seg bilen og fortsetter turen til fots. Totalt er stien 21 kilometer lang og har en høydeforskjell på 500 meter. Det vanligste er å starte turen i den høyereliggende delen av stien og følge elva nedover dalen. Fossestien ligger sør for Gaularvassdraget og er stort sett skjermet fra bilvegen.

Figur 3. Innfallsporier til Fossestien. Den fete, sørligste linja viser Fossestien. Kartutsnitt hentet fra <http://www.fossestien.no> (u.å.).

Fossestien er ikke en ny idé, og ble blant annet nevnt av Naturvernforbundet i deres brosjyre om vern av Gaularvassdraget i 1993 som en måte å skape arbeidsplasser og gjøre turistenes opphold i området lengre (Naturvernforbundet i Sogn og Fjordane, 1993, s. 9). Fra gammelt av var traseen der Fossestien ligger brukt som ferdselsåre gjennom dalen. Fra 1993 og utover ble stien utvidet nesten hvert år, og Fossestien slik den fremstår i dag har eksistert siden 2012 (Ottar Hov, personlig kommunikasjon, 12. januar 2019). Den nåværende stien er i god stand og vedlikeholdt på frivillig basis av lokale aktører med økonomisk støtte fra blant annet Nasjonal turistveg og i god stand. Gjennom arbeidet med blant annet flere hundre meter klopping i våte områder av stien er det lagt ned enorme arbeidsmengder, men plankeleggingen krever vedlikehold og utskiftning etter hvert. Ettersom dette arbeidet er gjort etappevis bærer stien preg av å ha varierende forfatning. Det var likevel det å få godkjenning fra 25 berørte grunneiere som var den største utfordringen under byggingen av stien.

I tilknytning til Gaularvassdraget ble det i 2014 presentert planer om et Fossesenter ved Likholefossen som skulle virke som et nasjonalt visningssenter for verna vassdrag med ønske om å trekke flere tilreisende til kommunen (Firda, 2014; Løseth, 2018). Senteret skulle finansieres gjennom et spleiselag mellom kommunene Gaular, Balestrand og Førde, samt Nasjonal Turistveg og staten (Firda, 2014; 2018; Løseth, 2018, Sogn Avis, 2018). Våren 2019 virker det ennå ikke som det finnes konkrete planer for dette prosjektet.

I 2016 ble det etablert et bedriftsnettverk mellom reiselivsbedrifter langs den Nasjonale Turistvegen over Gaularfjellet. Bedriftsnettverk Gaularfjell har som mål å synliggjøre regionen og å skape tilbud som gir verdiskapning langs vegen (Thue, 2017). Høsten 2018 bestod nettverket av 13 bedrifter (Marit Hjortung, personlig kommunikasjon, 7. januar 2019).

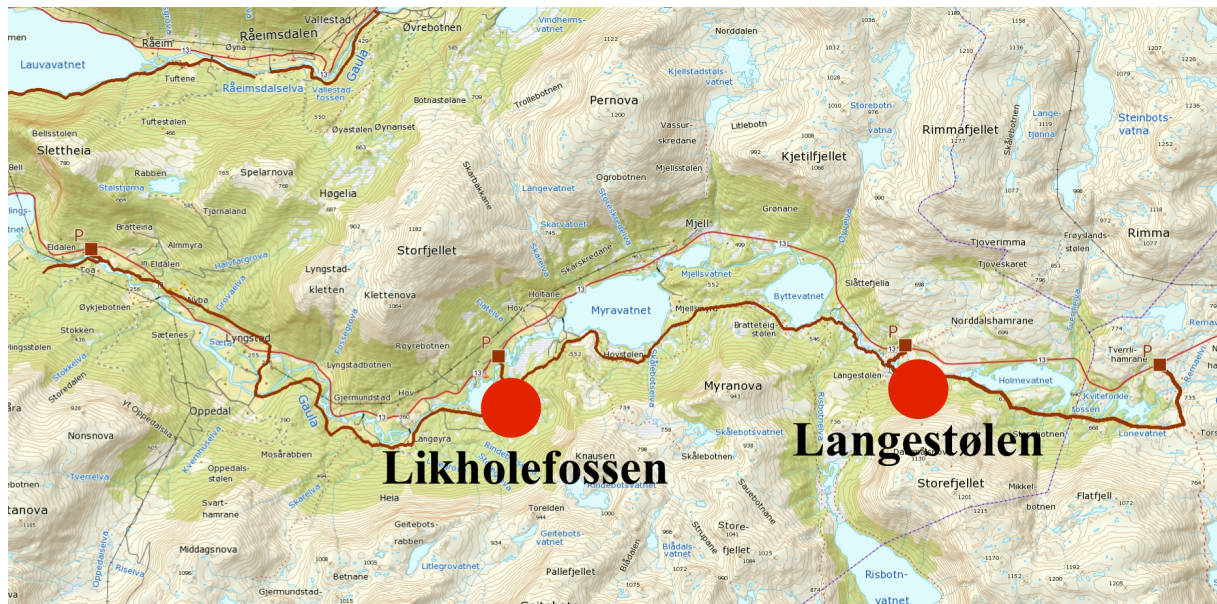
3.2 Metodevalg

I oppgaven ble det brukt metodetriangulering i form av en kvantitativ spørreundersøkelse (heretter kalt svarkasseundersøkelse) supplert med korte, kvalitative intervjuer. Gruppen som svarte på svarkasseundersøkelsen omtales som respondenter, og intervjuobjekter som informanter.

Ettersom jeg i problemstillingen ønsket å undersøke ulike gruppers syn på tilrettelegging langs Fossestien var det naturlig å gjennomføre en kvantitativ svarkasseundersøkelse, som er godt egnet til å tegne et statistisk bilde av en større populasjon i områder med relativt lite ferdsel (Vaske, 2008; Miljødirektoratet, 2015a). Jeg brukte kvalitative intervjuer som sekundær datakilde for å supplere spørreundersøkelsen. Gjennom intervjuer fikk jeg eksempler på hva informantene mente var bra og dårlig med stien, samt vanskelighetsgrad og om de var interessert i lære mer om området de gikk i. Metodene utfyller hverandre da den kvantitative metoden komprimerer data og den kvalitative metoden ekspanderer den (Weaver & Lawton, 2014). Gjennom spørreundersøkelsen og intervjuer fikk jeg samlet inn primærdata, og i tillegg til dette samlet jeg inn sekundærdata i form av blant annet reiselivsstatistikk for å supplere studien (Baggio & Klobas, 2011). Populasjonen i undersøkelsen er personer som brukte den Nasjonale turistvegen over Gaularfjellet og Fossestien. Utvalget er personer som gikk langt nok på stien til å finne en av de utplasserte svarkassene som stod ute sommeren 2018 og som fylte ut skjema eller som ble intervjuet på stien.

3.3 Svarkasseundersøkelsen

Svarkasseundersøkelsen fikk i alt 769 svar i løpet av sommeren 2018. Undersøkelsen bestod av et spørreskjema (vedlegg 3, 4 og 5) som ble plassert ut i to selvregistreringskasser på strategiske plasser langs Fossestien for å nå flest mulig turgåere (figur 3). Kassene (figur 4) lot seg åpne og på innsiden fantes informasjonsark, skrivesaker og svarskjema på norsk, engelsk og tysk som respondentene fylte ut og postet i en brevsprekk i kassen. Kassene ble utplassert i henhold til figur 4 under, og plasseringene vil heretter bli henvist til som *Langestølen* og *Likholefossen*.

Figur 4. Svarkassenes plassering langs Fossestien markert med røde sirkler. Distansen mellom punktene er omtrent 8 kilometer om man følger stien. Kartutsnitt hentet fra <http://www.fossestien.no> (u.å.).

Kassene stod ute mellom 3. juni og 12. august 2018, og ble tømt hver uke i perioden. Svarkasseundersøkelsen ble trykket opp i henholdsvis 500 norske og 250 tyske og 250 engelske eksemplarer. Datainnsamling ved hjelp av selvregistreringskasser og spørreskjema er en ressurseffektiv metode for å samle inn data over store områder og over lengre tid. Metoden er vel utprøvd og har blant annet vært brukt av Norsk institutt for naturforskning (NINA) i deres kartlegging av en rekke norske nasjonalparker og verneområder de siste 10 årene (Andersen, Gundersen & Wold, 2010; Vistad, Gundersen & Wold, 2014; Wold & Selvaag, 2017a, 2018).

Figur 5. Åpen selvregistreringskasse plassert på Langestølen, Gaular. 3. juni 2018.

Jeg forhørte meg med kjentmann Ottar Hov for å sikre at kassene ble plassert på så gode plasser som mulig med tanke på svar, samt at jeg fikk svar fra de som hadde gått et stykke og *brukt* stien, i motsetning til de som bare hadde gått 100 meter fra parkeringsplassene før de snudde. Hov hjalp meg også i arbeidet med å kontakte aktuelle grunneiere og innhente tillatelse til å sette opp kassene. Selvregistreringskassene ble bygget i mai 2018 på Ås etter tegning fra Miljødirektoratet (vedlegg 8). På selvregistreringskassene hang en plakatt med instruks til utfylling av skjema på norsk, engelsk og tysk, en forklaring på hvem som gjennomførte undersøkelsen og hvorfor, samt hvor man kunne henvende seg ved spørsmål. Se vedlegg 9 og 10 for henholdsvis utvendig og innvendig plakatt.

3.4 Utforming av spørreskjema

Skjemaet ble trykket på et tosidig A5-ark som respondentene selv fylte ut. Ved å trykke skjemaer på tre ulike språk sikret jeg et mer representativt utvalg enn jeg ville fått ved ett eller to språk. Jeg oversatte selv det norske skjemaet til engelsk og skjemaet på tysk ble oversatt av en tysk doktorgradsstipendiat ved NMBU. Skjemaene på norsk og engelsk ble testet ut før feltarbeidet, men ikke det tyske. Spørreskjemaet er inspirert av Miljødirektoratets standardskjema som har blitt brukt til lignende svarkasseundersøkelser de siste 10 årene (Wold

& Selvaag, 2017a), men tilpasset mitt studieområde med hensyn til spørsmålstilling og utforming, og med gode innspill fra samarbeidspartnere i Nasjonal turistveg og lokale aktører. Spørreskjemaet tok først for seg grunnleggende informasjon om brukernes kjønn, alder, gruppestørrelse, osv., før det ble stilt spørsmål om hovedformålet med turen og lengde på nåværende tur, om de har vært i området før og hvor de fant informasjon om denne turen. Funns fra brukerundersøkelser langs syv Nasjonale turistveg strekninger (Jacobsen, 2016) var med å legge grunnlaget for spørsmål om nasjonalitet, hovedformålet med turen og hvorvidt funn fra Fossestien stemte overens med tidligere undersøkelser fra andre, lignende destinasjoner.

For å kartlegge tilfredshet med dagens stitilstand (spørsmål 10) og tanker rundt potensiell, fremtidig tilrettelegging (spørsmål 11) benyttet jeg meg av 7-punkts Likert-skala (Thrane, 2018) på disse spørsmålene. Spørsmål 10 om tilfredshet ber respondenten skåre tre ulike tilretteleggingstiltak ("skilting og informasjon", "merking av stien" og "tilrettelegging i våte partier"), samt "totalopplevelsen av tilretteleggingen" som er gjort langs Fossestien per i dag på en Likert-skala fra 1 – 7. På skalaen tilsvarer 1 = svært misfornøyd, 4 = nøytral og 7 = svært fornøyd. For å finne gjennomsnittsverdien for respondentens tilfredshet med dagens tilrettelegging langs Fossestien regnet jeg ut gjennomsnittet av de tre øverste alternativene i spørsmål 10 ("skilting og informasjon", "merking av stien" og "tilrettelegging i våte partier"). For å få et best mulig snitt i analysen har snittet kun blitt regnet ut for respondenter som registrerte svar i to eller flere av de tre kategoriene.

I andre, lignende brukerundersøkelser avgjøres respondentenes purismegrad ut ifra åtte påstander om idealområdet til respondenten, hvorav seks omhandler tilretteleggingstiltak og to om sosiale aspekter (Sørensen 2018; 2019, Wold & Selvaag, 2017a; 2018). Blant påstandene om tilrettelegging blir temaer som leirplasser med do, ved, bål og søppeldunker, merka stier, god skilting, trestokker i våte partier, samt steder som tilbyr mat og overnatting belyst. Denne undersøkelsen spør i spørsmål 11 om nye tilretteleggingstiltak som faller inn under de samme temaene. I følge Wold og Selvaag (2017a, s. 3) kan purismegraden til respondenten, enten lav-, mellom- eller høypurist, brukes som en "indikasjon på preferanse for ulike typer fysisk tilrettelegging og toleranse for å møte andre brukere" og er således en viktig indikator i undersøkelsene. Da denne undersøkelsen fokuserer på holdning til fysiske tilretteleggingstiltak gjennom spørreundersøkelsens spørsmål 11 og dets fem påstander vil sosiale dimensjoner ikke bli diskutert. For å sammenligne funn mot tidligere undersøkelser som har benyttet purismebegrepet, vil det i oppgaven bli brukt en tilretteleggingsskala som rangerer

respondenten som enten negativ, nøytral eller positiv til nye tilretteleggingstiltak. Gjennomsnittsverdiene fra spørsmål 11 i undersøkelsen vil heretter bli omtalt som tilretteleggingsscore i oppgaven og indikerer preferanse for ulike typer potensiell, fysisk tilrettelegging blant respondentene. Tilretteleggingsscore ble i likhet med fremgangsmåten for spørsmål 10 kun regnet ut for respondenter som registrerte svar i tre eller flere av de fem kategoriene. Spørsmålet ber respondenten angi på en skala fra 1 til 7 hvor negativt, nøytralt eller positivt et nytt tilretteleggingstiltak langs Fossestien ville være for dem. Her er verdiene definert som 1 = svært negativt, 4 = nøytralt og 7 = svært positivt. Basert på tilretteleggingsscore ble respondentene plassert langs en tilretteleggingsskala fra én til syv. En høy tilretteleggingsscore [4,50 – 7,00] er en indikator på at respondenten er positiv til ny tilrettelegging, mens en lav score [1,00 – 3,49] indikerer en negativ holdning til ny tilrettelegging. Respondenter med en tilretteleggingsscore i spennet [3,50 – 4,49] havner i den midterste kategorien på tilretteleggingsskalaen og regnes som nøytrale. Intervallene i skalaen er basert på purismeskalaen som har vært mye brukt i brukerundersøkelser i norske verneområder (Sørensen, 2018; 2019, Wold & Selvaag, 2017a; 2018).

3.5 Dataanalyse

Av i alt 1000 trykte spørreskjemaer ble 689 fylt ut. Av disse ble 96 forkastet som følge av enten ufullstendig utfylling eller at skjemaet ble fylt ut av et barn som ikke var fylt 15 år. For at svarene skulle registreres og telles med i videre analyser måtte minimum hele førstesiden av spørreskjemaet være fylt ut. Skjemaer med mer enn én respondent per skjema, eksempelvis et skjema hvor begge kjønn var markert med alder (gjerne et par på tur sammen), ble registrert som inntil to separate svar i henhold til Miljødirektoratets veileder for brukerundersøkelser (2018, s. 30). Ettersom det sistnevnte gjaldt for ca. 23% av svarskjemaene endte jeg opp med 769 registrerte svar totalt og disse ble manuelt registrert i Microsoft Office Excel 2016. Av i alt 769 respondenter fra spørreundersøkelsen ble 227 registrert i den øvre kassen ved Langestølen, mens de resterende 542 benyttet seg av kassen som var plassert drøyt 600 meter fra Likholefossen, lenger ned i dalen (tabell 1). Samtlige svar fra de to kassene ble analysert sammen.

Tabell 1. Fordeling av registrerte svar per svarkasse.

	Norge	Nederland	Tyskland	Øvrige land	Totalt
--	-------	-----------	----------	-------------	--------

Langestølen	Antall	24	27	132	44	227
	Prosentandel	3,1%	3,5%	17,2%	5,7%	29,5%
Likholefossen	Antall	78	72	194	198	542
	Prosentandel	10,1%	9,4%	25,2%	25,7%	70,5%

Gruppene for nordmenn og nederlendere hadde kun 24 og 27 respondenter ved Langestølen og disse utvalgene ble derfor vurdert som for lave (under 30) til å brukes separat i analyse. Totalt 64 respondenter benyttet seg av kommentarfeltet på slutten av svarskjemaet og disse data ble analysert sammen med de 10 intervjuene.

3.6 Enveis variansanalyse

Etter sortering i Excel ble all analyse gjennomført med Statistical Package for the Social Sciences (SPSS) og først ble det gjennomført deskriptive analyser for å danne et bilde av respondentene. Respondentene ble fordelt i fire grupper basert på de tre mest representerte nasjonene, samt én kategori for øvrige nasjoner. Nasjonalitet ble brukt som segmentering for å enklere kunne sammenligne funn med tidligere undersøkelser. Disse fire kategoriene ble brukt i analysen for å finne gjennomsnittsverdier for både kategoriske og kontinuerlige variabler, ved hjelp av henholdsvis kjikvadrat og enveis variansanalyse (ANOVA). Variansanalysen muliggjør sammenligning av tre eller flere gjennomsnitt og man kan da se om snittet varierer for en avhengig variabel for flere grupper (Kinnear & Gray, 2006). Variabler brukt i variansanalysen finnes i vedlegg 12. Under enveis variansanalysen ble Tamhane post hoc test brukt for å måle variansen mellom og innad i gruppene og potensiell signifikans. Tamhane metoden egner seg godt i analyser hvor gruppestørrelsene og ulikheten mellom gruppene varierer (Field, 2000). Kji-kvadrat ble brukt for å indikere om funnene var signifikante, at nullhypotesen kunne forkastes og at gruppene som ble sammenlignet var statistisk avhengige av hverandre (Thrane, 2018). Se vedlegg 13 for variabler brukt i krysstabulering.

3.7 Multipple regresjonsanalyse og faktoranalyse

Regresjonsanalysen ”undersøker hvordan gjennomsnittet for en avhengig variabel varierer på bakgrunn av endringer i en uavhengig variabel” (Thrane, 2018. s. 62). I oppgaven ble det gjennomført seks separate, multiple regresjonsanalyser med SPSS for å kartlegge hvilke

variabler som hadde statistisk påvirkning på respondentenes holdninger til fem nye tilretteleggingstiltak langs Fossestien, samt på tilretteleggingsscore. De fem tiltakene var ”leirplass med toalett og søppeldunker”, ”leirplass med ved og bålpluss”, ”informasjonspunkter”, ”utkikkspunkter” og ”steder som tilbyr matservering”. De fire kategoriske variablene (vedlegg 14) under ”nasjonalitet”, samt ”kjønn” ble kodet som dummyvariabler (0 eller 1) (Landau & Everitt, 2004; Thrane, 2018).

En VIF-test (variance inflation factor) av variablene i henholdsvis spørsmål 10 og 11 (som omhandlet eksisterende og nye tilretteleggingstiltak) viste for høy korrelasjon og førte til multikollinearitet som følge av at variablene i veldig stor grad målte det samme og sammenhengen mellom dem var for stor (Kinnear & Gray, 2006; Thrane, 2018). Dette kunne ført til en modell med en mer upresis koeffisient, gitt et dårligere bilde på hvor mye av den statistiske forskjellen som ble forklart av modellen og det ville blitt vanskelig å måle viktigheten av hver enkelt variabel (Field, 2017). En faktoranalyse (principal component analysis, PCA) ble derfor brukt for spørsmål 10 og 11 (vedlegg X). Dette ble gjort for å se etter fellestrekk og å gruppere påstander som respondentene svarte ganske likt eller ulikt på og redusere antallet variabler (Field, 2017; Thrane, 2018). Analysen av de tre første kategoriene i spørsmål 10, ABC, viste at disse kunne reduseres til én faktor, og likeså for de fem ulike kategoriene i spørsmål 11, ABCDE. I begge tilfeller var Kaiser-Meyer-Olkin-verdiene over minstekravet på 0,5 (0,72 og 0,75) som indikerte at en faktoranalyse ville gi gode resultater, samt at Bartlett's test var signifikant ($< 0,05$) (Field, 2017). Chronbach's alfa ble brukt for å teste reliabiliteten blant variablene og hadde i begge tilfeller verdier over 0,8 som indikerte at de nye faktorene kunne brukes videre i en multipl regrejonsanalyse (Field, 2017; Thrane, 2018, s. 48-49). De tre øverste kategoriene i spørsmål 10 ble derfor slått sammen til én faktor basert på gjennomsnittsverdien for respondenter som hadde fylt ut minst to av tre felt, kalt tilfredshetsscore. For spørsmål 11 ble samme prosedyre fulgt, men da for respondenter som hadde fylt ut minst tre av fem felt, og den nye faktoren ble hetende tilretteleggingsscore.

De nye variablene for spørsmål 10 og 11 ble sammen med de øvrige uavhengige variablene listet i vedlegg 14 lagt inn samtidig i SPSS ved ”enter” metoden (Field, 2017) basert på hva som trolig ville påvirke holdning til tilrettelegging. Alle variabler ble tatt med i første kjøring, før disse ble redusert til kun signifikante (signifikansnivå: $\alpha = 0.05$), uavhengige variabler for hver regresjon, som i alt utgjorde mellom to og sju variabler. I andre kjøring ble kun signifikante variabler tatt med. I spørreskjemaets spørsmål 11 ble respondentene bedt om å vurdere hvorvidt

fem ulike tilretteleggingstiltak ville være negativt, nøytralt eller positivt for dem på en skala fra 1 til 7. Hvert av disse tiltakene, samt tilretteleggingsscoren (snittet av spørsmål 11) ble brukt som avhengig variabel i hver sin regresjon, totalt seks stykker.

I regresjonsmodellen forklarer R^2 hvor mange prosent av variansen i den avhengige variabelen som samlet forklares av de uavhengige variablene (Landau & Everitt, 2004; Thrane, 2018). Semi-partiell korrelasjon (Part) i regresjonsmodellen beskriver forholdet mellom to variabler, samtidig som den tar høyde for effekten en tredje variabel har på kun én av de originale variablene (Field, 2017). Kvadrert semi-partiell korrelasjon (sr^2) ble regnet ut for signifikante uavhengige variabler for å vise hvor mye R^2 ville bli redusert hvis variabelen ble fjernet fra regresjonen. Sr^2 forklarer hvor mye av variansen i den avhengige variabelen som ikke kan forklares av andre uavhengige variabler, som forklares av én spesifikk uavhengig variabel. Jo mindre en uavhengig variabel er knyttet til andre uavhengige variabler, jo større er sr^2 og dens unike bidrag til R^2 (Field, 2017). En tidligere studie som benyttet regresjonsmodeller for å måle preferanse for tilrettelegging fant at nasjonalitet og formålet med turen var signifikante variabler (Danielsen, 2017) og det var derfor interessant å se om denne studien viste det samme. Nasjonalitet har også vist seg å spille inn på holdning til tilretteleggingstiltak i flere norske verneområder (Selvaag & Wold, 2018).

3.8 Intervjuet

Den sekundære datainnsamlingsmetoden i oppgaven bestod av ti strukturerte intervjuer. Intervjuene ble holdt relativt korte slik at jeg kunne stoppe folk langs stien uten å oppholde de for lenge. Intervjuguidene ble laget på norsk og engelsk (vedlegg 6 og 7). Den kvalitative metoden forklarer *hvorfor* noe skjer (Krumsvik, 2014) og gjennom de kvalitative intervjuene fikk jeg gått mer i dybden med hensyn til de besøkendes opplevelse av produktet (vanskelighetsgrad, hva var best/verst), holdning til endring eller forbedring, om de ville brukt mer tid i området og det fantes flere tilbud der, hvorvidt de kunne tenke seg en guidet tur i området, lære mer om de verna vassdragene og om de hadde besøkt utsiktspunktet "Utsikten" i løpet av turen på den Nasjonale turistvegen (illustrert med bilde). Denne metoden lot meg også kartlegge hvilken del av stien informantene hadde gått på slik at jeg kunne knytte deres oppfatning av stien til spesifikke områder. Jeg benyttet meg av et strukturert intervju hvor intervjuguiden ble fulgt i alle intervjuene. For å sikre god intervjureliabilitet formulerte jeg presise intervju spørsmål og forsikret meg om at de ble oppfattet og tolket riktig av informantene

(Krumsvik, 2014). Det ble ikke samlet inn personopplysninger utover kjønn, alder og nasjonalitet under intervjuene.

De fire første intervjuene ble gjennomført 3 – 6. juni 2018, og de øvrige seks i perioden 11 – 14. august. Intervjuene varte i rundt 10 – 15 minutter og fant sted på forskjellige steder langs Fossestien hvor jeg møtte turgåere mens jeg selv gikk stien på dagtid. Jeg valgte å intervju personer som åpenbart forstod og snakket norsk eller engelsk, samt stoppet velvillig opp. Jeg prøvde å intervju like mange av hvert kjønn, med ulik alder og nasjonalitet. De fleste informantene var del av et par, en gruppe eller en familie på tur, men jeg fokuserte da intervjuet mot én person etter de ovennevnte kriteriene. Alle intervjuene ble tatt opp med diktafon etter informantens samtykke, transkribert innen én uke etter at de fant sted og svarene ble plassert i kategorier etter hvert som disse trådte frem. Eksempelvis ble stillheten og få andre mennesker nevnt av flere som det beste med stien, mens andre igjen fokuserte på naturen i området. Svar fra intervjuene er blitt brukt for å illustrere og diskutere funn i oppgaven, samt belyse temaer som ikke ble dekket av spørreundersøkelsen.

3.9 Informantoversikt

Det ble intervjuet turgåere i alle de tre hoveddelene av stien i henhold til figur 3 over, både øst og vest for hver svarkasse, samt mellom de. En oversikt over de ti ulike informantene kan ses under og de vil bli referert til slik de står i tabell 2 senere i oppgaven.

Tabell 2. Informantoversikt.				
Informant nr.	Kjønn	Alder	Nasjonalitet	Turfølge
Informant 1	Mann	21	Nederland	Familie, fem stk.
Informant 2	Mann	39	Sverige	Alene.
Informant 3	Kvinne	20	Nederland	Par på tur.
Informant 4	Mann	44	Tyskland	Familie, fire stk.
Informant 5	Kvinne	43	Tyskland	Par på tur.
Informant 6	Kvinne	53	Norge	Alene.
Informant 7	Mann	36	Frankrike	Par på tur.

Informant 8	Mann	38	Norge	Liten gruppe, seks stk.
Informant 9	Kvinne	32	Tsjekkia	Par på tur.
Informant 10	Kvinne	27	Island	Par på tur.

3.10 Begrensninger og feilkilder i studien

Om spørreundersøkelsen skal sies å være vellykket krever dette en høy grad av validitet (gyldighet) og reliabilitet (pålitelighet). Der validiteten handler om evnen til å måle teoretiske begreper og kan vurderes med argumentasjon, handler reliabilitet om nøyaktigheten i våre variabler og kan måles empirisk, eksempelvis ved hjelp av en reliabilitetskoeffisient som Chronbachs alpha (Thrane, 2018). Jeg kunne styrket undersøkelsens reliabilitet ytterligere om jeg hadde gjort undersøkelsen tilgjengelig på flere språk. Eksempelvis ville skjemaer på fransk og tsjekkisk kunne blitt besvart av brukere fra flere nasjoner og om mulig burde jeg også ha gjennomført noen intervjuer på tysk for å få mer utdypende svar fra denne store brukergruppen. I begge tilfeller satte språkkunnskaper og tilgjengelige oversettere en stopper for å gjøre dette på en tilfredsstillende måte. Som følge av det store antallet tyske respondenter gikk jeg mot slutten av sommeren tom for tyske svarskjemaer og noen tyskspråklige respondenter svarte da på andre skjemaer, men som følge av dette gikk jeg kanskje glipp av noen få respondenter. I retrospekt burde andelen norske spørreskjema vært redusert og erstattet med tyske. Det var kun 21 respondenter fra Sverige og Danmark og dermed for få til å lage en egen skandinavisk inndeling for disse. Det var heller ikke mange nok respondenter innen to timers kjøring fra Fossestien til at det var mulig å lage en "lokal" inndeling (kun 27 fra Sogn og Fjordane). Selv om inndelingen av respondenter fra Norge i utgangspunktet har stor geografisk utstrekning, var kun fem av de norske respondentene fra kommuner i Trøndelag eller nordover og utvalget i den norske gruppen er da stort sett fra Sør-Norge.

En svakhet ved svarkassemetoden er at man risikerer en høy bortfallsprosent, det vil si andelen turgåere som følger stien men velger å passere svarkassen uten å svare på undersøkelsen. Fredman, Hörnsten Friberg og Emmelin (2006), samt Fredman, Romlid, Emmelin, og Yuan (2009) fant at bortfallsprosenten var høy (48 – 80%) under lignende brukerundersøkelser i Fulufjället Nasjonalpark i Sverige, dog i områder med mer trafikk enn på Fossestien (større sjanse for kø ved kassene). Samt viste en bortfallsstudie i Dovrefjell-Sunndalsfjella nasjonalpark at lokale turgåere i mindre grad valgte å fylle ut svarskjemaet enn tilreisende

(Wilberg, 2010). Basert på postnummer fra undersøkelsen var det i mitt tilfelle 27 registrerte respondenter fra Sogn og Fjordane, noe som kanskje kan tyde på at andelen lokale som svarte på skjemaet var lav. Ulempen med en høy bortfallsprosent er at man ikke kan vite om respondentene i det aktuelle området "representerer den sanne sammensetningen av karakteristikk og holdninger til besøksgruppa" (Sørensen, 2018, s. 9). For å danne meg et mer detaljert bilde av antall brukere av Fossestien kunne jeg ha benyttet ferdselstellere som supplement til svarkassene. Disse tellerne registrerer alle passeringer forbi et målepunkt, men ble ikke brukt i dette prosjektet da de ikke var å oppdrive innen datainnsamlingsperioden. I Fossestien sitt tilfelle vil jeg derimot tro at ferdselen er forutsigbar og folk flest bruker stien da terrenget rundt er ulendt og det faller seg naturlig å følge stien enten oppover eller nedover langs elveleiet. Det finnes likevel steder hvor Fossestien blir krysset av nord/sør-gående stier og turgåere på disse stiene vil ikke automatisk ha støtt på en av de utplasserte kassene.

Alternativ B i spørsmål 5 for flerdagerstur er en mulig feilkilde i undersøkelsen. Selv om 31 av 769 respondenter oppgir at de er på en flerdagerstur, 3 dager i snitt, mener flere av disse da bilturen de er på, ikke at de går i terrenget med sekk/telt over en periode på flere dager slik jeg i utgangspunktet tolket spørsmålet. Dette kom frem under tolkning av skjemaene og spørsmål 14 hvor dette ble kommentert av en respondent. Dette svaralternativet er mer reelt i områder med et større nettverk av stier og hytter. Det var noen respondenter som oppga "mange" turer for spørsmål 8, men ble ikke tatt med. Det er selvsagt lettere å svare nøyaktig på hvor mange ganger man har besøkt et område tidligere om dette tallet er nærmere null enn hundre. Spørsmål 10D kunne tolkes vidt, uten å ha tilretteleggingstiltakene i bakhodet, og kunne med fordel vært omformulert eller skilt ut for å beskrive totalopplevelsen/tilfredshet med turen på Fossestien.

Det er lite forskjell mellom kjønnene og det kan forklares ved at de fleste som går på tur er par, og mange svarer også på samme skjema, noe som gir mindre variasjon enn vanlig. Dette vil først og fremst gå utover variasjonen innad i de fire nasjonalitetsgruppene, mens variasjonen mellom gruppene vil være mindre påvirket av dette. Det er verdt å merke seg at spørsmål 11 i snitt fikk 72 færre svar enn spørsmål 10 (718 – 646), noe som kan forklares av en mer krevende spørsmålsformulering. Spørsmål 12 og 13 i undersøkelsen bruker formuleringen "før du kom til området" som kunne vært mer presist, kanskje ved hjelp av et kart, eller formuleringer som "før du kom til Sogn og Fjordane" eller "før du kom til Norge". Jeg kunne ha formulert spørsmål 12 og 13 annerledes slik at jeg i større grad fikk vite om Gaularfjellet eller Fossestien var *hovedformålet* med turen i området. Spørsmål 14 er utelatt i det tyske spørreskjemaet (vedlegg

5) da jeg igjen ikke hadde gode nok språkkunnskaper til å tyde svarene. I retrospekt er dette en svakhet med tanke på at den store andelen tyske respondenter i undersøkelsen trolig kunne ha verdifulle innspill.

På tross av metodens begrensninger er svarkasseundersøkelsen en metode som gir et godt bilde av den faktiske bruken av Fossestien. Metoden er som nevnt utbredt og har blitt brukt mye i norske verneområder de siste tiårene, den krever lite ressurser når kassene står ute og kan samle inn data fra både travle og mindre trafikkerte naturområder (Vistad, Gundersen & Wold, 2014; Wold & Selvaag, 2017b). Så lenge spørreskjemaet er godt og man får mange nok svar kan man hente ut mye god, sammenlignbar informasjon. Metoden krever derimot tilsyn i datainnsamlingsperioden, helst ukentlig, avhengig av trafikk og værforhold.

4 Resultater

4.1 Kjennetegn ved respondentene

Det var respondenter fra totalt 31 nasjoner med i undersøkelsen, samt 59 ulike norske postnummer (vedlegg 1 og 2). De landene med flest svar var Tyskland (326), Norge (102) og Nederland (99) som til sammen utgjorde 68% av utvalget. Blant de resterende 32 prosentene (242 totalt) hadde 21 av 28 nasjoner 10 eller færre registrerte besøk i løpet av innsamlingsperioden. Kjønnsfordelingen i undersøkelsen var 53 mot 47 prosent i favør kvinner. Gjennomsnittsalderen blant respondentene fra svarkasseundersøkelsen var 45 år og mens nordmenn var eldst (48,2 år) var gruppen øvrige land yngst (42 år). Kun et fåtall av respondentene oppga at de deltok på en organisert tur; mellom én og to prosent for nordmenn, nederlendere og tyskere, mens øvrige land med sine ti prosent var gruppen med klart flest. Nittiseks prosent av respondentene var på dagstur langs Fossestien mens de resterende oppga at turen var en del av en flerdagerstur.

4.2 Bruksmønster

Den gjennomsnittlige gruppestørrelsen på Fossestien var i overkant av tre personer (tabell 5). Gruppestørrelsen varierte fra de som gikk alene til grupper på 37 personer (tabell 3). Femtiseks prosent av respondentene gikk derimot sammen parvis, mens henholdsvis 12 og 17 prosent gikk i grupper på tre eller fire personer. Grupper på fem eller flere personer utgjorde 11 prosent av

utvalget. De største gruppene stod øvrige land for, og gruppestørrelsen var her statistisk forskjellig fra tyskerne. Førstegangsbesøkende langs Fossestien utgjorde 86,5% av utvalget. Blant de resterende 13,5% av respondentene som hadde besøkt Fossestien før varierte antall besøk mellom ett og helt opp til to hundre (tabell 3). Nordmenn var gruppen som hadde besøkt Fossestien flest ganger med 7,34 tidligere turer i snitt, mens snittet totalt lå på 1,23. Gjennomsnitt og standardavvik kan ses i tabell 5.

Tabell 3. Fordeling av gruppestørrelse og antall tidligere besøk

Antall personer	Frekvens	Prosent	Tidligere besøk	Frekvens	Prosent
1	33	4	0	665	86,5
2	427	56	1	45	5,9
3	90	12	2	24	3,1
4	131	17	3	7	0,9
5-37	88	11	4-200	28	3,6
Total	769	100	Total	769	100,0

Den gjennomsnittlige turen langs Fossestien varte i 3,2 timer. Tyskerne hadde i snitt de lengste turene på 3,7 timer og dette utgjorde en statistisk forskjell i forhold til de andre gruppene ($p < 0,001$) (tabell 5).

4.3 Hovedformål og informasjonsinnhenting

Fotturer og natur er de viktigste grunnene til at respondentene velger å benytte seg av Fossestien. Disse to kategoriene ble markert av henholdsvis 82% og 77% av utvalget og var de klart mest brukte kategoriene. Nordmenn har signifikant flere svar under formålene ”Sosialt” og ”Trimtur” i forhold til de andre gruppene. Formålet ”Se på natur/landskap” er derimot markert av signifikant færre nordmenn enn de øvrige gruppene. Kun respondenter fra Norge og Tyskland oppga ”Fisketur” som et av sine hovedformål. Trettito respondenter benyttet seg av spørsmålets ”annet” felt hvor foto, bærplukking og pause fra biltur ble mest nevnt. De fire mest vanlige kildene til informasjon om Fossestien var kategoriene internett og sosiale medier (33%), skilt langs vegen (31%), turkart (27%) og turistinformasjon (27%). Det var mulig å krysse av for flere informasjonskanaler i undersøkelsen. På spørsmål 9 ble det i kategorien ”annet” registrert 20 ulike informasjonskilder fra i alt 101 respondenter og de hyppigst nevnte kildene var ”Hov Camping”, ”Tilfeldighet”, og ”Overnattingssted”. Henholdsvis 51 og 48 prosent av respondentene hadde planlagt sin tur til Gaularfjellet og Fossestien før de kom til området

(tabell 4) og 35 prosent av respondentene (n=769) oppga at de hadde planlagt begge turene (ikke vist i tabell). Nordmenn var gruppen hvor flest hadde planlagt turen på forhånd (omtrent to tredjedeler), mens nederlenderne var gruppen der færrest hadde planlagt turen på enten Gaularfjellet eller Fossestien (under én tredjedel).

Tabell 4: Bakgrunnsinformasjon, hovedformål med turen langs Fossestien og informasjonsinnhenting før turen fordelt på nasjonalitetsgruppene.

	Norge	Nederland	Tyskland	Øvrige land	Total	Pearson's Kji-kvadrattest
Kjønn (N)	102	99	326	242	769	
0 = kvinne, 1 = mann	0,45	0,47	0,48	0,48	0,47	2,46
Organisert tur (N)	102	99	326	242	769	
0 = nei, 1 = ja	0,02	0,02	0,01	0,10	0,04	34,72***
Turens varighet (N)	102	99	326	242	769	
0 = dagstur, 1 = Flerdagerstur	0,01	0,05	0,03	0,06	0,04	5,01
Planlagt tur på Gaularfjellet (N)	101	87	317	210	715	
0 = nei, 1 = ja	0,65	0,26	0,53	0,51	0,51	30,01***
Planlagt tur på Fossestien (N)	100	87	317	209	713	
0 = nei, 1 = ja	0,65	0,30	0,53	0,40	0,48	31,68***
Hovedformålet med turen (N)	102	99	326	242	769	
Fottur (= 1)	0,89	0,76	0,89	0,73	0,82	29,06***
Fisketur (= 1)	0,04	0,00	0,03	0,00	0,02	11,68**
Sosialt (= 1)	0,32	0,01	0,02	0,09	0,08	105,51***
Trimtur (= 1)	0,32	0,07	0,14	0,14	0,16	27,79***
Se på dyre-/fugleliv (= 1)	0,06	0,05	0,21	0,31	0,20	43,69***
Se på natur/landskap (= 1)	0,33	0,75	0,90	0,79	0,77	139,07***
Være alene (= 1)	0,04	0,00	0,18	0,04	0,09	48,88***
Annet (= 1)	0,02	0,03	0,04	0,06	0,04	3,01
Hvordan respondenten fikk vite om Fossestien (N)	102	99	326	242	769	
Alltid visst om (= 1)	0,22	0,00	0,01	0,02	0,04	99,64***
Bekjente venner (= 1)	0,43	0,00	0,09	0,06	0,11	124,86***
Trykte medier/bøker (= 1)	0,05	0,10	0,30	0,08	0,17	66,88***
Turistinformasjon (= 1)	0,12	0,16	0,32	0,31	0,27	23,89***
Internett/Sosiale Medier (= 1)	0,26	0,28	0,34	0,35	0,33	21,14**
Turkart (= 1)	0,05	0,15	0,33	0,33	0,27	43,49***
Skilt langs veien (= 1)	0,27	0,42	0,23	0,37	0,31	20,06***
Overnattingssted* (= 1)	0,03	0,01	0,02	0,06	0,03	7,81
Tilfeldig* (= 1)	0,04	0,02	0,03	0,02	0,03	1,14
Hov Camping* (= 1)	0,01	0,16	0,03	0,05	0,05	31,56***
Annet (= 1)	0,03	0,00	0,02	0,03	0,02	3,01

Merknad: Pearson's Kji-kvadrattest regnes som signifikant hvis: ***p<0,001, **p<0,01, *p<0,05

Antall frihetsgrader = 3.

*Lagt til som nye kategorier basert på svar registrert under "annet" kategorien i spørsmål 9 i undersøkelsen.

Tabell 5: Gjennomsnittsverdier for respondentenes bakgrunn og bruksmønster fordelt på de fire nasjonalitetsgruppene.

	Norge	Nederland	Tyskland	Øvrige land	Total	F-verdi	Tamhane post hoc
Alder (N)	102	99	326	242	769		
År i 2018	48,2 (15,9)	45,8 (16,5)	46,0 (14,9)	42,0 (16,1)	45,0 (15,8)	4,87**	1,3>4
Personer i turfølget (N)	102	99	326	242	769		
Antall personer på fotturen inkludert respondent	2,98 (1,62)	2,92 (2,39)	2,77 (1,58)	3,65 (4,49)	3,09 (2,93)	4,46**	4>3
Tidligere besøk (N)	102	99	326	242	769		
Antall tidligere turer på Fossestien	7,34 (27,8)	0,02 (0,14)	0,53 (1,84)	0,07 (0,67)	1,23 (10,4)	14,27***	3>2,4
Turens varighet (N)	101	94	321	238	754		
Turens varighet oppgitt i hele timer	2,73 (1,79)	2,84 (1,61)	3,74 (2,12)	2,85 (1,59)	3,21 (1,91)	15,25***	3>1,2,4

Enveis variansanalyse (ANOVA) og Tamhane post hoc test.
 Signifikante F-verdier ved: ***p<0,001, **p<0,01, *p<0,05.
 Standardavvik er angitt i parentes.

4.4 Tilfredshets med dagens tilrettelegging

Undersøkelsen viser at brukerne av Fossestien totalt sett er veldig tilfreds med dagens tilretteleggingstiltak. Snittet ligger over seks i alle de fire kategoriene ”Skilting og informasjon”, ”Merking av stien”, ”Tilrettelegging i våte partier” og ”Totalopplevelsen” (av de ulike tilretteleggingstiltakene) (tabell 6). Aller høyest scorer ”Totalopplevelsen” (6,37) og ”merking av stien” (6,25). Dette er høye verdier på en skala fra én til syv og et tegn på at respondentene er godt fornøyd med samtlige av dagens tilretteleggingstiltak langs Fossestien, samt totalopplevelsen av disse. Norske respondenter er noe mer positive til dagens tilretteleggingstiltak enn utenlandske. Den generelt høye tilfredsheten gjenspeiles i funn fra intervjuene hvor tilretteleggingen langs stien ofte kort oppsummeres som:

Veldig bra, og fint gjort (informant 2).

Jeg synes den er ganske bra .... Stien komplementerer landskapet (informant 10).

Andre påpeker derimot at det noen steder er rom for utbedring eller at tilretteleggingen er unødvendig:

Helt ok, kanskje det burde vært gjerder ned mot den største fossen [vest for Litlevatnet] (informant 7).

Veldig bra, men noen steder er det unødvendig. Noen steder var det kanskje ikke behov for planker, man må tåle å gå litt på bakken når man er på tur (informant 9).

I intervjuet ble informantene også bedt om å beskrive det de opplevde som det beste og verste med stien. Her ble temaer som natur, utsikt, stillhet, tilrettelegging, elv, fosser og dyr trukket frem som det beste med stien:

Stillheten og det å møte få mennesker, selv på en flott dag som dette (informant 8).

Nærheten til vann, fjell og mye grønt landskap. Man får alt på denne stien! (informant 10).

Det var færre eksempler som beskrev det verste med Fossestien og flere informanter svarte at de ikke hadde noe å utsette på den, men eksempler som at stien var gjørmete, hadde fuktige partier i skogen, løse steiner og mangelfull skilting ble trukket frem:

Ikke et stort problem, men det var ganske gjørmete (informant 1)

Det burde vært skilt som viste hvor langt det er til neste parkeringsplass, så folk vet at de er på riktig vei (informant 10).

4.5 Tanker om fremtidig tilrettelegging

Av de fem aktuelle tiltakene i spørsmål 11 var respondentene mest positive til at Fossestien skulle ha var flere informasjons- (5,1) og utkikkspunkter (4,9), samt tilrettelagte leirplasser med toalett og søppeldunker (4,1). Det ble lagt mindre vekt på at det skulle finnes leirplasser med ved og bål plass (3,8) og flere matserveringssteder i området (3,5) slik det kommer frem av tabell 6. Nordmenn var mest positive til de nye tiltakene listet i spørsmål 11 med en tilretteleggingsscore på 4,90, fulgt av øvrige land med 4,52. Nederlandske og Tyske respondenter stilte seg mer nøytrale til nye tiltak med tilretteleggingsscore på henholdsvis 4,10 og 4,00.

Tabell 6: Gjennomsnittsverdier for respondentenes tilfredshet med og preferanser for tilrettelegging fordelt på de fire nasjonalitetsgruppene.

	Norge	Nederland	Tyskland	Øvrige land	Total	F-verdi	Tamhane post hoc
Tilfredshet med tilrettelegging (N) ^a	100-102	85-89	303-316	213-222	703-727		
Tilfredshet med dagens tilretteleggingstiltak langs Fossestien							
Skilting og informasjon	6,27 (1,00)	6,12 (1,24)	5,89 (1,60)	6,20 (1,20)	6,07 (1,37)	3,26*	1>3
Merking av stien	6,47 (0,81)	6,35 (1,02)	6,13 (1,60)	6,30 (1,21)	6,25 (1,34)	2,03	1>3
Tilrettelegging i våte partier	6,48 (0,90)	6,16 (1,00)	6,02 (1,42)	6,13 (1,29)	6,14 (1,28)	3,35*	1>3,4
Totalopplevelsen	6,55 (0,71)	6,51 (0,75)	6,21 (1,39)	6,48 (1,05)	6,37 (1,15)	3,92**	1>3
Tilretteleggingscore (N) ^{bc}	84	84	283	195	645		
Holdning til nye tilretteleggingstiltak langs Fossestien	4,90 (1,19)	4,07 (1,48)	3,99 (1,36)	4,52 (1,29)	4,28 (1,37)	3,62*	1>2,3
Preferanse for tilrettelegging (N) ^c	82-89	81-83	279-289	193-196	639-655		
... det fantes tilrettelagte leirplasser med toalett og søppeldunker	4,52 (1,58)	3,93 (2,07)	3,85 (1,98)	4,32 (2,00)	4,09 (1,96)	3,99**	1>3
... det fantes tilrettelagte leirplasser med ved og bål plass	4,46 (1,76)	3,41 (1,88)	3,52 (1,88)	4,11 (1,90)	3,81 (1,90)	8,66***	1,4>2,3
... det fantes tilrettelagte informasjonspunkter langs elva	5,42 (1,38)	4,92 (1,59)	4,90 (1,42)	5,21 (1,43)	5,06 (1,45)	3,94**	1>3
... det fantes tilrettelagte utkikkspunkter langs elva	5,85 (1,09)	4,72 (1,96)	4,35 (1,91)	5,40 (1,61)	4,91 (1,83)	23,09***	1>4>2,3
... det fantes flere steder som tilbød matservering i området	4,26 (1,81)	3,35 (1,88)	3,36 (2,00)	3,55 (1,96)	3,53 (1,97)	4,75**	1>2,3,4

Enveis variansanalyse (ANOVA) og Tamhane post hoc test.

Signifikante F-verdier ved: *** $p < 0,001$, ** $p < 0,01$, * $p < 0,05$.

Standardavvik er angitt i parentes.

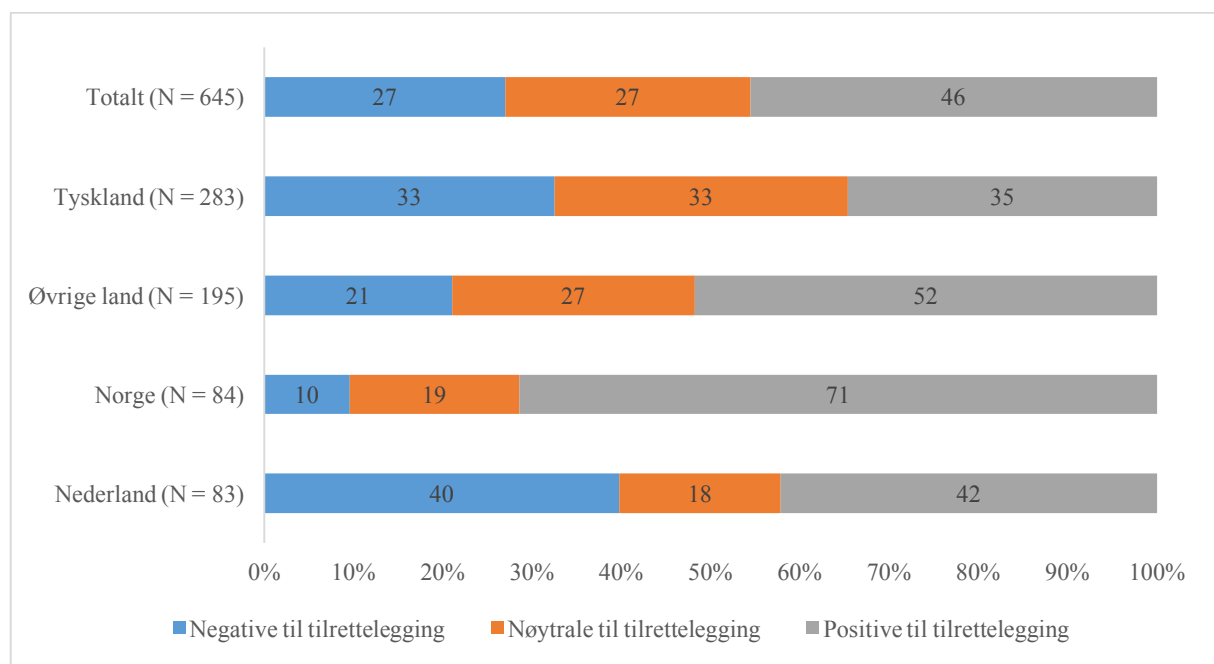
^{a)} Svarskala der 1 = svært misfornøyd, 4 = nøytral og 7 = svært fornøyd.

^{b)} Snittet er kun regnet ut for respondenter som svarte på minst tre eller flere av de fem tiltakene listet i "preferanse for tilrettelegging".

c) Svarskala der 1 = svært negativt, 4 = nøytralt og 7 = svært positivt.

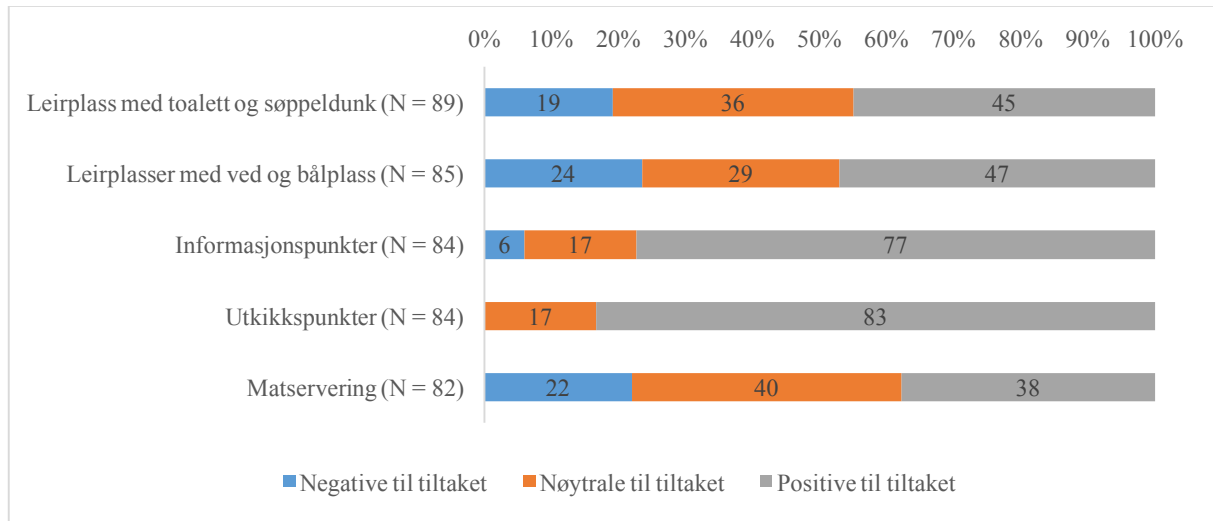

Basert på tilretteleggingsscoren ble hver brukergruppe plassert langs en tilretteleggingsskala med verdier fra 1 til 7 (figur 6). Respondenter med en score mellom [4,50 – 7,00] regnes som positive til ny tilrettelegging, mens en lav score [1,00 – 3,49] indikerer en negativ holdning til ny tilrettelegging. Respondenter med en tilretteleggingsscore i spennet [3,50 – 4,49] regnes som nøytrale. Nederlenderne har den prosentvis største andelen som er negative til ytterligere tilrettelegging (40%). Tyskerne er jevnt fordelt langs skalaen, mens nordmenn har den klart største andelen som er positive (71%) til ny fysisk tilrettelegging. Av det totale utvalget er 27% negative til ytterligere tilrettelegging, 27% er nøytrale og 46% er positive til de potensielle tilretteleggingstiltakene som ble listet opp i spørsmål 11.

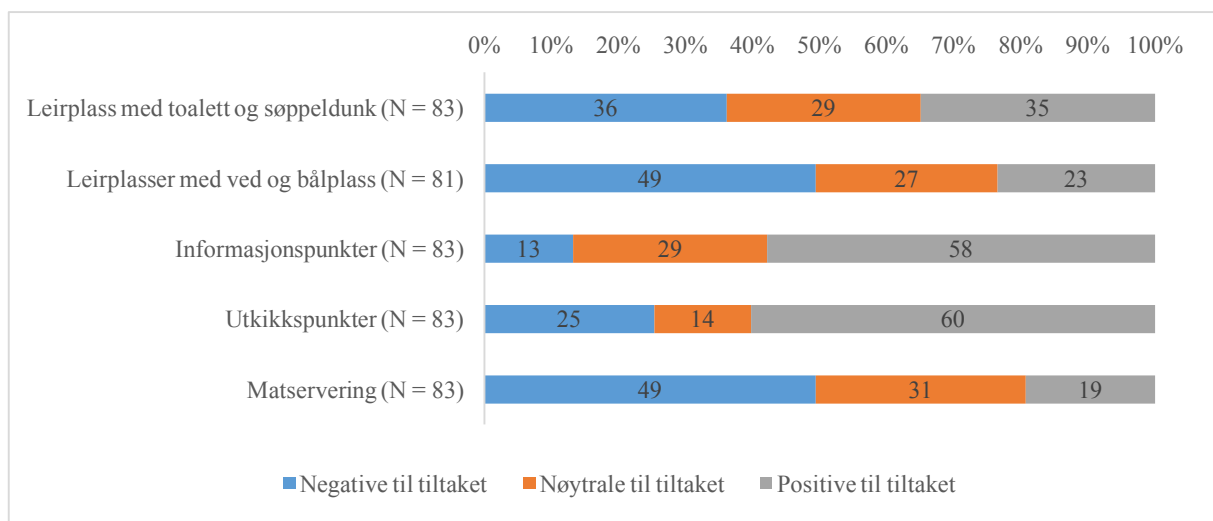

Figur 6: Gruppenes fordeling langs tilretteleggingsskalaen.

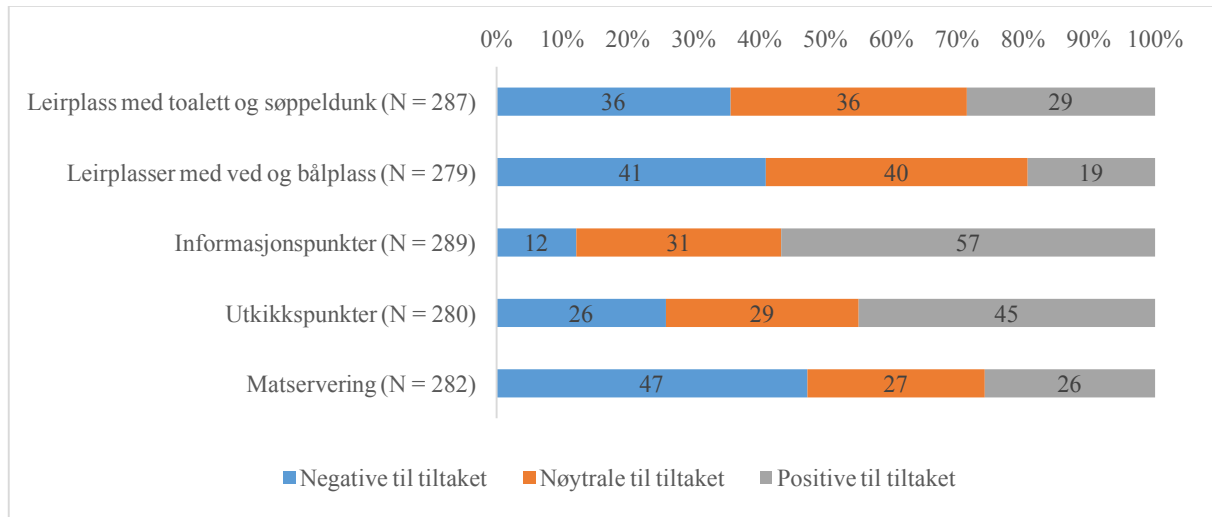
Det er verdt å nevne at dette er et gjennomsnitt av fem ulike typer tilretteleggingstiltak, der noen påvirker området i større grad enn andre og det er naturlig å forvente at holdningen til hvert tiltak varierer. Når hvert av tiltakene blir får en poengsum hver for seg ser vi at holdningen til lettere tiltak (informasjons- og utkikkspunkt) er vesentlig mer positiv enn til tyngre tiltak (leirplasser og serveringssteder) for samtlige land (Figur 7, 8, 9 og 10). Nordmenn skiller seg igjen ut som positive til ny tilrettelegging, og særlig til de lettere tiltakene. Denne sammenligningen viser også at selv om nederlandske og tyske respondenter var minst positive til ny tilrettelegging generelt, gjaldt dette i størst grad for de tyngre inngrepene, og at disse gruppene faktisk var positive til de lettere tiltakene i drøyt 50% av tilfellene (figur 9 og 10).

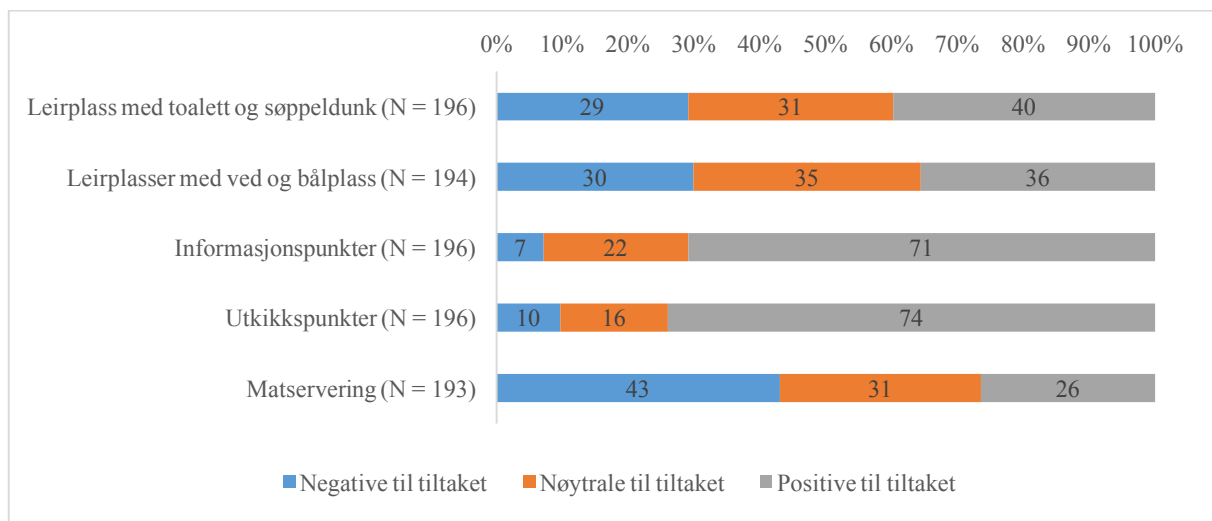
Figur 7: Nordmenns holdning til nye tilretteleggingstiltak.

Figur 8: Nederlenderes holdning til nye tilretteleggingstiltak.

Figur 9: Tyskernes holdning til nye tilretteleggingstiltak.

Figur 10: Øvrige lands holdning til nye tilretteleggingstiltak.

Tanker om fremtidig utvikling ble også adressert under intervjuets spørsmål 11, 12, 13 og 14. På spørsmål om informantene ønsket seg en guidet tur i området, ble det fokusert på at de likte å klare seg på egenhånd og heller ville skaffe seg informasjon selv:

Kanskje, men det er lett å gå her på egenhånd også. Barna kan begynne å kjede seg om

det blir for mye info og guiding (informant 7).

Nei, jeg vil heller ha skilt som gir meg informasjonen jeg trenger for å gjøre det alene (informant 10).

På spørsmål om informantene ønsket å lære mer om de verna vassdragene i området var det i likhet med svarene over et ønske å tilegne seg informasjon på egenhånd, selv om noen viste interesse:

Jeg vet allerede en del om historien her, men jeg kunne gjerne lært mer (informant 6).

Det kunne være interessant å lære litt om, men jeg foretrekker helst at området er urørt.

Kanskje kunne det vært slik info på parkeringsplassen hvor man starter turen (informant 9).

På de ovennevnte spørsmålene var det delte meninger og tydelig at noen informanter uansett var godt nok forberedt til å klare seg med hensyn til mat og overnatting at de derfor ikke trengte flere slike tilbud, og heller ville ha informasjon via skilt enn å måtte gå med guide. Andre var derimot litt interessert i flere tilbud, uten at de følte det var et veldig stort behov for noe nytt, men spørsmålene var generelt preget av kanskje-svar.

I alt 65 personer la igjen kommentarer i spørreundersøkelsens spørsmål 14 hvor de var velkommen til å legge igjen en kommentar om turen deres på Fossestien, eller dele deres syn på nåværende eller fremtidig forvaltning av området. Basert på svarene ble det laget fire kategorier: behold området slik det er, skryt av området, ønske om tilrettelegging og ikke fornøyd. Nittifem prosent (n=65) av kommentarene havnet i de tre første kategoriene (ikke vist i tabell). De to første kategoriene gled tidvis over i hverandre og svarene støtter den høye gjennomsnittlige scoren for tilfredshet med dagens tilrettelegging fra spørsmål 10 i spørreundersøkelsen, samt svar fra intervjuene. Stien og lokale aktører får veldig mye skryt, i tillegg til naturen og landskapet som stien ligger i. Svarene ligner naturlig nok mye på det som kom frem i intervjuet når informantene ble bedt om å beskrive det beste med stien. Svarene viser og at en rundt én tredjedel av de som skrev kommentarer (n=65) ønsket ytterligere tilrettelegging, noe som også støttes av funnene i spørreundersøkelsen. Her ble det nevnt eksempler på nye tiltak som toalett og enkle skjul for været, til utbedring av eksisterende tilbud i form av flere parkeringsplasser, mer detaljert skilting og merking (distanse og tid), flere transporttilbud og tydelige rundturer. Blant de resterende fem prosentene som la igjen en

kommentar og som oppga at de var misfornøyde med Fossestien, trekkes det frem at stien er veldig steinete og har tidvis for mye tilrettelegging som tar vekk det naturlige, samt at man er redd for at flere serveringssteder ville føre til forsøpling. Deler av dette finner man igjen i intervjuene som ble gjennomført, men de fleste hadde her også få ting å utsette på stien.

Det var størst trafikk, målt i antall registrerte svar i svarkasseundersøkelsen, på Fossestien i juli. Hele fordelingen kan ses i vedlegg 11. I intervjuet ble informantene bedt om å beskrive vanskelighetsgraden på stien, og naturlig nok varierte svarene ut i fra hvor informantene hadde gått og hvor turvante de var, her illustrert ved to informanter:

Litt vanskelig i skogen for barna, røttene er ganske sleipe der (informant 7).

Jeg tror alle som kan gå kan gå stien, særlig på grunn av at den er stykket opp i kortere deler. Familier med barn kan for eksempel ta en kortere tur, og de sprekeste kan ta hele turen hvis de vil (informant 10).

På spørsmål om informantene ville brukt mer tid langs Fossestien om det fantes flere tilbud i området virket dette vanskelig å svare ja eller nei på, men de ville kanskje vært der noe lenger enn i dag. Om ikke annet ville de trolig brukt mer penger i området:

Kanskje jeg ville stoppet for å spise lunsj (informant 2).

Ja, kanskje jeg ville lagt inn en ekstra overnatting på veien sånn at vi kunne gått lenger opp (informant 7).

Det hadde vært fint med en butikk, men det spørs jo om det er et grunnlag for det her hele året (informant 8).

4.6 Faktorer som påvirker synet på tilrettelegging

Regresjonsmodellene målte faktorene som påvirket synet på tilrettelegging og viste at nordmenn i gjennomsnitt var positive til alle de potensielle tilretteleggingstiltakene (tabell 7 og 8). Alder trakk derimot ned og indikerer at jo eldre respondenten er, jo mindre positiv holdning har respondenten til ny tilrettelegging. Hovedformålet fisketur trakk opp i modellene 1 ”Tilretteleggingsscore”, 4 ”Holdning til tilrettelagte utkikkspunkt”, 5 ”Holdning til tilrettelagte informasjonspunkt” og 6 ”Holdning til flere serveringssteder”, som indikerer at fiskerne langs Fossestien er positive til ny tilrettelegging. De som oppga fottur som hovedformål er derimot

mindre positive til tiltakene i modell 3 ”Holdning til leirplasser med ved og bål plass”, 4 ”Holdning til tilrettelagte utkikkspunkt” og 5 ”Holdning til tilrettelagte informasjonspunkt”.

Fra tabell 7 kan vi lese at modell 1 forklarte 10,5 prosent av variasjonen i variabelen ”Tilretteleggingscore” ($R^2 = ,105$). De signifikante uavhengige variablene var i dette tilfellet ”Norge”, ”Øvrige land”, ”Alder” (negativ) og ”Hovedformål fisketur”. Faktoren som i størst grad forklarte variasjonen i modellen var den uavhengige variabelen ”Norge” indikert av en kvadrert semi-partiell korrelasjon på 0,042, noe som tilsvarer 4,2 prosentpoeng av 10,5%. Modellen som i størst grad forklarte variasjonen i en avhengig variabel var modell 5 ”Serveringssteder”. Her indikerte $R^2 = ,149$ at nesten 15% av variasjonen i respondentenes holdning til flere serveringssteder langs Fossestien ble forklart av modellen. De øvrige modellene forklarte mellom 3 og 11 prosent av variasjonen i de ulike avhengige variablene. Kvadrerte semi-partielle korrelasjonsverdier på henholdsvis 0,022, 0,042 og 0,038 for modell 2, 3 og 4 viser at den uavhengige variabelen ”Alder” i størst grad forklarte variabilitet i disse modellene. For modell 5 og 6 hadde variabelen ”Norge” igjen de høyeste sr^2 -verdiene, 0,040 og 0,015, og dermed størst forklaringsgrad for variabilitet i disse modellene.

Tabell 7. Resultater fra multippel regresjonsanalyse nummer 1, 2 og 3.

Modell 1 Avhengig variabel: Tilretteleggingsscore					Modell 2 Avhengig variabel: holdning til leirplasser med toalett og søppeldunker				Modell 3 Avhengig variabel: holdning til leirplasser med ved og bål plass			
F(4,640) = 18,814, p < ,000. R ² = ,105					F(2,652) = 10,008, p < ,000. R ² = ,030				F(7,630) = 11,481, p < ,000. R ² = ,113			
Uavhengige variabler ^a	Regresjons- koeffisient	t-test	Part ^c	sr ^{2d}	Regresjons- koeffisient	t-test	Part	sr ²	Regresjons- koeffisient	t-test	Part	sr ²
Konstant	4,71	29,13***			4,82	21,60***			6,31	13,58***		
Norge (=1) ^b	,87	5,51***	,206	0,042	,542	2,45*	,095	0,009	1,07	4,19***	,157	0,025
Øvrige land (=1) ^b	,47	4,05***	,152	0,023					,54	3,21**	,120	0,014
Alder	-,02	4,96***	-,186	0,035	-,018	-3,87***	-,149	0,022	-,03	-5,44***	-,204	0,042
Hovedformål fottur (=1)									-,44	-2,22*	-,083	0,007
Hovedformål fisketur (=1)	1,28	3,08**	,115	0,013								
Hovedformål sosialt (=1)									-,82	-2,96**	-,111	0,012
Hovedformål natur og landskap (=1)									-,45	-2,35*	-,088	0,008
Hovedformål å være alene (=1)												
Hovedformål annet (=1)												
Gjennomsnittsverdi for dagens tilretteleggingstiltak									-,15	-2,45*	-,092	0,008

*p < 0.05, **p < 0.01, ***p < 0.001.

^a = Kun signifikante variabler fra andre kjøring er tatt med for hver regresjon.^b = Variabelen er kodet som dummyvariabel 0 og 1.^c = Semi-partiell korrelasjon.^d = Kvadrert semi-partiell korrelasjon.

Tabell 8. Resultater fra multipl regressjonsanalyse nummer 4, 5 og 6.

Modell 4 Avhengig variabel: holdning til tilrettelagte informasjonspunkt F(6,644) = 10,220, p < ,000. R ² = ,087					Modell 5 Avhengig variabel: holdning til tilrettelagte utviklingspunkt F(7,635) = 15,930, p < ,000. R ² = ,149				Modell 6 Avhengig variabel: holdning til flere serveringssteder F(4,635) = 7,917, p < ,000. R ² = ,048			
Uavhengige variabler ^a	Regressjons- koeffisient	t-test	Part ^c	sr ^{2d}	Regressjons- koeffisient	t-test	Part	sr ²	Regressjons- koeffisient	t-test	Part	sr ²
Konstant	6,70	20,68***			5,75	21,36***			3,17	16,82***		
Norge (=1) ^b	,43	2,59*	,098	0,010	1,21	5,48***	,201	0,040	,73	3,20**	,124	0,015
Øvrige land (=1) ^b					,80	5,19***	,190	0,036				
Alder	-,02	-5,15***	-,194	0,038	-,02	-4,49***	-,164	0,027				
Hovedformål fottur (=1)	-,51	-3,42**	-,129	0,017	-,52	-2,88**	-,105	0,011				
Hovedformål fisketur (=1)	1,27	2,82**	,106	0,011	1,20	2,22*	,081	0,007	1,62	2,76**	,107	0,011
Hovedformål sosialt (=1)					,57	2,20*	,080	0,006				
Hovedformål natur og landskap (=1)												
Hovedformål å være alene (=1)									-,68	-2,68**	-,104	0,011
Hovedformål annet (=1)	-,74	-2,96**	-,112	0,013	-,71	-2,37*	-,087	0,008				
Gjennomsnittsverdi for dagens tilretteleggingstiltak												

*p < 0.05, **p < 0.01, ***p < 0.001.

^a = Kun signifikante variabler fra andre kjøring er tatt med for hver regresjon.^b = Variabelen er kodet som dummyvariabel 0 og 1.^c = Semi-partiell korrelasjon.^d = Kvadrert semi-partiell korrelasjon.

5 Diskusjon

Hovedformålet med denne oppgaven var å kartlegge brukerne av Fossestien og deres tilfredshet med dagens tilretteleggingstiltak langs Fossestien, samt deres holdning til potensielt nye tiltak.

5.1 Turtype og varighet

Nittiseks prosent av respondentene langs Fossestien oppga at de var på dagsturer til fots som i snitt varte i 3,2 timer. Til sammenligning var turen langs Fossestien i snitt en drøy time kortere enn funn fra Folgefonna (Sørensen, 2019) og Dovrefjell-Sunndalsfjella (Gundersen et al., 2013a) nasjonalparker og Stølsheimen landskapsvernområde (Sørensen, 2018). Funn fra Dovrefjell-Sunndalsfjella viste en økende andel turister på kortere dagsturer i perioden 1999 – 2009 (Gundersen et al., 2013a) og i Jotunheimen var det en nedgang i flerdagersturer og økning i dagsturer i perioden 1992 – 2010 (Vorkinn, 2011). I så måte kan funn fra Fossestien kanskje være i tråd med disse trendene, men det er andre lokale faktorer som også spiller inn. Området rundt Fossestien er nemlig i større grad enn de tre nasjonalparkene Folgefonna, Dovrefjell-Sunndalsfjella og Jotunheimen, samt Stølsheimen verneområde tilpasset korte dagsturer i tilknytning til vegen. De ovennevnte verneområdene dekker også mye større areal enn Fossestien og har et vesentlig større nettverk av stier og hytter som igjen gir større muligheter for både lengre dagsturer og flerdagersturer. I tillegg til dette bytter utenlandske turister hoteller oftere og reduserer lengden på oppholdet for å oppleve mer på sine norgesferier (Innovasjon Norge, 2017), noe som igjen påvirker hva slags aktiviteter de velger. I intervjuene oppga kun noen få informanter at de ville brukt mer tid i området selv med flere tilbud her, noe som kan tyde på at dagens besøkende prøver å holde en tidsplan og har mye å rekke over. Det var derimot noen som var interessert i en guidet tur i området og å lære mer om det verna vassdraget, men majoriteten mente likevel at dette var overflødig om det fantes informasjon langs stien og ved innfallsportene man kunne lese selv. Dette resultatet kan ha med å gjøre at jeg under intervjuene kanskje møtte personer i det lavere sjiktet av tilretteleggingsskalaen som i utgangspunktet ville klare seg selv og var negative til tilrettelegging, uten at jeg målte dette under intervjuet. For de resterende fire prosentene som markerte at de var på flerdagerstur langs Fossestien var gjennomsnittslengden på deres turer tre dager. Et økende antall turister på fottur i naturområder kan være et resultat av hva Mose (2007) omtaler som et paradigmeskifte innen forvaltningen av verneområder, fra et tidligere mer økosentrisk ståsted og vern *mot* bruk, til et mer

antroposentrisk verdisyn og vern *gjennom* bruk, som eksempelvis i form av et økt antall turgåere. I Norge gjør dette skiftet seg gjeldende både hos forvaltningen gjennom regjeringens satsning på Nasjonale turiststier (Nærings- og fiskeridepartementet, 2017) og hos den stadig større andelen turister som ønsker å oppleve naturen på sine norgesreiser (Innovasjon Norge, 2017). Fossestien ligger derimot ikke i et verneområde, men Gaularvassdraget som stien går langs har vært vernet siden 1993. Det er verdt å merke seg at andelen tyske respondenter som registrerte sine svar ved Langestølen, som ofte krever en lengre gåtur, var mellom tre og fem ganger så høy som for øvrige grupper. Dette kan tyde på at det i større grad er tyske turister som går de lange turene, og at turister fra øvrige grupper går kortere turer. I snitt varte tyskerne sine turer i 3,7 timer mot øvrige grupper sine 2,7 - 2,8 timer, noe som støtter denne antagelsen.

I likhet med funn fra Stølsheimen verneområde (Sørensen, 2018) og Fulufjellet nasjonalpark (Wold & Selvaag, 2017b) var den gjennomsnittlige gruppestørrelsen på Fossestien tre personer. Langs Fossestien gikk 55% parvis og kun 4% var del av et organisert turfølge. Dette sammenfaller med funn fra Folgefonna nasjonalpark sommeren 2018, der 54% gikk sammen to og to og kun 2% var del av en organisert tur (Sørensen, 2019). Disse funnene kan forklares ved at begge områdene er godt tilrettelagte for private reisende, særlig på biltur, som ønsker å gå korte turer fra innfallsportene. 87% av respondentene besøkte Fossestien for første gang og dette er ligner igjen på tall fra Folgefonna nasjonalpark sommeren 2018 hvor det ble funnet 81% førstegangsbesøkende (Sørensen, 2019). Det er derimot langt høyere enn funn fra Dovrefjell-Sunndalsfjella nasjonalpark (Gundersen et al. 2013b), Stølsheimen verneområde (Sørensen, 2018) og norsk side av Fulufjellet nasjonalpark som fant 47, 38 og 22 prosent førstegangsbesøkende, men i sistnevnte eksempel er det lite overførbarhet grunnet det store antallet hytter i nærheten (Wold & Selvaag, 2017b). I en undersøkelse som sammenlignet funn fra 11 brukerundersøkelser gjennomført i norske verneområder i 2017 (Oslo Economics, 2018) kom det frem at områder med en høy andel utenlandske besøkende ofte hadde en høy andel førstegangsbesøkende. Et av hovedtrekkene fra denne undersøkelsen er med på å bekrefte nettopp dette, da Fossestien har en høy andel førstegangsbesøkende, 87%, og en lav andel nordmenn, 13%. Til sammenligning fant de 11 ovennevnte brukerundersøkelsene at mellom 21 og 82 prosent av brukerne var førstegangsbesøkende og mellom 25 og 90 prosent var norske besøkende (Oslo Economics, 2018, s. 4). En økende andel utenlandske turister og førstegangsbesøkende var også en trend på syv utvalgte turistvegstreknings i perioden 2005 – 2015 (Jacobsen, 2016). Fossestien kan derfor karakteriseres som en typisk turistdestinasjon i den forstand at det er en stor andel turister fremfor lokale som bruker den, gitt at de lokale

svarer på samme linje som utenlandske besøkende, noe de nødvendigvis ikke gjør (Wilberg, 2010).

5.2 Hovedformål

Hovedformålet med turen langs Fossestien var å gå fottur (82%) og å se på natur og landskap (77%). Blant nordmenn har fotturer tradisjonelt sett vært den viktigste friluftaktiviteten og fortsetter å være det selv om mer spesialiserte aktiviteter øker i popularitet (Dervo et al., 2014). Blant segmentet for turgåere i Norge og Sverige dominerer tradisjonelt sett personer med høy utdanning (Wall-Reinius & Bäck, 2011), uten at denne oppgaven går videre inn på dette temaet. For 89% av både norske og tyske respondenter oppgis fottur som hovedformålet med turen langs Fossestien. Fottur og vandring som motivasjon for å besøke Nasjonale turistveger har økt i popularitet i perioden 2005 – 2015, samt at interessante landskap og naturattraksjoner fortsatt er blant de viktigste motivasjonsfaktorene (Jacobsen, 2016, s. 6). På spørsmål om hva turistene langs Nasjonal turistveg gjorde når de stoppet langs vegen svarte mellom 21 og 53 prosent at de hadde ”gått minst én lengre tur (mer enn 20 min)” (Jacobsen, 2016, s. 8). I så måte er det en fordel om områder tilknyttet Nasjonale turistveger er tilrettelagt slik at de vegfarende kan ta pause fra bilturen og gå på fotturer, slik det er langs Fossestien.

5.3 Bakgrunn og utviklingstrekk

Sommeren 2018 ble det registrert 31 ulike nasjoner i det relativt lave utvalget langs Fossestien. Til sammenligning fant Gundersen et al., (2013a) at antallet nasjonaliteter i Dovrefjell-Sunndalsfjella nasjonalpark økte og ble mer enn doblet i perioden 1999 – 2009 fra 15 til 32. I Folgefonna nasjonalpark sommeren 2018 ble det derimot registrert 61 nasjonaliteter, dog ut ifra et utvalg omtrent 10 ganger så stort som på Fossestien (Sørensen, 2019). Den lave andelen nordmenn i utvalget, 13%, er vesentlig lavere enn funn fra studier langs andre Nasjonale turistvegstrekkninger hvor andelen har ligget mellom 70 og 39 prosent (Jacobsen, 2016). Dette er derimot målinger utført i direkte tilknytning til vegen, som på holdeplasser og i ferjekøer, og med mindre utvalg. Det er naturlig å anta at andelen nordmenn som *totalt sett* benytter seg av turistvegen over Gaularfjellet er langt større enn andelen som har blitt registrert langs Fossestien. Selv om det har vært en stor vekst fra det asiatiske markedet til Norge, og som forventes å fortsette å øke kraftig det neste tiåret (Nærings- og fiskeridepartementet, 2017) utgjør denne turistgruppen under 1% av de besøkende på Fossestien per i dag (vedlegg 1). Dette

kan nok delvis forklares av deres reisemønster på sine norgesreiser, men også av utformingen av brukerundersøkelsen. Det ville vært interessant å gjennomføre en undersøkelse som i større grad var tilpasset dette markedet og om de i større grad enn undersøkelsen viser var tilstede langs Fossestien, eller eventuelt hvorfor de ikke var det.

Et trekk innen både nasjonalt og globalt reiseliv er at det i fremtiden vil bli en økende andel eldre reisende som i større grad forventer tilrettelegging i form av infrastruktur, aktiviteter og mer luksus på sine turer, samt flere enslige som påvirker hva slags type ferier som vil selges (Nærings- og fiskeridepartementet, 2017; Vorkinn, 2011; Wall-Reinius & Bäck, 2011). I så måte egner dagens utgave av Fossestien seg godt for en eldre målgruppe, særlig i forbindelse med innfallsporten ved Likholefossen hvor det er størst grad av tilrettelegging. Om det kommer brukere i rullestol er selve stien derimot ikke tilgjengelig, men det er det heller ikke naturlig å forvente. Sammenlignet med funn fra lignende undersøkelser ligger respondentene langs Fossestien i samme aldersspenn som i Folgefonna og Dovrefjell-Sunndalsfjella nasjonalparker (dog med stor geografisk variasjon) og Stølsheimen verneområde (Sørensen, 2018; Gundersen et al. 2013b; Sørensen, 2019). En typisk gjest i alle disse områdene er i 35-55 års alderen og gjerne del av et par. Globalisering verden over gjør seg gjeldende også for reiselivet i Norge i form av flere utenlandske besøkende, noe som bekreftes av funn fra blant annet Jotunheimen i perioden 1992 – 2010 (Vorkinn, 2011). For Fossestien sin del, hvor hele 87% av respondentene var utenlandske og fra 30 forskjellige nasjoner, kan man kanskje anta at dette har hatt en effekt. Tilbakemelding fra Hov Camping, som ikke ligger langt fra Likholefossen og Fossestien, antydte derimot at hovedsegmentet i området er tyske turister og slik hadde det vært lenge. Dette ble delvis bekreftet gjennom det store antallet tyske respondenter i undersøkelsen og ellers få registrerte svar fra de fleste øvrige nasjonene.

5.4 Informasjonsinnhenting og attraksjonsverdi

Henholdsvis 51 og 48 prosent av respondentene langs Fossestien hadde planlagt sin tur til Gaularfjellet og Fossestien før de kom til området. Dette er noe lavere informasjonsinnhentingstall enn fra Nordfjella i 2010 (i og utenfor verneområder) (Wold et al., 2012), Stølsheimen verneområde sommeren 2017 (Sørensen, 2018) og Folgefonna nasjonalpark sommeren 2018 (Sørensen, 2019) hvor disse lå mellom 56 og 57 prosent. At tallet er lavere enn i de ovennevnte områdene kan forklares ved at Gaularfjellet og Fossestien er mindre kjent, samt at besøkende i nasjonalparkene kanskje forbereder seg mer før de reiser.

Andelen som planlegger turene kan kanskje tyde på at cirka halvparten av brukerne er spontane og ikke planlegger hele turen i detalj. Det kan og være et indirekte resultat av den store andelen førstegangsbesøkende: turistene visste rett og slett ikke om verken turistvegen eller Fossestien før de kom til området. Det kan og indikere at disse to attraksjonene, Gaularfjellet og Fossestien, ligger i skjæringspunktet mellom det Leiper (referert i Kamfjord, 2015, s. 161) omtaler som sekundær- og tertiærattraksjoner. Sekundærattraksjoner beskrives av Kamfjord (2015, s. 161) som ”opplevelsestilbud man er kjent med *før* avreise, eller blir oppmerksom på *under* reisen, som understøtter valg av reisemål, og som kan påvirke valg av *reiserute*” og tertiærattraksjoner som ”opplevelsestilbud man blir kjent med på reisemålet”. Dette stemmer godt med inntrykket av både Nasjonal turistveg og Fossestien. For utenlandske turister er kanskje fjordene på Vestlandet *primærattraksjonen* ”som utløser valg av reisemål” (Kamfjord, 2015, s. 161), mens turen til Gaularfjellet og Fossestien kommer som en effekt av at turistene reiser til de nevnte fjordene på Vestlandet. I forkant av turen på Fossestien finner turistene informasjon om området de skal besøke på internett (33%), i turkart (27%), turistinformasjonen (27%) eller via skilt langs vegen (31%). Selv om turistene kanskje hadde planlagt korteste rute fra A til B kan attraksjonsverdien til attraksjoner som Gaularfjellet og Fossestien være nok til å endre reiseruten og lengden på oppholdet. Om naturen i området ikke forvaltes riktig og skades kan Gaularfjellet og Fossestien derimot tape seg i attraksjonsverdi (Ólafsdóttir & Runnström, 2009). Manglende statistikk gjør det derimot vanskelig å anslå hvor stor attraksjonsverdi en turistvegstreking som Gaularfjellet faktisk har (Menon Economics, 2017). Hvordan turistene tilegner seg informasjon om reisemålet sammenfaller med funn fra Dovrefjell-Sunndalsfjella nasjonalpark (Gundersen et al., 2013a) hvor man fant at turistinformasjon og internett var de viktigste kildene når man planla turen, og fra Sølen landskapsvernområde hvor internett og bekjente/venner var viktigst (Wold & Selvaag, 2017a). De samme funnene er rapportert fra Nordfjella (Wold et al., 2012), Stølsheimen verneområde (Sørensen, 2018) og fra Folgefonna nasjonalpark (Sørensen, 2019) hvor mellom 43 og 68 prosent oppga internett og mellom 34 og 41 prosent oppga bekjente/venner som informasjonskanal.

Det må nevnes at spørsmål 9 i undersøkelsen spurte spesifikt om Fossestien. Hadde spørsmålet heller spurt om informasjon knyttet til Nasjonal turistveg Gaularfjellet ville nok den prosentvise fordelingen ha vært annerledes og lignet mer på tidligere undersøkelser, det vil si med en høyere andel informasjon hentet fra internett, og en lavere andel hadde svart skilt langs vegen. Den lave andelen som hentet informasjon om Fossestien fra internett kan forklares ved at det fortsatt

er relativt lite informasjon på internett om Fossestien i forhold til de Nasjonale turistvegene og regionen generelt. Det er verdt å merke seg at brukerundersøkelsen langs Fossestien ikke skilte mellom informasjonsinnhenting før respondenten kom til området og informasjon fått i nærområdet, slik flere andre, lignende undersøkelser gjør. Det ble heller ikke spurt om hvor de ønsket seg informasjon – før eller etter ankomst, men resultatet fra spørsmål 11 om nye tilretteleggingstiltak indikerer at det er et ønske om mer informasjon både langs vegen og stien.

5.5 Tilfredshet med tilretteleggingstiltak

Høy kvalitet på tilrettelegging og tilbud langs turistvegen vil kunne øke tilfredsheten blant de besøkende og kan øke sannsynligheten for at turistene anbefaler turen til venner og familie (Denstadli & Jacobsen, 2011). Nordmenn er mer positive til både dagens tilrettelegging og til nye tilretteleggingstiltak langs Fossestien enn de øvrige nasjonalitetsgruppene. Blant de eksisterende tilretteleggingstiltakene langs Fossestien var respondentene svært fornøyd med samtlige tiltak, samt totalopplevelsen av disse. Av nye tiltak viste studien at det var størst interesse for enkle tiltak, som informasjons- og utkikkspunkt, mens de tyngre inngrepene som leirplasser, toalett og serveringssteder var mindre populære. Til sammenligning ble tilsvarende preferanse for enkle tiltak funnet ved Vettakollen i Osloområdet sommeren, men i motsetning til Fossestien utgjør nordmenn her 89% av utvalget (Anchin & Stensland, 2019). Hvorvidt de utenlandske respondentene hadde vært mer tilfreds om det var mer eller mindre tilrettelegging langs stien kan diskuteres. Det er rimelig å anta at nederlenderne kunne rapportert høyere tilfredshet om det var mindre tilrettelegging langs Fossestien, da de representerte den største andelen som ble klassifisert som negative til tilrettelegging på tilretteleggingsskalaen. Øvrige land som etter nordmenn hadde den største andelen som var positive til tilrettelegging, ville derimot kanskje ha gitt en høyere score om det var tilrettelagt enda mer langs stien. I kategorien knyttet til tilrettelegging i våte partier ble det registrert færrest svar og lavest gjennomsnitt, noe som kan forklares av en uvanlig tørr sommer i 2018 og at respondentene i langt mindre grad enn vanlig så behovet for slik tilrettelegging og derfor avga flere nøytrale svar (4 på skalaen fra 1 til 7).

Standardavviket er lavere for de lettere tiltakene informasjons- og utkikkspunkt, enn for de tyngre inngrepene. Dette kan indikere at respondentene er mer enige om disse tiltakene i motsetning til de tyngre inngrepene hvor noen er veldig positive, mens andre er veldig negative. En generelt mindre positiv holdning til tyngre tilretteleggingstiltak kan skyldes at det i

spørreskjemaet ble spurt om hvilken holdning man hadde til slike tiltak på ”delen av Fossestien der du nå har gått”. Hvis dette spørsmålet heller spesifiserte at det var tale om toaletter og søppeldunker ved *innfallsportene* til Fossestien kunne disse tiltakene ha scoret høyere enn de gjør i dag. Det er uansett både mindre nyttig og mindre populært å plassere toaletter og søppeldunker langs stien langt fra vegen hvor færre ferdes. Stor grad av tilfredshet reflekteres også i svar fra intervjuene der informantene var meget fornøyd med tilretteleggingen, men som likevel kunne nevne rom for forbedring. Det eksepsjonelt gode været denne sommeren kan ha påvirket tilfredsheten i positiv grad. Tilfredsheten med tilrettelegging støttes av funn fra syv Nasjonale turistvegstreknings hvor de fleste oppga at de var tilfreds med tilretteleggingen som statens vegvesen var helt eller delvis ansvarlig for, med unntak av toaletter (Jacobsen, 2016). I Fossestien sitt tilfelle har statens vegvesen ansvaret for innfallsportene til stien og broen over Likholefossen. God skilting, merkede stier og tilrettelegging i våte partier ble skåret som svært positive og de tre mest ønskede tiltakene i Rago Nasjonalpark sommeren 2017 (Selvaag & Wold, 2018) når respondentene her skulle beskrive sitt idealområde. Dette gir en indikasjon på hvor viktige disse tiltakene er og kan være med på å forklare hvorfor tilfredsheten er så høy langs Fossestien, hvor alle disse tiltakene finnes. At skilting, informasjon og bedre stier bidrar til en bedre opplevelse for de besøkende er alle viktige faktorer, men enda viktigere er det kanskje at dette også fører til færre farlige situasjoner, alt folk går seg bort eller skader seg. (Brendehaug, Husabø & Dannevig, 2017). Farlige situasjoner på norske reisemål kan potensielt skade omdømme til norsk reiseliv internasjonalt (Bucher-Johannessen et al., 2019). Fra informantintervjuet ble slitasje og mangelfull skilting trukket frem som negativt med stien, noe sammenfaller med funn fra brukerundersøkelsen på Vettakollen sommeren 2018 (Anchin & Stensland, 2019).

5.6 Tilretteleggingsscore

Som tidligere nevnt har det i andre lignende brukerundersøkelser (Sørensen 2018; 2019, Vistad, Selvaag & Wold, 2018; Wold & Selvaag, 2017;2018) blitt brukt åtte påstander om idealområdet til respondenten, hvorav seks omhandler tilretteleggingstiltak og to om sosiale aspekter, for å avgjøre respondentenes purismegrad. Hvordan respondentene fra denne undersøkelsen fordeler seg langs tilretteleggingsskalaen, som kun måler holdning til fysisk tilrettelegging, er derfor ikke direkte overførbart. De har likevel fellestrekk i og med at de måles på samme skala, og i stor grad omhandler syn på de samme fysiske tilretteleggingstiltakene. Av denne grunn blir tilretteleggingsscore, som indikerer preferanse for ulike typer potensiell, fysisk tilrettelegging

blant respondentene, tidvis sammenlignet med tidligere studier som har brukt purismeskala og purismegrad.

Langs Fossestien havnet 27% av respondentene i mellomsjiktet på tilretteleggingskalaen, som indikerer en nøytral holdning til tilrettelegging, og er det samme som i Folgefonna nasjonalpark sommeren 2018 (Sørensen, 2019). I motsetning til i Folgefonna var det derimot langt flere langs Fossestien som var tydelig negative til tilrettelegging, og færre som var klart positive. Her spiller nok nasjonalparkens medieoppmerksomhet og nærhet til populære turistmål som Bergen, Hardangerfjorden, Trolltunga og Folgefonna inn og destinasjonen trekker derfor til seg langt flere turister fra den enden av tilretteleggingsskalaen som ønsker seg stor grad av tilrettelegging. Mange av disse turistene er inspirert av sosiale medier og er i større grad ute etter å ha vært på spesifikke steder (Trolltunga, Kjerag, osv.) fremfor å være alene i naturen og nyte stillheten slik en turist i den andre enden av tilretteleggingsskalaen ønsker og kanskje i større grad kan oppnå langs Fossestien (Evers, 2016; Valen, 2018).

Funnene fra Fossestien viser at en høyere andel utlendinger enn nordmenn er negative til tilrettelegging, og dette har også blitt funnet i tidligere undersøkelser (Sørensen, 2019; Vistad, Gundersen & Wold, 2014; Vistad, Selvaag & Wold, 2018; Vorkinn, 2016; Wold og Selvaag, 2017a, b; Wold og Selvaag, 2018). Dette tyder på at nordmenn i større grad ønsker tilretteleggingstiltak velkommen i området rundt Fossestien enn utlendinger. Funn fra en brukerundersøkelse i Vettakollen sommeren 2018 viste derimot at lokale turgåere (nordmenn som bodde veldig nærme stien) var mer negative til nye tilretteleggingstiltak enn øvrige grupper (Anchin & Stensland, 2019). I så måte kan det diskuteres om nordmenn generelt er positive til tilrettelegging langs Fossestien, eller om det i størst grad gjelder tilreisende nordmenn. Om det viser seg at Fossestien ikke blir mye brukt lokalt, men stort sett av turister vil derimot funnene være mer pålitelige i henhold til ønske om tilrettelegging. Det er tidligere også funnet at flere utlendinger søker villmarkspreget natur enn nordmenn (Vistad & Vorkinn, 2012) og at disse brukerne foretrekker å vandre i naturlige områder uten tilrettelegging, noe som er en viktig grunn til at de velger Norge som reisemål (Strand et al., 2010). Dette kan kanskje være med forklare hvorfor nederlenderne er gruppen som i minst grad hadde planlagt turen på den Nasjonale turistvegen og Fossestien (under én tredjedel) siden de i større grad søker urørte områder. Totalt sett er andelen som er negative til tilrettelegging noe større langs Fossestien enn i funn fra undersøkelser i norske verneområder (Selvaag & Wold, 2018; Vistad, Selvaag & Wold, 2018; Wold & Selvaag, 2018). Nordmenn er gruppen som fordeler seg mest likt langs

tilretteleggingskalaen sammenlignet med tidligere undersøkelser (da omtalt som purismeskala). Dette kan kanskje forklares ved at utvalget i disse 26 undersøkelsene fra 2008 – 2017 (Vistad, Selvaag & Wold. 2018, s. 35), samt de 11 undersøkelsene fra 2017 (Oslo Economics, 2018), har en vesentlig større andel nordmenn enn denne undersøkelsen fra Fossestien. Det kan også forklares ved at områdene i de nevnte undersøkelsene kanskje var lite tilrettelagt sammenlignet med Fossestien, og at folk derfor i større grad ønsket dette velkommen. For samtlige grupper viser standardavviket at gruppene er svært sammensatte og at ikke finnes kun én type besøkende. I hver gruppe er noen respondenter veldig mot tilrettelegging, mens andre er veldig for.

Ettersom informasjons- og utkikkspunkter scoret høyest av nye tilretteleggingstiltakene i undersøkelsen bør man undersøke nærmere hva som ligger i disse begrepene. Hva slags informasjon er ønsket, og hvor er det mest hensiktsmessig å ha den? Til sammenligning skal Miljødirektoratet sine informasjonspunkter i deres nasjonalparker ”formidle helhetlig utendørsinformasjon om nasjonalparken til besøkende” (2015c, s. 11). Videre legges det vekt på at informasjonen bør finnes på steder der det naturlig å stoppe og informasjonen på hvert punkt må være tydelig og samkjørt. For utkikkspunktets del beskrives dette som ”forvaltningens høyeste nivå på tilrettelegging som del av en innfallsport” (2015c, s. 11). Utkikkspunktet krever selvsagt en god plassering nærme turistvegen for å ta imot mange besøkende, samt god utsikt. For den Nasjonale turistvegen over Gaularfjellet sin del finnes det alt to gode utkikkspunkter i form av ”Utsikten” og Likholefossen, men brukerne av Fossestien ønsker altså flere velkommen.

5.7 Hva påvirker synet på tilrettelegging?

For å se hvilke faktorer som påvirket synet på tilrettelegging i størst grad ble det i oppgaven benyttet seks ulike multiple regresjonsanalyser (tabell 7 og 8). I likhet med en studie fra Ånderdalen nasjonalpark (Danielsen, 2017) som også benyttet regresjonsmodeller for å måle preferanse for tilrettelegging ble det funnet at nasjonalitet og formålet med turen var signifikante variabler.

Variabelen ”Alder” hadde negativ påvirkning i regresjonsmodeller der den var signifikant, alle bortsett fra nummer 6 ”holdning til flere serveringssteder”. Variabelen ”Norge” hadde derimot positiv påvirkning på alle modellene. Dette indikerer at de eldre, samt utenlandske

respondentene er mer negative til nye tilretteleggingstiltak enn yngre og nordmenn. Ettersom det i fremtiden vil være en større andel eldre reisende er dette verdt å legge merke til. På samme tid vil dagens unge reisende, som er mer positive til tilrettelegging, ende opp som fremtidens eldre. Hvorvidt deres syn på tilrettelegging endres eller ei gjenstår å se. Variabelen ”Øvrige land” hadde positiv effekt i modellene der den var signifikant: 1 ”tilretteleggingsscore”, 3 ”holdning til leirplasser med ved og bål plass” og 5 ”holdning til tilrettelagte utkikkspunkt”. Disse funnene stemmer overens med den høyere andelen som er positive til ny tilrettelegging blant respondenter fra Norge og gruppen øvrige land, mens nederlendere og tyskere er mindre positive til ny tilrettelegging. At utlendinger er mindre positive til tilrettelegging enn nordmenn er en trend som har gått igjen i tidligere undersøkelser (Selvaag & Wold, 2018), og har kanskje å gjøre med at disse turistene besøker Norge for å oppleve urørt natur. Hvorvidt respondentene i undersøkelsen representerer en gjennomsnittlig norgesturist fra sitt hjemland er derimot vanskelig å si.

Hovedformålet ”fisketur” er signifikant og påvirker modellene 1 ”tilretteleggingsscore”, 4 ”holdning til tilrettelagte informasjonspunkt”, 5 ”holdning til tilrettelagte utkikkspunkt” og 6 ”holdning til flere serveringssteder” positivt. Det er verdt å merke seg at kun 14 personer har markert dette som et av sine hovedformål, men det viser likevel at fiskerne i stor grad er positive til tilrettelegging langs Fossestien. Det kan tenkes at fiskerne ønsker å oppholde seg lenger i området og derfor er positive til tiltak som flere serveringssteder. Hovedformålene ”fottur”, ”sosialt” og ”natur og landskap” hadde alle negativ påvirkning på modell 3 ”holdning til leirplasser med ved og bål plass” og indikerer at respondenter som faller inn under disse hovedformålene er mer negative til ny tilrettelegging enn øvrige respondenter, særlig fra Norge og øvrige land. I likhet med tidligere funn fra Ånderdalen nasjonalpark påvirket nordmenn regresjonsmodellene positivt (Danielsen, 2017). Nederlendere var derimot ikke en signifikant variabel for Fossestien.

5.8 Reiselivsproduktet Fossestien

For å vurdere Fossestien som reiselivsprodukt må man vurdere om turistenes ønsker og behov blir oppfylt. For Fossestien sin del er det per i dag gruppen som går korte turer som dominerer, selv om man i teorien kan gå hele stien på én dag. Gundersen et al. (2013b) har i en stor brukerundersøkelse gjennomført i Dovrefjell-Sunndalsfjella nasjonalpark funnet at:

De som kommer kjørende med bil, tar en kort stopp og spasertur er den gruppen

besøkende som krever størst grad av tilrettelegging og service, mens motsatt de som går på langtur utenfor stier og løyper er den gruppen som trenger minst tilrettelegging. (s. 17).

Det er funnet at brukergruppene som kjennetegnes av at de går korte turer på inntil to timer og turer mellom to og ti timer ønsker en viss type tilretteleggingstiltak: vegskilt, lett tilgang med bil, parkeringsplasser, servicesenter, informasjon, kart, rundløyper, natur- og kulturstier, tilrettelagte korte spaserturer og merka stier (Gundersen et al., 2013b, s. 21). Selv om gjennomsnittsturen langs Fossestien varer i tre timer, kan vi anta at en stor del av brukerne går turer under to timer. Formålet med undersøkelsen var nemlig å kartlegge brukerne som gikk et visst stykke på stien, men mange brukere går nok kun en kort tur fra parkeringsplassen og har ikke truffet svarkassene på sin ferd. Med andre ord faller de aller fleste brukerne av Fossestien inn under Gundersen et. al. (2013b) sine to nevnte brukergrupper (turer under to timer, og turer på to til ti timer), og om vi sammenligner deres ønskede tilretteleggingstiltak med det som finnes langs Fossestien i dag ser vi at det meste allerede er på plass – i en eller annen grad. Det som ikke finnes per i dag er et konkret servicesenter, men i praksis brukes resepsjonen på overnattingsplassene Hov Camping og Flatheim til dette. Det tidligere nevnte Fossesenteret vil derimot kunne fylle denne rollen. Fossestien er heller ikke en utpreget rundløype, noe som også ble påpekt i undersøkelsen, men dette er noe som det jobbes med lokalt. I så måte har Fossestien allerede veldig mange av de ønskede tilretteleggingstiltakene basert på deres brukere, noe som kan forklare de jevnt over veldig positive tilbakemeldingene på stien. For de brukerne som går de aller korteste turene og ikke har blitt registrert i svarkassene vil det være interessant å gjennomføre en undersøkelse ved innfallsportene og se om eksempelvis et servicesenter eller toaletter i større grad er ønsket av disse brukerne.

De aller fleste turgåerne på Fossestien kommer kjørende med private biler og faller inn under gruppene som er nøytrale eller positive til ny tilrettelegging (46% og 27%). For disse vil det derfor være viktig å tilrettelegge og tilby service for å tilfredsstille deres behov. Dette må derimot balanseres mot den relativt store andelen som er negative til ny tilrettelegging (27%). En middelvei kan her være å prioritere de høyest skårede tiltakene som krever mindre inngrep som informasjons- og utkikkspunkt. Tyngre inngrep som leirplass og toalett kan plasseres nærme innfallsportene for å påvirke opplevelsen av stien i minst mulig grad. Den store andelen førstegangsbesøkende som er nøytrale eller positive til tilrettelegging gir forvaltningen av området stor mulighet til å styre turistenes adferd og bruksmønster i ønsket retning. Gundersen et al., (2013b) fant at førstegangsbesøkende i stor grad tok til seg informasjon og fulgte

anbefalinger fra forvaltningen og siden denne gruppen utgjør hele 87% av utvalget ved Fossestien er dette verdt å merke seg. Ved bevisst bruk av forvaltningsmessige virkemidler som skilting, sonering, innfallsporter og anbefalinger kan man tilby spekteret langs tilretteleggingsskalaen en god opplevelse. Recreation Opportunity Spectrum (ROS) er et eksempel på et planleggingsverktøy som kan hjelpe forvaltningen med å tilfredsstille ulike kundegrupper gjennom å tilby dem ulike aktiviteter, landskap og opplevelser (Manning & Anderson, 2012). Ettersom naturbaserte reiselivsbedrifter er avhengige av naturen for å klare seg vil tilrettelegging for å beskytte naturen noen ganger være nødvendig (Lundberg & Fredman, 2012). I land som for eksempel Island finnes det eksempler på at denne tilretteleggingen har kommet for sent og naturen har tatt stor skade av naturbasert reiseliv (Ólafsdóttir & Runnström, 2009; Sæþórsdóttir, 2010). Den store andelen førstegangsbesøkende langs Fossestien er større enn funn fra andre turistvegstreknings, men dette kan være forbundet med at det på Gaularfjellet ble åpnet et nytt utkikkspunkt sommeren 2016 som fikk mye oppmerksomhet, og at kjennskapen til turistvegene økte blant besøkende i perioden fra 2010 til 2015 (Jacobsen, 2016).

Om det planlagte Fossesenteret presentert av Gaular kommune (Firda, 2014; Løseth, 2018) ikke blir en realitet, kan midler øremerket dette prosjektet potensielt sett flyttes til vedlikehold av Fossestien og installasjon av ny infrastruktur som reisemålet vil trenge i fremtiden. Vedlikehold og tilrettelegging langs Fossestien vil være i tråd med Bedriftsnettverket for Nasjonal Turistveg Gaularfjellet sitt ønske om økt aktivitet og omsetning i området (Thue, 2017). Gjennom vedlikehold av stien sikrer man et område som kan brukes av lokale og individuelle, gjennomreisende turister, så vel som gruppereiser med guide gjennom regionen. For å øke sjansene for at utviklingen blir tatt godt i mot av de lokale bør utviklingen skje under tilsyn og ikke påvirke de lokale sine rekreasjonsmuligheter negativt (Harrill, 2004). Et annet argument for tilrettelegging er at økt infrastruktur og servicetilbud vil kunne øke omsetningen fra reiselivet i området, særlig med tanke på at hovedattraksjonen i området (naturen) i seg selv ikke generer mye omsetning (Fredman & Tyrväinen, 2010). For å tjene penger på naturen kan derimot salg av ikke-fysiske varer som opplevelser være en mulighet, eksempelvis i form av guidete turer (Pine & Gilmore, 1999). Ved å øke lengden på oppholdet øker man også hvor mye penger hver turist legger igjen og som sirkuleres i regionen i henhold til Weaver og Lawtons multiplikasjonseffekt (2015, s. 232). Bedrifter i Viksdalen, hvor Fossestien ligger, tilbyr i sommersesongen overnatting, transport og servering, og attraksjoner finnes i form av naturen og kulturen i området. Viksdalen kan i så måte betraktes som et helhetlig reisemål (Kamfjord,

2015). Samlet sett kan den Nasjonale turistvegen Gaularfjellet, Fossestien og det omkringliggende området være en pull-faktor for turister (Klenosky, 2002; Cohen, Prayag & Moital, 2014). De nevnte tilbudene er derimot begrenset, kanskje særlig med hensyn til servering. Kategorien servering ble i undersøkelsen det nye tilretteleggingstiltaket som var minst ønsket (3,5/7), men da basert på svar fra turgåere. Om man hadde spurt alle som kjørte på Nasjonal turistveg Gaularfjellet om de ønsket seg flere serveringssteder, ville svaret trolig ha vært annerledes. Det er nemlig ingen steder som tilbyr servering på det drøyt 50 kilometer lange vegstrekningen mellom Balestrand og Viksdalen.

Om man ser at naturområder langs Fossestien ikke tåler dagens bruk kan det settes i gang ulike forvaltningsmessige tiltak som bygging av infrastruktur (plattinger, stier, broer) for å beskytte naturen. Alternativt kan strategiske valg som å *direkte* forby ferdsel utenfor stien, eller *indirekte* formode turistene om faren for å ødelegge terrenget ved denne type ferdsel brukes (Manning & Anderson, 2012). Den tidvis store pågangen ved innfallsportene til Fossestien kan trolig oppleves negativt av noen brukere og for å unngå rekreasjonskonflikter knyttet til møte med andre turgåere er sonering et effektivt tiltak (Manning, 2011). Eksempler på sonering kan være å råde brukere som ønsker å være alene på stien om å heller gå en alternativ rute lenger vekk fra den mest populære innfallsporten ved Likholefossen, eksempelvis fra Torsnesstølen eller Langestølen. Ettersom opplevelsen av "Utsikten" er væravhengig stopper mange heller på Likholefossen om været er dårlig, noe som fører til enda flere besøkende her.

Som nevnt har mye av tidligere forskning og henvisninger i denne oppgaven dreid seg om funn fra norske verneområder og nasjonalparker som er mye større i utstrekning og oftest også i rekreasjonsbruk enn studieområdet rundt Fossestien. Man kan derfor ikke trekke kategoriske slutninger mellom funn fra denne oppgaven og andre studier, men det kan likevel være nyttig å se på generelle trekk. Det er derimot verdt å merke seg at Nasjonal turistveg Gaularfjellet kun ligger noen få kilometer fra den sørlige enden av Jostedalsbreen Nasjonalpark som er et viktig trekkplaster i regionen. Stensland et al., fant i 2014 at "nasjonalparkene var attraktive for turistene, og positive for den generelle turismeutviklingen" i en nasjonal undersøkelse av vel 500 naturbaserte reiselivsbedrifter (s. 28). Informasjon om brukerne av naturområder er viktig for å rettferdiggjøre, implementere og evaluere forvaltningstiltak med mål om å både beskytte naturverdiene i området og å oppnå høy grad av tilfredshet blant brukerne (Vistad & Vorkinn, 2012; Vorkinn, Boe & Larsen, 2018). De generelle funnene fra denne oppgaven kan derfor la seg overføre og være interessante for andre lignende destinasjoner i Norge og i utlandet, men

man må ta hensyn til forskjeller i metodearbeidet i tillegg til lokale forskjeller. I eksempelvis Folgefonna nasjonalpark, hvor det i likhet med Fossestien ble gjennomført en stor brukerundersøkelse sommeren 2018, som hadde lignende resultater med en høy andel førstegangsbesøkende utlendinger på private bilturer og som gikk korte dagsturer er det kanskje nærliggende å overføre resultatene til noen av innfallsportene. I andre områder derimot som også er lett tilgjengelige med bil og har tilrettelagte stier, men hvor de fleste har besøkt området før og en større andel er nordmenn, vil funnene fra Fossestien ikke gjelde for en like stor del av de besøkende, men kanskje likevel være overførbare.

6 Konklusjon

Som nevnt innledningsvis i denne oppgaven var målet å finne ut mer om bruken av Fossestien, brukernes tilfredshet med reiselivsproduktet Fossestien og hvilke holdninger brukerne hadde til ny og eksisterende tilrettelegging i området. Sommeren 2018 var tilbakemeldingen svært positiv og brukerne var godt fornøyd med dagens tilstand. Angående ny tilrettelegging var brukerne noe delt, men samlet sett er utkviks- og informasjonspunkt de tiltakene som er mest ønsket. Fossestien fremstod som et typisk turiststed da de fleste respondentene i undersøkelsen var utlendinger som besøkte Fossestien for første gang, på en kort fottur. Fossestien slik den fremstår i dag er lett tilgjengelig fra Nasjonal turistveg over Gaularfjellet og kan benyttes av både unge og gamle, selv med lite tidligere turerfaring. Området rundt Fossestien tilbyr overnatting, bespisning, transport og attraksjoner og kan regnes som et komplett reisemål sommerstid.

6.1 Konsekvenser for forvaltning og næringsutvikling

Turister som besøker Norge og Nasjonale turistvegstreknings ønsker å oppleve og være aktive i naturen de kjører gjennom. Det er opp til forvaltningen å være føre var og planlegge hvordan denne bruken skal skje. Ved å være tidlig ute i planleggingen kan man unngå at presset fra turismen blir for stort før man setter inn tiltak, noe destinasjoner som Trolltunga og Besseggen er eksempler på. Selv om turistene er stort sett veldig fornøyd med Fossestien og området rundt slik det fremstår i dag, vil det i fremtiden komme turister som stiller større krav til fasiliteter (ikke bare direkte knyttet til stien, men også eksempelvis overnattingsplasser) og om området blir veldig trafikkert vil dette også kunne gå utover tilfredsheten blant de besøkende. Utover de opplevelsene som gjestene kan ta del i uten å betale langs Nasjonal turistveg Gaularfjellet må

lokalt næringsliv selv stå for tilbud som ”øker betalingsviljen hos deltakeren og etablerer et betalingsvillig marked for opplevelser i og utenfor reiselivet” (Kamfjord, 2015, s. 148). Turistvegen over Gaularfjellet og allemannsretten som lar turister ferdes fritt langs Fossestien er fellesgoder som alle kan ta del i og er for mange den største opplevelsen i løpet av turen, mens det man bruker penger på er mer basale behov som mat og overnatting. Denne ubalansen beskrives av Kamfjord (2015, s. 39) som ”reiselivets paradoks” og utfordringen blir hvem som skal finansiere disse frie godene og sikre at de fortsatt er tilgjengelig for turistene i fremtiden. Regjeringen har tidligere påpekt at ”aktører innenfor naturbasert reiseliv bidrar mange steder til et bedret friluftslivstilbud for allmennheten” (Klima- og miljødepartementet, 2016, s. 9) og det tror jeg vi ser et eksempel på ved Fossestien, på tross av en lav andel lokale respondenter.

Undersøkelsen viser at nordmenn og respondenter fra øvrige land i større grad ønsker seg tilretteleggingstiltak enn tyskere og nederlendere i området rundt Fossestien. De to sistnevnte gruppene utgjør derimot 55 prosent av utvalget så det må her gjøres en forvaltningsmessig avveining. Sonering og informasjon kan bidra til å senke konfliktnivået og øke tilfredsheten blant gruppene. Nye tilretteleggingstiltak, både ved innfallsporter og langs stien, vil være i tråd med regjeringens mål om gjøre områder mer tilgjengelige for personer med lite friluftslivserfaring gjennom ”etablering av informasjonspunkter, utkikkspunkter og tilrettelegging” (Klima- og miljødepartementet, 2016, s. 107). Det vil derimot kunne ha en negativ påvirkning på opplevelsen til turister som ikke ønsker ytterligere tilrettelegging (Sæþórsdóttir, 2010) og man kan risikere å miste denne brukergruppen som i dag utgjør 27 prosent. Fra Asia og USA kommer det særlig mange pengesterke turister som oppholder seg lenge i Norge, legger igjen mye penger og ønsker mange aktiviteter på sine reiser (Oklevik et al., 2019). Turiststrømmen fra disse landene er forventet å øke i Norge (Innovasjon Norge, 2017, s. 41) og kan bety at det langs Fossestien vil være en større andel turister fra gruppen som i denne oppgaven blir omtalt som øvrige land i fremtiden. For å tilfredsstille deres behov, samt for å lokke flere reisende fra denne gruppen til Gaularfjellet og Fossestien må man sette i gang tiltak og skape tilbud som er tilpasset denne sammensatte brukergruppen.

Gaularfjellet og Fossestien har det som skal til for å skape en ønsket ramme for naturbasert reiseliv om den menneskeskapte dimensjonen, i form av selve stien, og den naturlige dimensjonen, naturen og det verna vassdraget, balanseres riktig (Margaryan, 2016). Tidligere funn langs de Nasjonale turistvegstrekingene Rondane og Varanger har og vist at åpningen av store attraksjoner langs strekningene har ført til økt verdiskapning blant lokale

reiselivsbedrifter, men på samme tid ble det funnet at handelsbedrifter *ikke* opplevde økonomisk vekst som følge av turistvegene (Menon Economics, 2017). For å eventuelt kunne anbefale et satsningsområde for en reiselivsbedrift bør det gjennomføres en mer grundig markedsundersøkelse.

6.2 Videre studier

Det vil være nyttig for lokalt næringsliv å fortsette kartleggingsarbeidet av brukerne av området i tråd med regjeringens anbefaling om å ”utnytte potensialet i norsk reiseliv i fremtiden ... [gjennom] å innhente nødvendig informasjon om markedene” (Nærings- og fiskeridepartementet, 2017, s. 27). Det vil også være interessant å se nærmere på hvilken samfunnsøkonomisk effekt en Nasjonal turistvegstreking har på regionen den ligger i.

En mer detaljert registrering av turgåere på Fossestien bør inngå i fremtidige studier, gjerne ved hjelp av automatiske ferdselstellere på strategiske steder. En studie langs turistvegen kan kartlegge om ønskene for tilrettelegging blant turgåerne er gjeldene også blant brukere som kun kjører gjennom, eller stopper noen få minutter i området. Man kan også se nærmere på purismeskalaen ved hjelp av et spørreskjema som spør om hvorvidt Fossestien samsvarer med brukernes idealområde, inkludert den sosiale dimensjonen. Dette vil gi kunne bedre sammenlignbarhet med andre undersøkelser (Selvaag & Wold, 2018). Fremtidige undersøkelser vil kunne vise om brukerne av området forandrer seg over tid og følger trendene som er spådd for reiselivet i fremtiden. Svarkassemetoden viste seg å være effektiv langs Fossestien og kan brukes på ny, gjerne over en enda lengre periode. Man er derimot avhengig av å tømme kassene ukentlig og å ha flere skjemaer tilgjengelig, særlig til utenlandske respondenter. Våren 2019 ble Fossestien tildelt 170 000,- gjennom regjeringens satsning på Nasjonale turiststier. Disse midlene er øremerket tiltak som å gjennomføre en sårbarhetsanalyse, samle informasjon og tilrettelegge (Miljødirektoratet, 2019) og legger med andre ord et godt grunnlag for arbeidet videre, enten det er gjennom studier eller fysiske tilretteleggingstiltak.

7 Litteratur

- Aas, Ø. (red.), Vistad, O. I., Dervo, B., Eide, N. E., Kaltenborn, B. P., Haaland, H., . . . Nellemann, C. (2003). *Bruk og forvaltning av nasjonalparker i fjellet*. (NINA Fagrapport 72). Trondheim: Norsk institutt for naturforskning.
- Anchin, K. & Stensland, S. (2019). *Brukerundersøkelse på Vettakollen i Nordmarka sommeren 2018*. MINA fagrapport 54. Ås: Norges miljø- og biovitenskapelige universitet.
- Andersen, O., Gundersen, V. & L. C. Wold. (2010). *Ferdsel i Nord-fjella sommeren 2010 - Resultater fra ferdselstelling og brukerundersøkelser*. NINA Rapport 703. Lillehammer: Norsk institutt for naturforskning.
- Baggio, R. & Klobas, J. (2011). Chapter 1 The Nature of Data in Tourism. *Quantitative Methods In Tourism. A Handbook*. Channel View Publications Ltd., 5-18.
- Bergaust, T. E. (2018, 10. desember). Turistene serveres myter og landskapsvoldtekt. [Blogginlegg]. Hentet fra <https://forskning.no/turist-i-naturen/turistene-serveres-myter-og-landskapsvoldtekt/1268614>
- Brendehaug, E., Husabø, I. A., & Dannevig, H. (2017). Tryggare masseturisme til fjells. *Tidsskrift for utmarksforskning*. 2017(2). Hentet fra <https://brage.bibsys.no/xmlui/handle/11250/2477449>
- Bucher-Johannessen, B., Solvang, D. T. K., Geitle, N. H., Devold, K. K., Tuftin, P-A., Bergmål, A., . . . Delp, C. H. (2019, 21. mars). Prioriter Nasjonale turiststier i statsbudsjettet for 2020. Hentet fra <https://www.nationen.no>
- Butzmann, E. & Job, H. (2016). Developing a typology of sustainable protected area tourism products, *Journal of Sustainable Tourism*, <https://doi.org/10.1080/09669582.2016.1206110>
- Cohen, S., Prayag, G. & Moital, M. (2014) Consumer behaviour in tourism: Concepts, influences and opportunities. *Current Issues in Tourism*, 17:10, 872-909, <https://doi.org/10.1080/13683500.2013.850064>
- Danielsen, G. J. (2017). *Besøkendes holdninger og preferanser for tilrettelegging i Ånderdalen nasjonalpark- en kvalitativ og kvantitativ tilnærming*. (Masteroppgave). Norges miljø- og biovitenskapelige universitet. Fakultet for miljøvitenskap og naturforvaltning.
- Denstadli, J. M. & Jacobsen, J. K S. (2011). The long and winding roads: Perceived quality of scenic tourism routes. *Tourism Management*, 32. s. 780-789.
- Dervo, B. K., Skår, M., Köhler, B., Øian, H., Vistad, O. I., Andersen, O. og Gundersen, V. (2014). *Friluftsliv i Norge anno 2014 – status og utfordringer*. (NINA Rapport 1073). Lillehammer: Norsk institutt for naturforskning.
- Eide, N. E., Hagen, D., Gundersen, V., Vistad, O. I., Fangel, K., Erikstad, L., . . . Blumentrath, S. (2015). *Sårbarhetsvurdering i verneområder. Utvikling av metodikk for å*

vurdere sårbarhet for vegetasjon og dyreliv knyttet til ferdsel i verneområder i fjellet. (NINA Rapport 1191). Trondheim/Lillehammer/Oslo: Norsk institutt for naturforskning.

Elton, L. (2005, 28. september). Århundrets byggverk. *Verdens Gang*. Hentet fra <https://www.vg.no/nyheter/innenriks/i/o0dMB/aarhundrets-byggverk>

Engeset, A. B & Heggem, R. (2015). Strategies in Norwegian Farm Tourism: Product Development, Challenges, and Solutions. *Scandinavian Journal of Hospitality and Tourism*, 15:1-2, 122-137, <https://doi.org/10.1080/15022250.2015.1005332>

Evers, A. B. M. (2016). *Transforming a Norwegian Landscape into an Iconic Tourist Attraction: The Trolltunga Experience*. (Masteroppgave). University of Stavanger. Faculty of Social Sciences, Norwegian School of Hotel Management.

Field, A. (2000). *Discovering statistics using SPSS for Windows*. London: SAGE Publications Ltd.

Field, A. (2017). *Discovering Statistics Using IBM SPSS Statistics*. SAGE Publications.

Finansdepartementet. (2003). *Tilleggsbevilgninger og omprioriteringer i statsbudsjettet medregnet folketrygden 2003*. (St. prp. nr. 65. (2002-2003). Hentet fra <https://www.regjeringen.no/>

Firda. (2014, 4. mars). Vil ha støtte fra staten. *Firda*. Hentet fra <https://www.firda.no/nyhende/vil-ha-stotte-fra-staten/s/1-51-7208280>

Firda. (2018, 5. august). Jobbar for å få på plass finansieringa av Fossesenteret. *Firda*. Hentet fra <https://www.firda.no/nyheiter/politikk/reiseliv/jobbar-for-a-fa-pa-plass-finansieringa-av-fossesenteret/s/5-15-637316>

Fossestien i Gaular og Balestrand. (u.å.). Kart over Fossestien. Hentet fra <http://www.fossestien.no>

Fredman, P. & Tyrväinen, L. (2010). Frontiers in Nature-Based Tourism, *Scandinavian Journal of Hospitality and Tourism*, 10:3, 177-189, <https://doi.org/10.1080/15022250.2010.502365>

Fredman, P., Hörnsten Friberg, L. & Emmelin, L. (2006). *Visitor Surveys at Fulufjället – Before and After National Park Establishment*. Naturvårdsverket, rapport 5467. Östersund: Mittuniversitetet. Hentet fra <https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:1379/FULLTEXT01.pdf>

Fredman, P., Romlid, U., Emmelin, L., & Yuan, M. (2009). *Who are the non-compliance? An analysis of non-compliance with on-site monitoring methodology at Fulufjället National Park*. Forskningsprogrammet friluftsliv i förändring.

Fredman, P., Wall-Reinius, S. & Grundén, A. (2012). The Nature of Nature in Nature-based Tourism. *Scandinavian Journal of Hospitality and Tourism*, 12:4, 289-309, <https://doi.org/10.1080/15022250.2012.752893>

Friluftsløven. (1957). Lov om friluftslivet (LOV-1957-06-28-16). Hentet fra https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1957-06-28-16#KAPITTEL_1

Gundersen, V., Andersen, O., Kaltenborn, B. P., Vistad, O. I. & Wold, L. C. (2011). *Målstyrt forvaltning - Metoder for håndtering av ferdsel i verneområder*. (NINA Rapport 615). Lillehammer: Norsk institutt for naturforskning. Hentet fra <http://www.nina.no/archive/nina/PppBasePdf/rapport/2010/nrk615.pdf>

Gundersen, V., Andersen, O., Wold, L. C., Nerhoel, I., Fangel, K., Vistad, O. I. & Båttstad, K. R. (2013a). *Ferdsel i Snøhettaområdet – Del 1. Dokumentasjonsrapport fra 12 spørreundersøkelser*. (NINA Rapport 933). Lillehammer: Norsk institutt for naturforskning.

Gundersen, V., Nerhoel, I., Strand, O. & M. Panzacchi. (2013b). *Ferdsel i Snøhettaområdet – Sluttrapport*. (NINA Rapport 932). Lillehammer: Norsk institutt for naturforskning.

Gundersen, V., Mehmetoglu, M., Vistad, O. I. & Andersen, O. (2015). Linking visitor motivation with attitude towards management restrictions on use in a national park. *Journal of Outdoor Recreation and Tourism*, 9, 77-86. <https://doi.org/10.1016/j.jort.2015.04.004>

Hall, C. M., & Page, S. J. (2015). *The geography of tourism and recreation* (4th ed.). New York, N.Y.: Routledge. Chapter 7. Tourism and recreation in wilderness and protected areas.

Hardy, A. (2003). An investigation into the key factors necessary for the development of iconic touring routes. *Journal of Vacation Marketing*, 9 (4), s. 314-330.

Harrill, R. (2004). Residents' Attitudes toward Tourism Development: A Literature Review with Implications for Tourism Planning. *Journal of Planning Literature*, Vol. 18, No. 3.

Haukeland, J. V. (2011). Tourism stakeholders' perceptions of national park management in Norway. *Journal of Sustainable Tourism*, 19:2, 133-153, <https://doi.org/10.1080/09669582.2010.517389>

Haukeland, J. V., Grue, B. & Veisten, K. (2010). Turning National Parks into Tourist Attractions: Nature Orientation and Quest for Facilities. *Scandinavian Journal of Hospitality and Tourism*, 10:3, 248-271, <https://doi.org/10.1080/15022250.2010.502367>

Hendee, J. C., Catton Jr., W. R., Marlow, L. D., Frank Brockman, C. (1968). *Wilderness users in the Pacific Northwest — their characteristics, values, and management preferences*. Research Paper PNW-61. USDA Forest Service, Portland, Oregon.

Innovasjon Norge. (2017). *Nøkkeltall for norsk turisme 2017*. Hentet fra https://assets.simpleviewcms.com/simpleview/image/upload/v1/clients/norway/N_kkeltall_for_norsk_turisme_enkelsider_NY_VERSION_2017_5cb226fe-05b7-4e3c-87c7-56003cf87eff.pdf

Jacobsen, J. K. S. (2011). *Unike natur- og kjøreopplevelser: Trafikantvurderinger av Nasjonale turistveger*. (TØI Rapport 1149/2011). Oslo: Transportøkonomisk institutt.

Jacobsen, J. K. S. (2016). *Nasjonale turistveger i Norge: Trafikantundersøkelser 2005, 2010 og 2015*. (TØI Rapport 1497/2016). Oslo: Transportøkonomisk institutt.

Kajala, L., Almk, A., Dahl, R., Dikšaitė, L., Erkkonen, J., Fredman, P., . . . Wallsten, P. (2007). *Visitor monitoring in nature areas – a manual based on experiences from the Nordic and Baltic countries*. Stockholm: Naturvårdsverket.

Kamfjord, G. (2015). *Det helhetlige reiselivsproduktet – reisemålet*. Oslo: Fagspesialisten AS.

Kinnear, P. R. & Gray, C. D. (2006). *SPSS 14 made simple*. Hove and New York: Psychology Press.

Klenosky, D. B. (2002). The “Pull” of Tourism Destinations: A Means-End Investigation. *Journal of Travel Research*, Vol. 40, 385-395. <https://doi.org/10.1177/004728750204000405>

Klima- og miljødepartementet. (2016). *Friluftsliv: Natur som kilde til helse og livskvalitet*. (Meld. St. 18 (2015-2016)). Hentet fra <https://www.regjeringen.no/>

Krumsvik, R. J. (2014). *Forskningsdesign og kvalitativ metode – ei innføring*. Fagbokforlaget.

Landau, S. & Everitt, B. S. (2004). *A Handbook of Statistical Analyses using SPSS*. Boca Raton, Florida: Chapman & Hall/CRC.

Lundberg, C. & Fredman, P. (2012). Success factors and constraints among nature-based tourism entrepreneurs. *Current Issues in Tourism*, 15:7, 649-671, <http://dx.doi.org/10.1080/13683500.2011.630458>

Lundmark, L. & Stjernström, O. (2009). Environmental Protection: An Instrument for Regional Development? National Ambitions versus Local Realities in the Case of Tourism. *Scandinavian Journal of Hospitality and Tourism*, 9:4, 387-405, <http://dx.doi.org/10.1080/15022250903273780>

Løseth, S. (2018, 26. februar). Vil presentere Fossesenteret for Førde kommune. *Firda*. Hentet fra <https://www.firda.no/nyheiter/forde/gaular/vil-presentere-fossesenteret-for-forde-kommune/s/5-15-542317>

Manning, R. E. (2011). *Studies in Outdoor recreation*. Oregon State University Press.

Manning, R. E. & Anderson, L. (2012). *Managing outdoor recreation. Case studies in the national parks*. Wallingford, UK: CABI

Margaryan, L. (2016). Nature as a commercial setting: the case of nature-based tourism providers in Sweden *Current Issues in Tourism*, <https://doi.org/10.1080/13683500.2016.1232378>

McCool, S. F. (2009). Constructing partnerships for protected area tourism planning in an era of change and messiness, *Journal of Sustainable Tourism*, 17:2, 133-148, <https://doi.org/10.1080/09669580802495733>

Menon Economics. (2017). *Effektmåling av Nasjonale turistveger - Lokaløkonomiske effekter av de nasjonale turistvegene Rondane og Varanger*. Menon-publikasjon 38/2017.

- Miljødirektoratet. (2015a). *Planlegging og gjennomføring av brukerundersøkelser*. (M-416/2015).
- Miljødirektoratet. (2015b). *Veileder for besøksforvaltning i norske verneområder*. (M-415/2015).
- Miljødirektoratet. (2015c). *Innfallsporter, Informasjonspunkt, startpunkt og utkikkspunkt*. (M-417/2015).
- Miljødirektoratet. (2018). *Brukerundersøkelser som verktøy for forvaltning av verneområder*. (M-930/2018).
- Miljødirektoratet. (2019, 28. mars). Turiststier får 11,5 millioner. Hentet fra: <https://www.miljodirektoratet.no/aktuelt/nyheter/2019/mars-2019/115-millioner-til-turiststier/>
- Mose, I. (2007). *Protected Areas and Regional Development in Europe*. Towards a new model for the 21st century. Aldershot: Ashgate Publishing.
- Mossberg, L. (2007). A Marketing Approach to the Tourist Experience, *Scandinavian Journal of Hospitality and Tourism*, 7:1, 59-74, <https://doi.org/10.1080/15022250701231915>
- Nasjonale turistveger A. (u.å.). Kart over Gaularfjellet. Kartutsnitt hentet 10. januar 2019 fra <https://www.nasjonaleturistveger.no/no/turistvegene/gaularfjellet>
- Nasjonale turistveger B. (u.å.). Ofte stilte spørsmål. Hentet fra: [https://www.nasjonaleturistveger.no/no/presse/ofte-stilte-spørsmål](https://www.nasjonaleturistveger.no/no/presse/ofte-stilte-sporsmal)
- Nasjonale turistveger C. (u.å.). Priser og utmerkelser. Hentet 11. januar 2019 fra <https://www.nasjonaleturistveger.no/no/om-oss/Priser+og+utmerkelser>
- Nasjonale turistveger (2019). Kart over Gaularfjellet. Kartutsnitt hentet 1. april 2019 fra <https://www.nasjonaleturistveger.no/no/turistvegene>
- Naturvernforbundet i Sogn og Fjordane. (1993). *Vern av Gaula - ei gave til Jorda*. Brosjyre. Nord 4 Bokversted, Bergen.
- Nærings- og fiskeridepartementet. (2017). *Opplev Norge – unikt og eventyrlig*. (Meld. St. 19 (2016-2017)). Hentet fra <https://www.regjeringen.no/>
- Oklevik, O., Gössling, S., Hall, M., Steen Jacobsen, J. K., Grøtte, I. P. & McCabe, S. (2019). Overtourism, optimisation, and destination performance indicators: a case study of activities in Fjord Norway, *Journal of Sustainable Tourism*. <https://doi.org/10.1080/09669582.2018.1533020>
- Ólafsdóttir, R. & Runnström, M. C. (2009). A GIS Approach to Evaluating Ecological Sensitivity for Tourism Development in Fragile Environments. A Case Study from SE Iceland. *Scandinavian Journal of Hospitality and Tourism*, 9:1, 22-38, <https://doi.org/10.1080/15022250902761504>
- Oslo Economics. (2018). *Sammenstilling av brukerundersøkelser gjennomført i norske*

verneområder sommeren 2017. Oslo Economics. Prosjektnummer 2018-21.

Pedersen, L. (2016, 4. april). Tissetrengte møter stengte dører. *NRK*. Hentet fra <https://www.nrk.no/troms/tissetrengte-moter-stengte-dorer-1.12878967>

Pine, J. & Gilmore, J. H. (1999). *The Experience Economy. Work is theatre and every business a stage*. Boston: Harvard Business School Press. ISBN 0-87584-819-8.

Selvaag S. K. & Wold L. C (2018). *Brukerundersøkelse i Rago nasjonalpark*. (NINA Rapport 1470). Lillehammer: Norsk institutt for naturforskning.

Sogn Avis. (2018, 17. november). Ynskjer fossesenter. *Sogn Avis*, s. 11. Hentet fra <https://www.retriever.no>

Stankey, G. H. (1973). *Visitor perception of wilderness recreation carrying capacity*. Res. Pap. INT-RP-142. Ogden, UT: U.S. Department of Agriculture, Forest Service, Intermountain Forest and Range Experiment Station.

Stankey, G. H., McCool, S. F. & Stokes, G. L. (1984). *Limits of Acceptable Change: A New Framework for Managing the Bob Marshall Wilderness Complex*. Hentet fra [http://reviewboard.ca/upload/project_document/EA1011-001 NSMA Technical Submission supporting document Limits of Acceptable Change A new Framework for Managing the Bob Marshall Wilderness Complex.PDF](http://reviewboard.ca/upload/project_document/EA1011-001_NSMA_Technical_Submission_supporting_document_Limits_of_Acceptable_Change_A_new_Framework_for_Managing_the_Bob_Marshall_Wilderness_Complex.PDF)

Statens vegvesen. (2017). *GAULARFJELLET – frå Sognefjorden til Fosseheimen*. [Brosjyre]. Hentet fra <https://www.nasjonaleturistveger.no/no/turistvegene/attachment/1788219?download=true&ts=15b1541da68>

Stensland, S., Fossgard, K., Apon, J. C., Baardsen, S., Fredman, P., Grubben, I., . . . Røren, A. M. E. (2014). *Naturbaserte reiselivsbedrifter i Norge. Frekvens- og metoderapport*. (INA fagrapport 25). Ås: Norges miljø- og biovitenskapelige universitet.

Strand, O., Gundersen, V., Panzacchi, M., Andersen, O., Falldorf, T., Andersen, R., . . . Fangel, K. (2010). *Ferdsel i villreinens leveområder*. (NINA Rapport 551). Trondheim: Norsk institutt for naturforskning.

Sæþórsdóttir, A.D. (2010). Planning Nature Tourism in Iceland based on Tourist Attitudes. *Tourism Geographies* 12 (1), 25–52, <https://doi.org/10.1080/14616680903493639>

Sørensen, O. J. (2018). *Brukerundersøkelse i Stølsheimen landskapsvernområde sommeren 2017*. (Rapportnummer: 2018-2). Oslo: Oslo Economics.

Sørensen, O. J. (2019). *Brukerundersøkelse i Folgefonna nasjonalpark sommeren 2018*. (Rapportnummer: 2019-5). Oslo: Oslo Economics.

Tangeland, T. & Aas, Ø. (2011). Household composition and the importance of experience attributes of nature based tourism activity products e A Norwegian case study of outdoor recreationists. *Tourism Management*, 32, 822-832.

The Guardian. (2006). Five best road trips. Hentet fra <https://www.theguardian.com/travel/2006/apr/01/fivebest.canada.australia>

Thrane, C. (2018). *Kvantitativ Metode - en praktisk tilnærming*. Cappelen Damm Akademisk, Oslo.

Thue, E. (2017, 27. september). Tidlegare stenging vil hindra utvikling. *Sogn Avis*, s. 8. Hentet fra <https://www.retriever.no>

Valen, K. (2018). *Trolltunga city. Ein analyse av Odda - ein mangesidig turiststad*. (Masteroppgave). Universitetet i Oslo. Institutt for kulturstudium og orientalske språk.

Vaske, J. J. (2008). *Survey Research and Analysis: Applications in Parks, Recreation and Human Dimensions*. State College, PA: Venture Publishing.

Vistad, O. & Vorkinn, M. (2012). The Wilderness Purism Construct — Experiences from Norway with a simplified version of the purism scale. *Forest Policy and Economics*, 19, 39–47.

Vistad, O. I., Gundersen, V. & Wold, L. C. (2014). *Brukerundersøkelser i Hallingskarvet og Varangerhalvøya nasjonalparker, sommeren 2014*. NINA Rapport 1109. Lillehammer: Norsk institutt for naturforskning.

Vistad, O. I., Selvaag, S. K. & Wold, L. C. (2018). *Bruken og brukarane av Jostedalsbreen nasjonalpark 2017. Kasse- og etterundersøking*. Revidert utgave. (NINA Rapport 1490). Lillehammer: Norsk institutt for naturforskning.

Vorkinn, M. (2011). *Bruk og brukere i Jotunheimen 1992, 2002 og 2010 - Dokumentasjonsrapport*. Fylkesmannen i Oppland, miljøvernavdelingen. (Rapport nr. 07/11). 96 s + vedlegg.

Vorkinn, M. (2016). *Bruk og brukere i Femundsmarka og Gutulia sommeren 2015*. Hentet fra http://www.nasjonalparkstyre.no/Documents/Femundsmarka_dok/Saker-styret/2015/Innkalling%20og%20styresak/Styresaker/Rapport%20Femundsmarka.pdf

Vorkinn, M., Boe, R. & Larsen, L-K. (2018). *Brukerundersøkelser som verktøy for forvaltning av verneområder*. M-390. 2018. Hentet fra <http://www.miljodirektoratet.no/Documents/publikasjoner/M930/M930.pdf>

Wall-Reinius, S. & Bäck, L. (2011). Changes in Visitor Demand: Inter-year Comparisons of Swedish Hikers' Characteristics, Preferences and *Experiences Scandinavian Journal of Hospitality and Tourism*, 11:sup1, 38-53, <http://dx.doi.org/10.1080/15022250.2011.638207>

Weaver, D. & Lawton, L. (2014). *Tourism Management*. Fifth Edition. John Wiley & Sons Australia, Ltd.

Wilberg, K. A. K. (2010). *Bortfallsstudie i Dovrefjell-Sunndalsfjella nasjonalpark. En test av selvregistreringskasser som metode for registrering av ferdsel i naturområder*. (Masteroppgave). INA-UMB, Ås.

Wold, L. C. & Selvaag, S. K. (2017a). *Brukerundersøkelse i Sølen landskapsvernområde sommeren 2016*. (NINA Rapport 1322). Lillehammer: Norsk institutt for naturforskning.

Wold L. C. & Selvaag S. K. (2017b). *Brukerundersøkelse i Fulufjellet nasjonalpark sommeren 2016*. (NINA Rapport 1333). Lillehammer: Norsk institutt for naturforskning.

Wold, L. C. & Selvaag, S. K. (2018). *Brukerundersøkelse i Lierne nasjonalpark*. (NINA Rapport 1507). Lillehammer: Norsk institutt for naturforskning.

Wold, L. C., Gundersen, V., Nerhoel, I., Strand, O. Panzacchi, M., Dokk, J. G. & O. Andersen. (2012). *Friluftsliv og turisme i Nordfjella villreinområde*. (NINA Rapport 850). Lillehammer: Norsk institutt for naturforskning.

World Tourism Organization (UNWTO). (2019). *International Tourism Results 2018 and Outlook 2019*. Hentet fra http://cf.cdn.unwto.org/sites/all/files/pdf/unwto_barometer_jan19_presentation_en.pdf

8 Vedlegg

Vedlegg 1. oversikt over respondenter fordelt på nasjonalitet.

#	Nasjonalitet	Frekvens	Prosent
1	De forente arabiske emirater	1	0,13
2	Taiwan	1	0,13
3	Kuwait	1	0,13
4	Finland	1	0,13
5	Australia	1	0,13
6	Argentina	1	0,13
7	Wales	2	0,26
8	Russland	2	0,26
9	Nepal	2	0,26
10	Malta	2	0,26
11	Israel	2	0,26
12	Island	2	0,26
13	Brazil	2	0,26
14	Skottland	3	0,39
15	Litauen	3	0,39
16	Italia	4	0,52
17	Østerrike	5	0,65
18	Ungarn	6	0,78
19	Polen	7	0,91
20	Danmark	7	0,91
21	Spania	10	1,30
22	Sverige	14	1,82
23	Belgia	18	2,34
24	England	22	2,86
25	Sveits	24	3,12
26	Tsjekkia	31	4,03
27	USA	32	4,16
28	Frankrike	36	4,68
29	Nederland	99	12,87
30	Norge	102	13,26
31	Tyskland	326	42,39
Totalt		769	100,00

Vedlegg 2. oversikt over norske respondenter fordelt på postnummer.

	Postnummer	Frekvens	Prosent
1	0179	1	1,0
2	0554	2	2,0
3	0558	1	1,0
4	0590	1	1,0
5	0790	2	2,0
6	0988	1	1,0
7	1385	1	1,0
8	1407	1	1,0
9	1432	2	2,0
10	1433	1	1,0
11	1476	2	2,0
12	2372	1	1,0
13	2609	1	1,0
14	3057	1	1,0
15	3410	2	2,0
16	3514	2	2,0
17	4321	1	1,0
18	4330	2	2,0
19	4515	2	2,0
20	4525	2	2,0
21	4656	1	1,0
22	5003	1	1,0
23	5020	1	1,0
24	5059	1	1,0
25	5094	2	2,0
26	5132	2	2,0
27	5136	2	2,0
28	5142	1	1,0
29	5145	2	2,0
30	5146	2	2,0
31	5210	2	2,0
32	5258	1	1,0
33	5259	4	4,0
34	5268	1	1,0
35	5335	1	1,0
36	5382	2	2,0
37	5412	2	2,0
38	5440	1	1,0
39	5550	2	2,0
40	5630	1	1,0
41	5936	1	1,0
42	6320	2	2,0
43	6670	1	1,0
44	6783	2	2,0
45	6800	4	4,0
46	6810	1	1,0
47	6817	1	1,0
48	6854	3	3,0
49	6856	1	1,0
50	6899	1	1,0
51	6947	4	4,0
52	6963	2	2,0
53	6973	3	3,0
54	6978	7	6,9
55	6995	2	2,0
56	7012	1	1,0
57	7043	1	1,0
58	7724	2	2,0
59	9016	1	1,0
	Totalt	101	100

Vedlegg 3. Spørreskjema Norsk.

Fossestien 2018 NORSK

1) Dato:

Dag

Mnd

2) Hvor er du bosatt?

Nordmenn (Postnr. og sted) .....

Utlendinger (Land) .....

3) Kjønn/alder:

1 ☐ Kvinne: .....år2 ☐ Mann: ..... år4) Hva er hovedformålet med denne turen langs Fossestien? Flere kryss er mulig.

- 1 ☐ Fottur   2 ☐ Fisketur   3 ☐ Sosialt
4 ☐ Trimtur   5 ☐ Se på dyre-/fuglelivet   6 ☐ Se på natur/landskap
7 ☐ Være alene   8 ☐ Annet, hva? .....

5) Varighet på denne fotturen langs Fossestien:

Dagstur: ..... timer

Flerdagerstur: ..... dager

6) Hvor mange personer er det i turfølget ditt (inkludert deg selv)? ..... personer

7) Er turen en "organisert" tur? (Gjennom turarrangør, turlag, e.l.)

- 1 ☐ Nei   2 ☐ Ja, hva slags gruppe? .....

8) Har du besøkt Fossestien før?

- 1 ☐ Nei   2 ☐ Ja, ... ganger

9) Hvordan fikk du informasjon om denne turen (Fossestien)? Flere kryss er mulig.

- 1 ☐ Alltid visst om   2 ☐ Bekjente/venner   3 ☐ Trykte medier/bøker
4 ☐ Turistinformasjon   5 ☐ Internett/Sosiale Medier   6 ☐ Turkart
7 ☐ Skilt langs veien   8 ☐ Annet, hva? .....

SNU ARKET

10) På en skala fra 1 til 7, i hvilken grad er du fornøyd eller misfornøyd med følgende tilretteleggingstiltak langs Fossestien? Vennligst sett ring rundt ett tall per linje.

	Svært misfornøyd			Nøytral		Svært fornøyd	
Skilting og informasjon	1	2	3	4	5	6	7
Merking av stien	1	2	3	4	5	6	7
Tilrettelegging i våte partier	1	2	3	4	5	6	7
Totalopplevelsen	1	2	3	4	5	6	7

11) På delen av Fossestien der du nå har gått, hvor negativt, nøytralt eller positivt ville det være for deg om...

	Svært negativt		Nøytralt			Svært positivt	
... det fantes tilrettelagte leirplasser med toalett og søppeldunker	1	2	3	4	5	6	7
... det fantes tilrettelagte leirplasser med ved og bål plass	1	2	3	4	5	6	7
... det fantes tilrettelagte informasjonspunkter langs elva	1	2	3	4	5	6	7
... det fantes tilrettelagte utkikkspunkter langs elva	1	2	3	4	5	6	7
... det fantes flere steder som tilbød matservering i området	1	2	3	4	5	6	7

12) Var turen din på Nasjonal turistveg Gaularfjellet planlagt før du kom til området?

1 ☐ Nei, ikke planlagt   2 ☐ Ja, planlagt

13) Var turen din på Fossestien et planlagt stopp før du kom til området?

1 ☐ Nei, ikke planlagt   2 ☐ Ja, planlagt

14) Hvis du vil kan du her legge igjen en kommentar om din tur på Fossestien, eller dele ditt syn på nåværende eller fremtidig forvaltning av området:

TAKK FOR HJELPEN – GOD TUR VIDERE!

Vedlegg 4. Spørreskjema Engelsk.

Fossestien 2018 ENGLISH

1) Date:

<i>Day</i>		<i>Month</i>	

2) Where do you live?

Country .....

3) Gender/Age: 1 ☐ Female: ..... years 2 ☐ Male: ..... years4) What is the main purpose of this walk along the Fossestien trail? Mark one or more boxes

1 ☐ Hiking	2 ☐ Fishing	3 ☐ Being social
4 ☐ Exercise	5 ☐ Wildlife watching	6 ☐ Looking at nature/ landscape
7 ☐ Being alone	8 ☐ Other, what? _____	

5) Please estimate the duration of this walk along the Fossestien trail:

Day tour: ..... hours Multiple day tour: ..... days

6) How many persons are in your party on this tour (including yourself)? ..... Persons

7) Are you a part of an organized group? (Through a travel agency, tour group, etc.)

1 ☐ No 2 ☐ Yes, what kind of group? _____

8) Have you visited the Fossestien trail before?

1 ☐ No 2 ☐ Yes, ... times9) Where did you get information about this trail (Fossestien)? Mark one or more boxes

1 ☐ Always known about it	2 ☐ Acquaintances/friends	3 ☐ Printed media/books
4 ☐ Tourist information	5 ☐ Internet/Social Media	6 ☐ Map of the area
7 ☐ Road signs	8 ☐ Other, what? _____	

TURN PAGE

10) On a scale from 1 to 7, how satisfied or unsatisfied are you in regards of facilitation for visitors along the Fossestien trail? Please make a circle around one number for each line.

	Very unsatisfied			Neutral			Very satisfied
Signage and information	1	2	3	4	5	6	7
Marking of the trail	1	2	3	4	5	6	7
Facilitation in wet areas of the trail	1	2	3	4	5	6	7
Overall experience	1	2	3	4	5	6	7

11) In the area you now have been walking, would it be negative, neutral or positive for you if ...

	Very negative		Neutral			Very positive	
... there were camp sites with toilet and garbage cans	1	2	3	4	5	6	7
... there were camp sites with fire wood and a fire pit	1	2	3	4	5	6	7
... there were information points along the river	1	2	3	4	5	6	7
... there were facilitated view points along the river	1	2	3	4	5	6	7
... there were more places that offered food in the area	1	2	3	4	5	6	7

12) Did you already plan on visiting the Norwegian Scenic Route Gaularfjellet before visiting the area?

1 ☐ No, it was not planned   2 ☐ Yes, it was planned

13) Was your walk on the Fossestien trail a planned stop before you came to the area?

1 ☐ No, it was not planned   2 ☐ Yes, it was planned

14) If you like, you can comment on your trip along the Fossestien trail or share your view on present or future management of the area:

THANK YOU FOR YOUR HELP – ENJOY THE REST OF YOUR JOURNEY!

Vedlegg 5. Spørreskjema Tysk.

Fossestien 2018 DEUTSCH

1) Datum:

<i>Tag</i>		<i>Monat</i>	

2) Wo leben Sie?

Land: .....

3) Geschlecht/Alter:

1 ☐ Weiblich:.....Jahre   2 ☐ Männlich:.....Jahre4) Was ist Hauptzweck Ihrer Wanderung am Fossestien? Kreuzen Sie ein oder mehrere Optionen an.

1 ☐ Wandern	2 ☐ Angeln	3 ☐ In Gesellschaft sein
4 ☐ Körperliche Fitness	5 ☐ Wildtierbeobachtung	6 ☐ Natur/Landschaft sehen
7 ☐ Alleinsein	8 ☐ Sonstige, nämlich?	

5) Bitte schätzen Sie die Dauer dieser Wanderung am Fossestien Wanderweg:

Tagestour: ..... Stunden

Mehrtägige Tour: ..... Tage

6) Mit wievielen Personen sind sie auf dieser Tour unterwegs (Sie selbst eingeschlossen)?

..... Personen

7) Sind Sie Teil einer organisierten Reisegruppe? (durch Reisebüro, Gruppenreise, etc.)

1 ☐ Nein   2 ☐ Ja, was für einer Gruppe gehören Sie an? .....

8) Haben Sie den Fossestien schon einmal besucht?

1 ☐ Nein   2 ☐ Ja, ... mal9) Woher haben Sie Ihre Informationen zum Wanderweg (Fossestien)? Kreuzen Sie ein oder mehrere Optionen an.

1 ☐ Schon immer davon gewusst	2 ☐ Bekannte/Freunde	3 ☐ Gedruckte Medien/Bücher
4 ☐ Touristeninformation	5 ☐ Internet/Social Media	6 ☐ Karte des Gebiets
7 ☐ Straßenschilder	8 ☐ Sonstige, nämlich??	

UMDREHEN

- 10) Auf einer Skala von 1 bis 7, wie zufrieden oder unzufrieden sind Sie mit den Besuchereinrichtungen entlang des Fossestien Wanderweges? Kreisen Sie bitte die passende Nummer für jede Reihe ein.

	Sehr unzufrieden			Neutral		Sehr zufrieden	
Schilder und Informationen	1	2	3	4	5	6	7
Markierung des Wanderweges	1	2	3	4	5	6	7
Einrichtungen, die das Bewandern in Nassbereichen des Weges erleichtern	1	2	3	4	5	6	7
Gesamterlebnis	1	2	3	4	5	6	7

- 11) In dem Gebiet, in dem Sie jetzt unterwegs waren, wäre es positive, neutral oder negativ, wenn...

	Sehr negativ			Neutral		Sehr positiv	
... es Zeltplätze mit Toiletten und Mülltonnen gebe	1	2	3	4	5	6	7
... es Zeltplätze mit Feuerholz und Feuerstelle gebe	1	2	3	4	5	6	7
... es Informationspunkte entlang des Flusses gebe	1	2	3	4	5	6	7
... es eingerichtete Aussichtspunkte entlang des Flusses gebe	1	2	3	4	5	6	7
... es mehr Gaststätten (entlang des Flusses) gebe	1	2	3	4	5	6	7

- 12) War Ihr Aufenthalt an der Norwegischen Landschaftsrouten Gaularfjellet geplant bevor Sie in dieses Gebiet gereist sind?

1 ☐ Nein, es war nicht geplant   2 ☐ Ja, es war geplant

- 13) War Ihre Wanderung am Fossestien Wanderweg ein geplanter Stopp bevor Sie in dieses Gebiet gereist sind?

1 ☐ Nein, es war nicht geplant   2 ☐ Ja, es war geplant

**VIELEN DANK FÜR IHRE REISE –
UND WEITERHIN EINEN SCHÖNEN AUFENTHALT!**

Vedlegg 6. Intervjuguide Norsk.

Intervjuguide Fossestien 2018 NOR

Først en kort introduksjon om hvorfor jeg ønsker å intervju vedkommende, hva Fossestien er og om det går greit at jeg tar opp intervjuet på diktafon.

1. Nasjonalitet
2. Kjønn
3. Alder
4. Er det første gang du besøker Fossestien? Hvis ikke, hvor mange ganger har du vært her før?
5. Hvor lenge har turen din på stien vart?
6. Vennligst angi på hvilket område av stien du har gått på i dag (se laminert kart med ulike soner)
7. Hva synes du om tilretteleggingen som er gjort langs stien?
8. Hvordan ville du beskrevet vanskelighetsgraden på stien?
9. Hva opplevde du som det beste med stien?
10. Og det verste?
11. Tror du at du ville brukt mer tid langs Fossestien om det var flere tilbud (aktiviteter, overnatting, bespisning, severdigheter, osv.) i området?
12. Hvis det fantes et tilbud om en tur med en lokalkjent guide i området, ville dette vært interessant for deg å delta på?
13. Hva tenker du om å lære mer om de verna vassdragene i området?
14. Har du allerede besøkt "Utsikten", eller planlegger du å gjøre det i løpet av turen?
(Viser bilde som forklarer hva "Utsikten" er)

Tusen takk for intervjuet og god tur videre!

Vedlegg 7. Intervjuguide Engelsk.

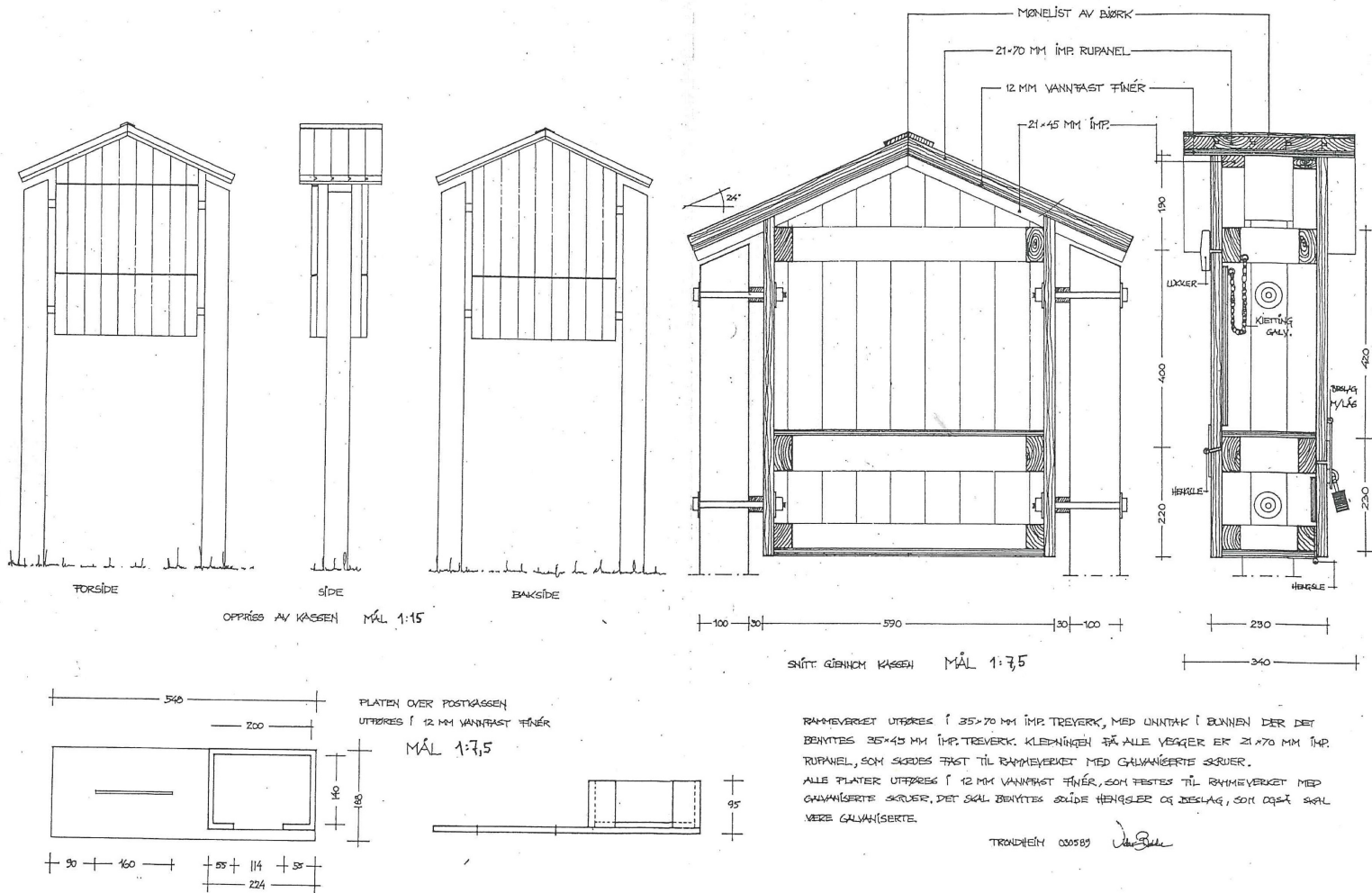
Interview guide Fossestien 2018 ENG

First a brief introduction explaining why I want to interview the person, what Fossestien is and if it is okay if I record the interview on my Dictaphone.

1. Nationality
2. Gender
3. Age
4. Is this your first time visiting Fossestien? If not, how many times have you been here before?
5. How long have you been hiking on Fossestien today?
6. Please show me which part of the trail you have been using today (show a laminated map with the different zones to the participant)
7. What do you think about the facilitation that is done along the trail? (Wooden planks, platforms, bridges, etc.)
8. How would you rate the overall difficulty of the trail?
9. What did you like most about the trail?
10. And what did you like the least?
11. Do you think you would spend more time along the trail if there was more offers (activities, accommodation, places to eat, historic landmarks, etc.) in the area?
12. If there was a possibility to join a walk with a local guide in the area, would this be interesting for you to join?
13. What do you think about learning more about the protected rivers in the area?
14. Have you visited "Utsikten" already, or are you planning to do it later on your trip? (Shows picture explaining "Utsikten")

Thank you for the interview, enjoy the rest of your trip!

Vedlegg 8. Mal for bygging av svarkasse.

Vedlegg 9. Utvendig plakater.

Brukerundersøkelse om Fossestien
Visitor survey regarding the Fossestien Trail
Besucherumfrage zum Fossestien Wanderweg

Norwegian University
of Life Sciences

Nasjonale turistveger
Norwegian Scenic Routes

Vær vennlig, åpne luken og fyll ut et kort
Please open and fill out a card
Bitte Luke öffnen und Karte ausfüllen!

Vedlegg 10. Innvendig plakater.

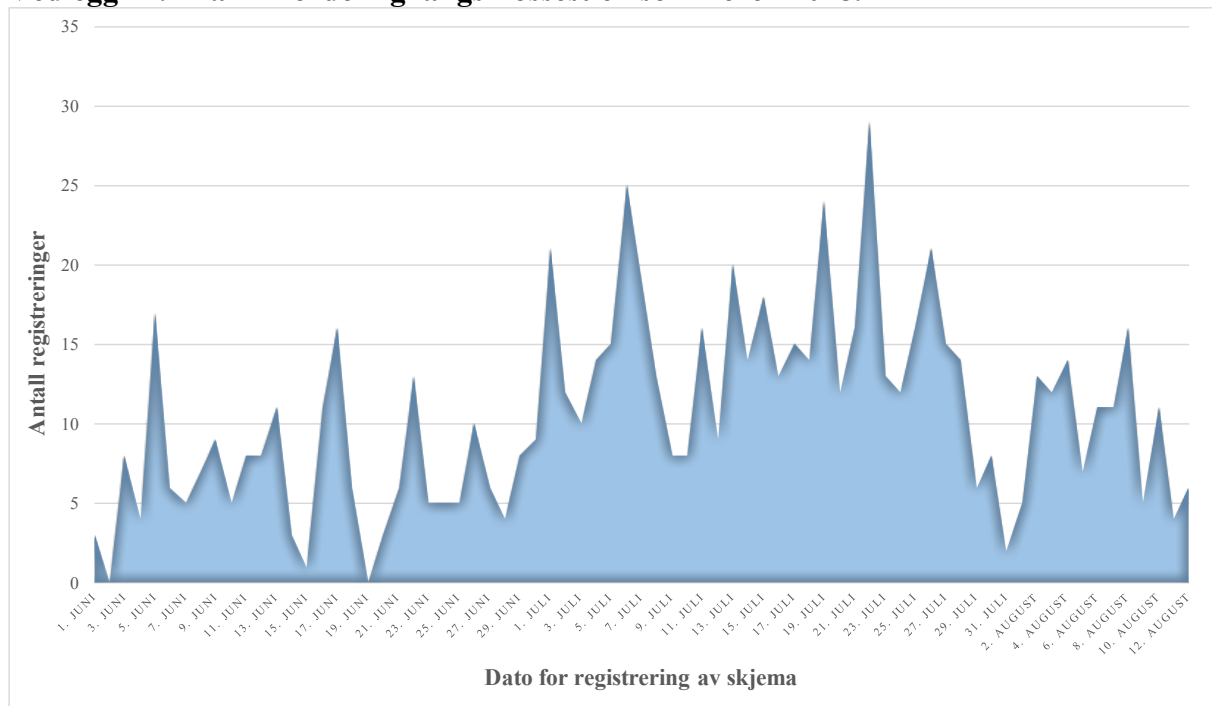
		
<p>Formålet med denne undersøkelsen er å kartlegge hvordan Fossestien (se kart) blir brukt og de besøkende sitt syn på tilretteleggingen i området.</p> <p>Undersøkelsen er et samarbeid mellom Norges miljø- og biovitenskapelige universitet, Statens vegvesen sin avdeling for Nasjonale turistveger og lokale aktører.</p> <p>Opplysningene du har er viktige. De vil hjelpe oss med å forvalte området og legge til rette for besøkende i fremtiden.</p> <p>For å bidra, vær vennlig å fyll ut et kort og legg i "postkassa" her.</p> <p>Husk å stenge luken når du er ferdig.</p> <p>TAKK FOR HJELPA!</p>	<p>Der Zweck dieser Umfrage ist es, die verschiedenen Präferenzen zur Nutzung und zum Ausbau des Fossestien Wanderwegs zu dokumentieren (siehe Karte).</p> <p>Die Umfrage ist eine Kooperation zwischen der Norwegischen Universität für Biowissenschaften (NMBU), der Norwegischen Landschaftsrouten und lokalen Akteuren.</p> <p>Ihre Meinung ist wichtig. Sie wird uns helfen, das Gebiet für Besucher zu verwalten.</p> <p>Bitte füllen Sie eine Karte aus und legen Sie sie in den "Postkasten". Denken Sie daran, die Luke zu schließen, wenn Sie fertig sind.</p> <p>VIELEN DANK FÜR IHRE HILFE!</p>	<p>The purpose of this survey is to document the outdoor recreation interests and use of the Fossestien trail (see map).</p> <p>The survey is a cooperation between the Norwegian University of Life Sciences, Norwegian Scenic Routes and local actors.</p> <p>Your opinion is important. It will help us manage and facilitate the area for visitors in the future.</p> <p>Please fill in a card and put it in the "mailbox". Remember to close the hatch when you are done.</p> <p>THANK YOU FOR YOUR COOPERATION!</p>
<p>PS. Dersom du har spørsmål om undersøkelsen kan du kontakte/ If you need any further information about this survey, please contact: Thomas Haavik, tlf.: +47 94486251, e-post: thomas.haavik@nmbu.no</p>		

Norwegian University
of Life Sciences

Nasjonale turistveger
Norwegian Scenic Routes

Vedlegg 11. Trafikkfordeling langs Fossestien sommeren 2018.

Vedlegg 12. Variabler brukt i enveis variansanalyse (ANOVA)	
Variabel	Forklaring
Avhengige variabler	
Nasjonaliteter	Fire kategorier basert på nasjonalitet: Norsk, Nederlandsk, Tysk og øvrige nasjonaliteter
Uavhengige kontinuerlige variabler	Analyse: ANOVA med Tamhanes
Bakgrunn og adferd	
Alder	Alder i 2018
Personer i turfølget	Antall
Tidligere besøk	Antall tidligere turer på Fossestien
Turens varighet	Antall timer
Tilretteleggingscore	Gjennomsnittlig verdi for alle respondenter som har svart på 3 eller flere av de 5 kategoriene i spørsmål 11. Likert-skala fra 1 – 7, 1 = svært negativt, 4 = nøytralt og 7 = svært positivt.
Tilfredshet med dagens tilrettelegging langs Fossestien	Verdi for 3 eksisterende tilretteleggingstiltak, samt totalopplevelsen av tilretteleggingen langs Fossestien. Likert-skala fra 1 – 7, 1 = svært misfornøyd, 4 = nøytral og 7 = svært fornøyd.
Skilting og informasjon	Verdi fra 1 – 7
Merking av stien	Verdi fra 1 – 7
Tilrettelegging i våte partier	Verdi fra 1 – 7
Totalopplevelsen av tilretteleggingen	Verdi fra 1 – 7
Preferanse for tilrettelegging	Verdi for 5 potensielle tilretteleggingstiltak langs Fossestien. Likert-skala fra 1 – 7, 1 = svært negativt, 4 = nøytralt og 7 = svært positivt.
Ulike tilretteleggingstiltak	På delen av Fossestien der du nå har gått, hvor negativt, nøytralt eller positivt ville det være for deg om...
Leirplasser med toalett og søppeldunker	... det fantes tilrettelagte leirplasser med toalett og søppeldunker
Leirplasser med ved og bål plass	... det fantes tilrettelagte leirplasser med ved og bål plass
Informasjonspunkter	... det fantes tilrettelagte informasjonspunkter langs elva
Utkikkspunkter	... det fantes tilrettelagte utkikkspunkter langs elva
Matservering	... det fantes flere steder som tilbød matservering i området

Vedlegg 13. Variabler brukt i analyse ved krysstabulering	
Variabel	Forklaring
Avhengige variabler	
Nasjonaliteter	Fire kategorier basert på nasjonalitet: Norsk, Nederlandsk, Tysk og øvrige nasjonaliteter
Uavhengige kategoriske variabler	Analyse: krysstabulering med kji-kvadrat
Bakgrunn og adferd	
Kjønn	0 = kvinne, 1 = mann
Organisert tur	0 = nei, 1 = ja
Varighet på turen	0 = dagstur, 1 = flerdagerstur
Planlagt tur på Gaularfjellet	0 = nei, 1 = ja
Planlagt tur på Fossestien	0 = nei, 1 = ja
Hovedformålet med turen	
Fottur	Ja = 1
Fisketur	Ja = 1
Sosialt	Ja = 1
Trimtur	Ja = 1
Dyre- og fugleliv	Ja = 1
Natur og landskap	Ja = 1
Være alene	Ja = 1
Annet	Ja = 1
Hvordan respondenten fikk vite om Fossestien	
Alltid visst om	Ja = 1
Bekjente/venner	Ja = 1
Trykte medier/bøker	Ja = 1
Turistinformasjon	Ja = 1
Internett/Sosiale Medier	Ja = 1
Turkart	Ja = 1
Skilt langs veien	Ja = 1
Overnattingssted*	Ja = 1
Tilfeldig*	Ja = 1
Hov Camping*	Ja = 1
Annet**	Ja = 1
* Lagt til som nye kategorier basert på svar registrert under ”annet” kategorien i spørsmål 9 i undersøkelsen. ** Kategori for de resterende svarene i spørsmål 9 som ikke havnet i en av de tre nevnte nye kategoriene.	

Vedlegg 14. Variabler brukt i multippel regresjonsanalyse	
Variabel	Forklaring
Avhengige variabler	6 regresjoner totalt
Preferanse for tilrettelegging	Verdi for 5 potensielle tilretteleggingstiltak langs Fossestien. Likert-skala fra 1 – 7, 1 = svært negativt, 4 = nøytralt og 7 = svært positivt.
Tilretteleggingscore (11ABCDE)	Gjennomsnittlig verdi for alle respondenter som har svart på 3 eller flere av de 5 kategoriene i spørsmål 11. Likert-skala fra 1 – 7, 1 = svært negativt, 4 = nøytralt og 7 = svært positivt.
Uavhengige variabler	
Nasjonalitet	
Besøkende fra Tyskland	Tyskland = 1, annet = 0
Besøkende fra Nederland	Nederland = 1, annet = 0
Besøkende fra Norge	Norge = 1, annet = 0
Besøkende fra øvrige land	Øvrige land = 1, annet = 0
Tilfredshetsscore (10ABC)	Gjennomsnittlig verdi for alle respondenter som har svart på 2 eller flere av de 3 øverste kategoriene i spørsmål 10. Likert-skala fra 1 – 7, 1 = svært negativt, 4 = nøytralt og 7 = svært positivt.
Hovedformål	
Fottur	Ja = 1
Fisketur	Ja = 1
Sosialt	Ja = 1
Trimtur	Ja = 1
Dyre- og fugleliv	Ja = 1
Natur og landskap	Ja = 1
Være alene	Ja = 1
Annet	Ja = 1
Andre uavhengige variabler	
Kjønn	0 = kvinne, 1 = mann
Alder	Alder i 2018
Personer i turfølget	Antall personer i turfølget inkludert respondent
Tidligere besøk	Antall tidligere turer på Fossestien
Varighet på turen	Antall timer

Vedlegg 15. Faktoranalyse (PCA) av svaralternativer i spørsmål 10 og 11

<i>Svaralternativ</i>	Komponenter		Alpha hvis variabel slettes
	1. 10ABC ^{abc}	2. 11ABCDE ^{def}	
Skilting og informasjon ^a	0,90		0,81
Merking av stien ^a	0,91		0,77
Tilrettelegging i våte partier ^a	0,86		0,86
Holdning til leirplasser med toalett og søppeldunker ^d		0,81	0,73
Holdning til leirplasser med ved og bål plass ^d		0,79	0,74
Holdning til tilrettelagte informasjonspunkt ^d		0,68	0,78
Holdning til tilrettelagte utkikkspunkt ^d		0,75	0,76
Holdning til flere serveringssteder ^d		0,69	0,78
Kaiser-Meyer-Olkin-verdi (KMO) = 0,728.	0,722	0,749	
Chronbach's Alpha	0,87	0,80	

^a = "På en skala fra 1 til 7, i hvilken grad er du fornøyd eller misfornøyd med følgende tilretteleggingstiltak langs Fossestien?"

Svarskala: 1 = svært misfornøyd, 4 = nøytral, 7 = svært fornøyd.

^b Bartlett's Test of Sphericity: frihetsgrader (3) = 1048,493, $p < 0,001$

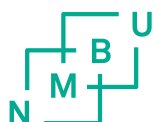
^c N = 694

^d = "På delen av Fossestien der du nå har gått, hvor negativt, nøytralt eller positivt ville det være for deg om..."

Svarskala: 1 = svært negativt, 4 = nøytralt, 7 = svært positivt

^e Bartlett's Test of Sphericity: frihetsgrader (10) = 1043,895, $p < 0,001$

^f N = 623

Norges miljø- og biovitenskapelige universitet
Noregs miljø- og biovitenskapelige universitet
Norwegian University of Life Sciences

Postboks 5003
NO-1432 Ås
Norway